

Смирнова Т.С.
Материалы к биографии
архимандрита Иоанна (Крестьянкина)

Память сердца

Свято-Успенский Псково-Печерский монастырь
2006

**Смирнова Т.С.
Материјали за биографију архимандрита Јована (Крестјанкина)**

Сећање срца

**Псково-Печерски манастир Успења Пресвете Богородице
2006.**

Садржај

Од аутора	2
Детињство и младост у Орјолу 1910-1932.	3
Москва. Рукополагање 1932-1945.	17
Прве године свештенослужења.	
Храм Христовог Рођења у Измаилову 1945-1950.	24
Заточеништво. Школа молитве 1950-1955.	33
Десет година у Рјазанском крају 1957-1967.	42
Манастир 1967-2006.	56
Последње године (записи келејнице) 2000-2005.	69
Умирање 2005-2006.	75

Од аутора

Године 2002., кад је постало очигледно да преостали део живота оца Јована (Крестјанкина) више припада другом свету и да његова снага видљиво копни, свештеноначалије Псково-Печерског манастира Успења Пресвете Богородице благословило ме је да почнем да прикупљам сећања на баћушку. Приступајући овом делу и молећи оца за благослов чула сам у одговор: „Нижи ниску, нижи, с Богом.“

Записи из различитог доба, написани о тридесет пет година његовог живота, прикупљани су као мозаик. Први од њих потичу из 1969. године кад је неочекивано, по Промислу Божијем, отац Јован ушао у мој живот. Од 1981. године, преселивши се у Печоре и добивши од оца благослов за послушање деловође почела сам да слушам и да записујем оно што би отац Јован понекад испричао о својој прошлости. Међутим, поред сећања на пут који је трајао преко деведесет година, појављивало се оно што су из дана у дан виделе моје очи, што је отац Јован сведочио о себи својим поступцима, у писмима и проповедима.

Како су са временом од баћушких казивања настајале главе будуће књиге ја сам му их читала. И било је очигледно колико му значи ова могућност да се врати у прошлост. Час би заблистао од радости, час би му сузе умилења наврле на очи, час би се као поток лила допуна већ написаног. Он као да је поново проживљавао свој живот. Време је већ много тога избрисало из сећања, али је све одједном оживело у њему, и светлост прошлости је заблистала у садашњости... И као благодарност Богу изливала се у молитви за оне који су били његови пратиоци, за сваког ко је прошао с њим велики или чак и најмањи део пута. „Сећање срца и љубав срца су дуговечни и делатни,“ говорио је отац Јован.

Отац је лично ове записе назвао „Сећањем срца“. Касније је, прочитавши их у целини, написао обраћање будућим читаоцима. Били смо зачуђени и благодарили смо Богу за то што нам је омогућио да видимо шта је учинио са Својим верним слугом.

Драги моји, рођени и ближњи!

Мој животни век је на заласку. И већ сам два пута добио вест о томе. Први пут пре десет година, али су нечије молитве умолиле Господа за милост и продужиле су мој боравак у земаљској долини плача.

Сад, 2. децембра 2004. године јасно сам видео да сам већ препливао реку свог живота и да се налазим у предворју вечности. И благодарим Богу и светој Мајци Цркви. Као сведочанство о томе да нас Промисао Божији води животним путем, остављам ове кратке записе као зрцало које одражава ову очигледну истину. Моја неповезана епизодна казивања записивана су од 1981. године. И то нису била казивања о мени, већ илустрације неких животних ситуација из мог живота за друге.

А сад кад је овај „покривач од пачворка“ готов и кад сам прелистао странице свог живота, враћајући се у прошлост, и сам сам био обузет умилењем, увидевши богатство милости Божије према мени, убогом и грешном човеку. И на прагу новог живота, оног живота, који је сазрео на земаљским ливадама, стојим замрлог срца у очекивању сусрета с мојим Господом, сусрета према којем је моја душа стремилa читавог живота. А вама, као молбу за молитвено сећање на мене, остављам ове записе о животу у Богу и завет проверен самим мојим животом:

Драги моји, дечице Божија! Верујте Богу, имајте поверења у Његову вољу која је за нас увек добра. Примите све у животу, и радост, и тугу, и срећу и несрећу, као милост и истину путева Господњих. И ничега се у животу не бојте осим греха. Само он нас лишава Божије наклоности и предаје у власт непријатељске самовоље и тираније.

Љубите Бога!

Љубите љубав и једни друге до самопожртвовања.

Господ зна како ће спасити оне који Га воле.

12/25. јун 2005. године

архимандрит Јован (Крестјанкин)

Детињство и младост у Орјолу 1910-1932.

Отац Јован је причао да је био осмо и последње дете у породици орловских грађана Михаила Дмитријевича и Јелисавете Иларионовне Крестјанкин.¹ Рођен је 29. марта (11.

¹ Отац – Михаил Дмитријевич Крестјанкин, рођен је 1860.г. Живео је у Орјолу, бавио се трговином. Радио је по најму као набављач стоке за свог рођеног ујака, трговца месом, Дмитрија Петровића Немитова, а касније је Михаил Дмитријевич код различитих лица радио као агент за набавку меса. Упокојио се у 52. години, 1912. године, две године након што је на свет дошло његово последње дете, Вања.

Мама – Јелисавета Иларионовна Крестјанкин (девојачко Кашеверов) рођена је 1874. године у Болохову, после удаје била је домаћица, бавила се васпитавањем деце. Умрла је 20. августа 1936. године у Орјолу, сахрањена је на гробљу светог Јована Крститеља.

У породици Крестјанкина рођено је осморо деце. Најстарији син, Александар (рођен 1898.г.) живео је у Орјолу, радио је као продавац, био је ожењен, имао је троје деце. Други син, Константин (рођен 1900.г.), такође је живео у Орјолу, дуго година је радио као уметник-шминкер у Орловском позоришту, имао је породицу и једно дете, упокојио се 1985.г., сахрањен је на гробљу светог Јована Крститеља. Трећи син је Павел. Троје следеће деце је умрло у раном детињству: Сергије, Марија и Серафим. Кћи Татјана (рођена 1905.г.) живела је у Орјолу, радила је као рачуновођа у Горснабу, није се удавала. У раном детињству неко од родбине ју је испустио из наручја и због тога јој се појавила грба. После мајчине смрти живела је заједно са сестром од тетке Маријом Николајевном Овчиников (монахињом Евгенијом). Умрла је 1954.г. у Орјолу, сахрањена је заједно с мајком, на гробљу светог Јована Крститеља. Најмлађи син је Јован.

априла по новом календару) 1910. године, тада је овај дан пао у понедељак пете седмице Великог поста. Отац је често понављао да код Бога ништа није случајно, само треба да видимо трагове Промисла Божијег у свом животу. Тако је било и с даном његовог рођења: рођен је на дан преподобног Јована Пустуњака и на Крштењу је добио име овог свеца, али истог овог дана Црква слави сећање и на преподобне оце Псково-Печерске, Марка и Јону. И зар нису и они били покровитељи детета заједно с преподобним Јованом, ако су четрдесет пет година касније посведочили право на њега, примивши оца Јована под свој покров, у своју обитељ?

Занимљиво је сећање које је отац повезивао с даном своје појаве на свет. Тог дана су се рођаци окупили у кући Крестјанкина за празничним столом обележавајући имендан неког од родбине, чекали су да за трпезу дође и Јелисавета Иларионовна. Али она није могла да дође код њих – почели су трудови. Зато је рођење детета било дочекано речима: „Ето, дечак се родио у невреме.“

Вања је крштен у храму светог пророка Божијег Илије,² који се у народу назива Николо-Песковска црква. Крштење је обављено 31. марта (13. априла по новом календару). Те године је то био дан Стајања Марије Египатске. Дете је крстио свештеник Николај Азбукин.³

Вања је на свет дошао као врло слаб и често су рођаци уздисали сажаљевајући мати-удовицу, и говорећи да би боље било да је умро. Међутим, друго осећање је живело у мајчином срцу и њена молитва и љубав даровали су сину тежак, али дуг живот.

Отац Јован је по мајчиним речима причао да је једном, у раном детињству, кад је био тешко болестан и кад је скоро умирао, мама уморна од бесаних ноћи и секирације због њега, задремала изнад дечјег кревета и као на јави угледала је испред себе девојку неземаљске лепоте која јој се обратила речима: „Хоћеш ли ми га дати?“ Јелисавета Иларионовна је осетила да је дошла света великомученица Варвара. С душевним трепетом пружила је руке према њој и пробудила се. А њен син је после тога почео да се опоравља. Од тада је света Варвара постала сапутница у његовом животу, и до краја својих дана старац јој се свакодневно обраћао у молитви.

Лекције, добијене у родитељском дому често су израћале у очевом сећању у различитим животним околностима. Са страхопоштовањем се сећао дрвене кућице с два прозорчета близу земље, у којој је владала оскудица, али је гостољубивости било у изобиљу. У току свих празника у њој је бивало тесно од посетилаца, и Јелисавета Иларионовна, љубазна домаћица, служила је госте. А испраћајући их, спремала је дарове за оне који нису могли да дођу на њену празничну трпезу. И зар није из ових далеких

² Храм пророка Илије или Николо-Песковска црква, подигнут је 1790.г. од средстава парохијана. У храму су била три престола: главни, у име пророка Божијег Илије, и два са стране, у име светитеља Николаја Чудотворца и у име светитеља Митрофанија Вороњешког. Прво је освећен престо у Николском олтару 1876.г., зато се храм често назива по овом престолу и по месту на којем се налази – „Никола на Песку“ или Николо-Песковски. Овај храм је у народу често називан „храмом за венчање“, јер су свеци у чију част су престоли освећени, покровитељи брачних савеза и породичног живота. Храм има пет купола, као и шупљикав звоник и трпезарију са сводовима. Сачуване су древне фреске. Тридесетих година храм је затворен и дуго времена је у њему била смештена филијала фабрике за шивење. Цркви је предат 1995.г. Сад је обновљен и у њему се поново врше богослужења. Данас је поштована светиња храма икона светитеља Николаја с честицом моштију свеца, као и мошчевик с 18 честица, који је поклонио о.Јован (Крестјанкин).

³ Протојереј Николај Иванович Азбукин – свештеник цркве светог Илије у граду Орјолу, вероучитељ Треће парохијске мушке градске школе, начелник и вероучитељ једноразредне црквено-парохијске школе светог Илије, члан савета епархијске женске школе, начелник Кирионовског дома за бригу о болесним свештенослужитељима и црквенослужитељима у граду Орјолу.

времена исте ове особине упио син који је за цео живот заволео да служи госте, да их радује, да их дарује чим год је могао, - све оне које је Бог послао на његовом животном путу?

Поставши за многе путовођа ка Богу и беседећи о мајчинству отац Јован је често из ризнице сећања извлачио живе сличице из свог детињства и лик његове маме је за слушаоце постајао жив пример мајке-хришћанке.

...Ево, пуши се на столу самовар у којем се у гази кувају ровита јаја за доручак. И отац се сећао да би сваки пут кад би дошло време да се једу јаја драга мамица имала главобољу и она би своје јаје делила најмањима, Вањи и његовој сестрици Тањици. Они су тада с радосћу примали њен дар, а схватање њене жртве је дошло тек с годинама.

Отац се са захвалношћу сећао будне пажње старијих према себи и њиховог оштрог мешања кад би се у њему, малом човеку, појавио несрећни егоизам.

За цео живот је запамтио тројицку специјалну погачу, која се на столу појављивала једном годишње – на дан Свете Тројице. Једном је заборавивши на њу, мали Вања замолио за дозволу да од стола устане пре времена и након што му је ујак⁴ три пута поставио питање да ли је све појео није се сетио погаче. А кад се изиграо и кад се сетио да празнична трпеза није завршена дечак је дотрчао кући, али авај, сто је већ био расклоњен и погачу је морао да чега до следеће године. Ујак је био неумољив.

Зато је ујак, жалећи сестрића-сироче, уводио у свој пословни живот: позивао га је да пије чај на мансарди, где су се око врелог самовара решавали трговачки послови. Ова посебна част рађала је у браћи од ујака љубомору због оца. И тада би се они светили Вањи шалама које нису увек биле невинне, већ су понекад бивале чак и округне. Једном су га саблазнили да на мразу лизне челичну кваку на вратима која је по њиховим речима била слађа од шећера и језик малишана се потпуно залепио за њу. Међутим, простодушност и љубав према браћи се код увређеног дечака нису смањивали. Један од несташлука умало да се заврши трагично. Дечак је без седла посађен на расног касача. Осетивши лако бреме коњ се дао у галоп док није збацио јахача преко главе. Атерио је поред огромног пања на којем су месари секли заклане и очишћене животиње. Бог га је чувао. А љубав и блиске духовне и родбинске везе с браћом од ујака баћушка је сачувао за цео живот.

За велике празнике Божић и Васкрс ујак је у ручицу сестрића стављао новчић који је овај одмах давао мамици. Он још увек није знао да овај новчић може у себи да крије мноштво задовољстава. Међутим, у свест су почели да се пробијају утисци с улице. Час су његову пажњу привлачили дечаци који су играли коцке, час су кочијаша који су се окупљали на станици, у близини Вањине куће, хватајући и брзо односећи путнике изазивали да дечак дуго гледа за њима. И он је толико желео да постане учесник у овом примамљивом путовању! До Божића је маштао о томе. И наступио је празник. Новчић који је добио, ставио је иза слике „Рат с Наполеоном“. Дете је имало пет година, али какво јако искушење га је задесило. И у дубокој старости детаљно се сећао свих дамара срца у вези с овим поступком. Мама је зачуђено проматрала сина – није могуће да му ујак није честитао празник! А син је ћутао. И сан се остварио. Зачуђени кочијаш само је упитао малог клијента има ли новца. И овај је утонуо у кола. Провозавши се један квартал од своје куће дао је новчић и пешке се срећан вратио кући. А код куће... Код куће је мама већ знала и синовљеву тајну и судбину новчића. Тетка Марија Кашеверов, мамина рођена

⁴ Ујак о.Јована – трговац Иван Александрович Москвитин. Његова породица је живела у суседству с Крестјанкинима. Синови Ивана Александровича су Александар, Василије и Павел.

сестра, приметила је у дубини кола малог путника. И мамина ожалошћеност због синовљевог поступка урезала му се у сећање за цео живот и научила га је многоме.

Из очевих казивања било је јасно да се љубав према свему живом у њему испољила још од најранијег детињства. Плакао је над уинулим пилетом, правећи му „хришћанску сахрану“, хранио је слепе мишеве, чувајући њихов живот од напада одраслих укућана. „Лизо, па што га гледаш, излупај га и готово. Мишеве да гајимо у кући!“ љутио се ујак. Међутим, мама није толико чувала мишеве колико сина од сурове и окрутне трезвености живота, остављајући у његовом срцу изданке сажаљења и љубави према свему слабом и увређеном.

То је било у раном детињству. Међутим, и онда кад је живот био на заласку привлачна сила љубави оца Јована према Божијем створењу изазивала је узвратну љубав свега живог према њему. Одмарајући се на шумској пољани имали смо прилике да посматрамо умилну сцену: од стада оваца које је пасло у близини једна овчица се одвојила и пришавши оцу почела је нежно да гура своју њушкицу у његову браду и образе. Изљубивши га, мирно је положила своју главу на његове руке и дуго је остала непомично у том положају. Чинило се да је у њему осетила пастира и да је на видљив начин посведочила своју љубав према њему.

У Вањину свест су рано ушли и укоренили се утисци из цркве и од црквених служби и продрли су толико дубоко да су одредили цео његов даљи живот. Црква је за њега заиста постала и родна кућа и школа сваке истине, и Божије, и овоземаљске.

Од самог рођења су га носили и водили у цркву. Стасавао је у њој и његова главна игра у детињству било је „служење“. Прва кадионица била је од конзерве, епитрахил или орар од пешкира, а прва парохијанка и духовно чедо постала је мама. Због изобилне љубави према сину имала је и времена и стрпљења да учествује у његовим домаћим „службама“, као и касније у његовим обавезама црквењака, а била је глава, хранитељка и васпитачица велике породице.

Кад је деведесетогодишњем старцу донета једина мамина фотографија која се сачувала у вихору живота, руке су му задрхтале и он ју је примио са сузама у очима као светињу. И у његовом срцу она је и била светиња и чуварка у току свег дугог живота.

Сећао се да би кад је већ живео самостално у Москви и понекад долазио у родну кућу, за разговоре с мамом преостајала само ноћ. Обишавши све рођаке и блиске он би се вратио кући, падајући с ногу од умора, тада би мама села покрај кревета сина који би тонуо у сан да се нагледа њега одраслог.

Кад је Вања напунио шест година, гробар Николај Собољев му је од златног броката којим је постављао сандуке, сашио први стихар. Од тог тренутка дечак је осетио да је служитељ Цркве. За њега је почео живот одговорног и одраслог човека – постао је црквењак. А девојчица из комшилука је молила маму да иду у цркву у којој служи „мали ђакон“.

Име гробара је у синодику оца Јована (Крестјанкина) написано одмах иза имена свештеника Николаја Азбукина који је почео духовно да руководи шестогодишњим црквењаком. Али, није само синодик у питању! Имена свих наставника су се урезала у сећање његовог срца, у сећање које се не брише и не вара, већ чува живе ликове за цео живот. У дубокој старости отац Јован је писао настојатељу храма Иверске иконе Мајке Божије у Орјолу: „Све је тако живо у мом сећању. У овом храму је служио пошговани

старац отац Аркадије Оболенски,⁵ којег су Орловчани дубоко волели и поштовали. Време није избрисало из сећања скоро никога ко је у то време служио у орловским храмовима, јер су сви били значајни и богомудри – Божији служитељи.“

Обавезе црквењака су захтевале пажњу, сабраност и снагу. Али, хвала Богу, поред њега је била мама. Уочи великих празника требало је чистити или кандила, или црквене предмете који су се у великом броју појављивали у њиховој кућици. Једном је мама хитно морала да исплете Вањи топле рукавице: свештеник га је повео да иде с њим по парохији ради обављања треба.

Два пута годишње, на Божић и на Васкрс свештеник је обавезно обилазио куће својих парохијана служећи празничне молебне и мали црквењак је ишао заједно с њим. Он је појао, читао и свом душом је упијао утиске са службења.

А колико му је лекција тада добри свештеник отац Николај дао као узгред! Дечја душа, отворена за добро и љубав, учила је главну азбуку живота: како живети у Богу, како живети за Бога и за људе. И ове лекције нису просто остале сећања из срећног детињства, него су постале критеријум у многим каснијим животним ситуацијама.

Ево оца Николаја за трпезом за помен душе, Вања је заједно с њим. Али, дечак ништа не једе позивајући се на болест, чиме веома збуњује старицу која седи поред њега. И она се изненада досећа који је узрок његове болести. Дан је постан – петак, а све што је припремљено је мрсно. „Ево зашто синчић Јелисавете Иларионовне ништа не једе!“ Свима је било непријатно. А отац Николај је на повратку објаснио испоснику како је требало примити случајну грешку: „Мислиш, Вања, да сам ја заборавио који је данас дан? Нисам. Али и ти и ја знамо побожност домаћина и да оно што се десило није презир, није намерно заборављање устава Цркве, већ грешка, коју је требало покрити љубављу.“

И у ризницу срца легло је благо духовног искуства – Истина Божија није у слову, већ у Духу. И *Дух животвори*.⁶

А ево друге лекције. Након освећења куће домаћица се захваљује оцу Николају. Даје му храну за пут и неприметно коверте – плату за свештеника и за црквењака. Успут свештеник пита црквењака да ли су му платили. Напипавши у џепу капутића коверат пружа га оцу Николају. Кад је свештеник видео да су црквењаку дали плату свештеника одмах му је вратио Богом даровану награду. А мама и син су тек код куће схватили да се десила грешка. Сећање срца је до последњих дана живота оца Јована чувало пример најузвишеније племенитости простог парохијског свештеника.

И колико је често, сећајући се многих свештенослужитеља из тих година – својих путовођа ка Богу, баћушка понављао речи, да би и сад, у дубокој старости, могао само са свештеним страхом да им додаје кадионицу, али се не би усудио да с њима саслужује.

До 1917. године Орјол – град Вањиног детињства био је његов небески град. Радост празника Божјих почињала је ударањем звона, његово осетљиво ухо пажљиво је ослушкивало: ево, почела је звоњава у Архијерејском дому, бившем мушком манастиру

⁵ Протојереј Аркадије Николајевич Оболенски рођен је 1884.г. у селу Рождественско у Орловској губернији, био је настојатељ Иверске цркве у Орјолу до самог њеног затварања 1923.г. У марту 1918.г. први пут је ухапшен и заточен у Орловску тамницу. После ослобођења наставио је да служи. Након затварања цркве 1923.г. о.Аркадије је по други пут ухапшен и прогнан из Орјола. Вратио се 1927.г., али више није служио као запослени свештеник. Тридесетих година је више пута подвргнут хапшењима, последњи пут 1937.г. Постоји претпоставка да је протојереј Аркадије Николајевич Оболенски стрељан.

⁶ 2 Кор. 3, 6.

Успења Пресвете Богородице,⁷ као ехо се одазивао храм светог Јована Крститеља,⁸ за њим су се мелодично уливала звона Ваведењског женског манастира.⁹ И он је слушао, а душа се уносила у молитви сваком свецу, чији су празнични спомен звона објављивала.

Велика градска литија на празник Успења Мајке Божије окупљала је народ Божји на свечаност. Ова литија би почела од најудаљеније градске цркве звоњавом звона. Усамљено, из далека је звучало њено звоно, обавештавајући град да је литија кренула. Првој цркви се придруживала друга, трећа... Литија се ширила, расла је док се не би претворила у моћну бујицу јединствене православне свечаности, изнад које је лебдела звоњава звона свих орјолских цркава. Незаборавни утисци и осећања... 1917.г. је све престало. Али је отац Јован за читав живот заволео ове јарке утиске из детињства: молитвену једнодушност, кад Господ, Мајка Божија и сведици иду руском земљом освећујући је војим пречистим стопама. Кад руски народ Божји иде за свецима надањујући се силом њихове светости и примером служења Богу и људима. Кад Црква сведочи свету да је жив Господ и да је жива народна душа вером, надом и љубављу према Богу, пролазећи време земаљског кушања, живећи Богом, живећи за Бога и у славу Божију.

Своју последњу литију отац Јован је прошао у осамдесет деветој години живота, славећи исти овај празник Успења Мајке Божије, али сад већ у Псково-Печерском

⁷ Мушки манастир Успења Пресвете Богородице основан је 1560-1570.г., убрзо након изградње Орловске тврђаве. Почетком XVII века, за време пољско-литванске најезде, манастир је спаљен и опљачкан. Препород манастира почео је у другој половини XVII в. 1684.г. саграђена је дрвена црква Успења Пресвете Богородице са споредним олтаром првоврховних апостола Петра и Павла и манастир је почео да се назива Успенски. 1688.г. добијена је древна чудотворна икона Успења Мајке Божије у византијском стилу. Кад је по декрету Светог Синода 1820.г. у Орјол из Севска пренета епископска катедра манастир је затворен, а у његовим здањима смештен је архијерејски дом. Убрзо је саграђена архијерејска резиденција с домаћом црквом Благовести Пресвете Богородице. Сви храмови бившег манастира Светог Успења ушли су у комплекс Архијерејског дома.

⁸ Храм Усековања главе Јована Претече на гробљу светог Јована Крститеља, или како су га у народу звали, Крститељски храм, саграђен је крајем XVIII в. 1772.г. ван града је издвојено и освећено место за гробље. 1774.г. дат је архијерејски благослов да се на гробљу сагради црква. Храм је саграђен од средстава грађана Орјола и освећен је 20. јула 1777.г. 1827.г. саграђена је трпезарија са звоником и два олтара: у част икона Мајке Божије „Свих жалосних радост“ и Казанске. Унутрашње фреске храма понављају фреске храма Христа Спаситеља у Москви. При храму је било прихватилиште за старе људе који је касније постало прихватилиште за удовице и сирочад духовног звања. Од 1899.г. при храму је радила школа за обучавање писмености. Храм светог Јована Крститеља је затворен 1938.г. За време окупације, 1942.г. служба је обновљена, али је 1944.г. богослужење поново забрањено и храм је предат за потребе магацина. 1960.г. храм светог Јована Крститеља је коначно враћен Цркви. У њему се служи и данас. У храму се чува део моштију преподобне Ане Кашинске.

⁹ Ваведењски женски манастир је основан 1686.г. Највећи проват достигао је почетком XIX в. за време схијугуманије Серафиме (Соковников), која је била позната по свом подвижничком животоу. 1843.г. манастир је изгорео до темеља и пренет је на друго место. У обитељи је саграђено пет храмова: главни, у част Ваведења у храм Пресвете Богородице, Тихвинске иконе Мајке Божије, Васкрсења Словушчег, храм-крипта у име Живоначалне Тројице и Васкрсења Христовог. Главну светињу манастира – чудотворну копију Баликинске иконе Мајке Божије обитељи је у XVII в. поклонили светитељ Јован (Максимович), митрополит Тоболски. У XIX в. икона се прославила многим чудима. После револуције, почетком 1920-их година сви манастирски храмови су се постепено затварали, а 1923.г. званично је престао да постоји и сам манастир. 1932.г. ухапшена је и прогнана последња игуманија Алексија (Тимашов-Беринг). Сестре су организовале радничке задруге, што је омогућило да манастир тајно постоји до 1937.г. Обнова Орловског Ваведењског манастира почела је 1993.г. У обитељ је 1995.г. враћена сачувана светиња – Баликинска икона Мајке Божије.

манастиру Успења Пресвете Богородице.¹⁰ Годину дана касније ишао је за великом манастирском литијом, само три дана касније, насамом с келејником. Баћушка је на грудима носио малу икону Успења Мајке Божије, благодарећи Царици Небеској и опевајући Њену величанственост.

Још у раној младости Вањино срце је било рањено љубављу према монаштву. Храмове Орловског архијерејског дома и Ваведењски женски манастир са својим тајним монашким животом, у које је понекад одлазио да се помоли, уобразиља дечака је доживљавала као спасоносни Божји ковчег, а њихове становнике као најсрећније Божије изабранике.

У женском манастиру се подвизавала његова сестра од тетке Марија,¹¹ и монахиње су биле честе посетитељке куће Крестјанкина. Још као сасвим мали Вања није пропуштао прилику да се док су монахиње за чајем беседиле с мамом, осами у ходнику где су виселе њихове расе и камилавке. Испробавао је ову анђеоску одежду, а уједно и монашки живот. Али, није само монашка одећа остављала утисак на Вању. Он је плакао заједно с монахињом Фросјом на дан Светог Васкрса, саосећајући с њом, пошто у њеном животу није било светлог васкршњег јутрења: она је час рибала бакарни самовар црвеном циглом спремајући га за игумански сто, час је била заузета другим послушањима – спремајући празник за друге. И из тога је како се много година баћушка тога сећао, било јасно да није било негодовања у дететовој души, већ су постојали само самилост и поимање пожртвоване љубави.

Са дванаест година Вања је први пут изразио своју тајну жељу да постане монах. Јелецки епископ Николај (Никољски)¹² опраштао се с богомолницима путујући на ново

¹⁰ Псково-Печерски мушки манастир Успења Пресвете Богородице је један од најстаријих у Русији. Крајем XIV в. на брду, покрај потока Каменец, подвизавали су се отшелници од којих је један био преподобни Марко. 1392.г. мештанин Иван Дементјев је приликом сече шуме открио Богом направљене пећине. У другој половини XV в. овде је дошао свештеник Јован Шестник са супругом Маријом и синовима. Он је ископавши у гори храм у пећини основао манастир. Особа која је прва примила постриг у обитељи била је његова супруга Марија, у монаштву Васа. После њеног упокојења постриг је примио и о.Јован с именом Јона. Обично се сматра да је датум оснивања 1473.г. кад је освећена пештерска Успенска црква. А свети Марко и Јона се сматрају првим преподобнима и сећање на њих се слави 29. марта/11. априла. 1521.г. за манастир је насликана икона Успења Мајке Божије, која се са временом прославила многим чудима. Највећи процват обитељ је достигла у XVI в. за време управе светог игумана, преподобномученика Корнилија. За његовог живота значајно је порастао број браће, проширене су пећине, саграђени су храмови и друге зграде, а сам манастир је ограђен каменом оградом. За време свог постојања Псково-Печерски манастир је подвргнут нападима Пољака, Швеђана, Литванаца, Отаџбинском рату 1812.г., двама разорним ратовима у XX в. Међутим, древне традиције и молитвени подвизи нису нарушени и живот у манастиру није престајао ни за један дан. Захваљујући томе што је 1920.г. територија Печора припала буржоаској Естонији и остала је естонска до 1940.г. обитељ је спасена од свеопштег уништења и скрнављења. То је једини манастир на територији Русије који никад није био затворен. Обитељ није оскудевала у духоносним старцима и молитвеницима, код којих је долазило мноштво верника. На главни манастирски празник Успење Пресвете Богородице овде се и данас окупља на хиљаде богомолника. Празник траје три дана и завршава се умилним чином погребња Мајке Божије. Богослужења се одвијају напољу, јер ниједан храм не може да прими сав народ. И данас обитељ воле и посећују многи људи.

¹¹ Марија Николајевна Овчиников, рођена 1890.г. Кћерка Параскеве Иларионовне Овчиников била је сестра од тетке о.Јована. Сестра Орловског Ваведењског женског манастира, примила је монашки постриг с именом Евгенија. После затварања манастира живела је у Орјолу. Упокојила се 1969.г., сахрањена је поред мајке.

¹² Епископ Николај (Никољски Николај Николајевич) рођен је 1879.г. Служио је као црквењак у храму иконе Мајке Божије „Свих жалосних радост“ у граду Ливну. У фебруару 1911.г. у саборној цркви у граду Орјолу рукоположен је у чин ђакона, а убрзо – свештеника. Отац Николај Никољски служио је у цркви Васкрсења у Орјолу и постављен је за вероучитеља у парохијској школи. До 1915.г. служио је у звању протојереја у

место службе. Опроштај се ближио крају и ипођакон Јован је такође желео да од архијереја добије поуку за живот. Стајао је поред њега и осмелио се да дотакне његову руку како би привукао пажњу. Владика се нагнуо према дечаку (он је био онижег раста) с питањем: „А шта теби да благословим?“ И Вања је узбуђено прозборио: „Желим да будем монах.“ Ставивши руку на главу дечака епископ је поћутао, загледајући се у његову будућност и озбиљно је рекао: „Прво ћеш да завршиш школу, па ћеш да радиш, затим ћеш примити чин и служићеш, а у своје време ћеш обавезно бити монах.“

Све је у животу тако и било.

Благослов архијереја Николаја (Никољског), исповедника и мученика, у потпуности је дао обрису живота Јована Крестјанкина. И сећајући се овог благослова о Јовану је само пратио како се он оваплоћује у животу. Никад више није било бриге за будућност и бескорисних маштања.

„Немој сам да планираш свој живот,“ саветовао је отац много касније, „моли се: *Скажи мње, Господи, пут в онже појду, јако к Тебје взјав душу моју.*¹³ И видећеш чудо Божијег вођства у животу. Главни циљ је богоугађање ради љубави према Богу, из њега расте спасоносни плод. А како, којим путем, по којим дубодлинама ћеш морати да идеш – то је дело Божије.“

До недавно је у келији баћушке у обичном дрвеном раму висила мала фотографија на којој су ликови двојице архијереја: епископа Јелецког Николаја (Никољског) и архиепископа Орловског Серафима (Остроумова).¹⁴ А на полеђини је натпис начињен

цркви Васкрсења и био је деловођа Орловске епархијске школе и стални члан епархијског школског савета. 1920.г. завршио је Петроградску Духовну Академију са звањем свршеног богослова (у последњим годинама предавања су се одржавала у становима професора Академије). 9. октобра 1921.г. у Орјолу је хиротонисан за епископа Јелецког, викарног епископа Орловске епархије. 1922.г. први пут је у хапшен због агитације против обновљенаца и заточен у Орловску тамницу. 1923.г. осуђен је на три године прогонства у град Задонск у Вороњешкој губернији. Од новембра 1924.г. живео је у Москви до следећег хапшења у новембру 1925.г. Био је утамничен у Бутирском затвору и 1926.г. прогнан је у Антонијев Краснохолмски манастир у тврској губернији. У јуну 1927.г. ослобођен је без права да живи у шест највећих градова у СССР. Од септембра 1927.г. је епископ Вјазниковски, викарни епископ Владимирске епархије. У саставу Даниловске групе био је у опозицији према митрополиту Сергију (Страгородском). Упокојио се 4. маја 1928.г. у Москви, сахрањен је на Даниловском гробљу.

¹³ Пс. 142, 8. Покажи ми пут којим да идем, јер к Теби подижем душу своју. Пс. 143, 8.

¹⁴ Свештеномученик Серафим (Остроумов Михаил Митрофанович) рођен је у породици црквењака 6. новембра 1880.г. у Москви. По завршетку Законоспаске духовне школе, а затим Московске духовне семинарије 1900.г. уписао се на Московску Духовну Академију. 1904.г. је завршио Академију са звањем свршеног богослова и остао је да ради као професорски стипендиста. 14. септембра исте ове године епископ Дмитровски Трифон (Туркестанов) замонашио га је и унапредио у чин јерођакона, а 19. септембра је рукоположен за јеромонаха. До 1906.г. је био доцент Московске Духовне Академије на катедри за историју и теорију проповедништва. 1905.г., заједно с професором Академије М.М.Тарејевом, о.Серафим посетио Холмски крај и био је дирнут самосвојним религиозно-националним животом овог краја. Зато је кад је годину дана касније био постављен за намесника Јаблочинског манастира светог Онуфрија без колебања напустио службу на Академији и упутио се у најсиромашнију обитељ у Холмском крају који му се толико допао. Јаблочински манастир је у то време био у стању таквог пада да је било планирано да се затвори. Међутим, за неколико година нови намесник га је учинио једним од центара религиозно-културног служења Холмске епархије. Привукао је овамо људе с високим богословским и светским обавознањем, организовао је школу за црквењаке, школу од два разреда с црквено-учитељским курсевима, неколико једноразредних школа, чак и пољопривредну. При манастиру је уређен скит с велелепним храмом. Делу уређења Јаблочинског манастира о.Серафим је посветио осам година и обитељ је постала препознатљива, чак и узорна, а њен настојатељ – познати црквени прегалац у Холмском крају. 2. фебруара 1908.г. јеромонах Серафим (Остроумов) је унапређен у чин ахримандрита. У то време је био намесник Холмске епархије. У јануару 1914. г. постављен је за ректора Холмске духовне семинарије, истовремено је био председник

руком свештеномученика владике Серафима (Остроумова): „Од двојице пријатеља младом другу Вањи с молитвом да испуни Господ жељу Твог срца и да Ти да истинску срећу у животу. Архиепископ Серафим.“ У то време „млади пријатељ“ је имао свега дванаест година и још увек је тек стајао на извору дугог одраслог живота, а двојица архијереја су већ ишла својим крсним путем ка својој Голготи, ка свом мучеништву за Христа. А кад се поставило питање о прибројавању владике Серафима збору светаца баћушка је без колебања, али с душевним трепетом скинуо за зида ову за њега драгоцену фотографију-светињу и дао је да се приложи материјалима за кононизацију. Владика Серафим (Остроумов) је био надлежни архијереј Орловске епархије од 1917. до 1927. године, у најтеже и најтужније време кад су грађански рат и богоборство означили победу хаоса у земљи. Његови напори на чувању Цркве и Божијег духа у народу изазвали су окрутну прогонство од стране људи на власти и неколико пута су били прекинати хапшењима. Владика Серафим је потврдио Божји благослов о животу свог младог ипођакона које му је раније дао владика Николај (Никољски).

А данас, кад је прошло већ толико година, може се рећи да се архијерејски благослов испунио. Баћушка је благодарио Господу за сваки дан који је проживео и ниједан дан није желео да изгуби из свог живота, јер су сви они – истина и милост путева Господњих. А сећање срца је заувек сачувало сећања на тихо куцање на прозору родног дома, кад је свети архијереј дошао да честита свом ипођакону имендан.

Светост владике Серафима је за Вању била несумњива и он ју је већ тада осећао. Његов долазак у храм наговештавала је Божија благодат коју је уносио у њега својом појавом. Кад је дошло време на радном столу оца Јована појавила се икона свештеномученика Серафима, који га је благословио на животни пут. Он се молио с њим у

епархијског научног савета, члан Холмског Богородичиног братстава и уредник епархијских периодичних издања. Почетком Првог светског рата, у данима избеглиштва холмског становништва из родног краја на све начине је помагао својој пастви. Много се архимандрит потрудио у Москви, где су уточиште нашле избеглице из Холмског краја. 3. априла 1916.г. у Москви је митрополит Московски Макарије (Невски) уз саслуживање многих архијереја хиротонисао о.Серафима за епископа Бељског, викарног епископа Холмске епархије. Међутим, убрзо је епископ Серафим постављен за привременог управника Орловске епархије. У Орјолу је владика све своје снаге и знања посветио служењу епархији. Његова интересовања су била врло разноврсна. Тако је као почасни члан Орловског црквено-историјског друштва прикупљао фотографске албуме пејзажа из Орловског краја. Као и у Холмском крају пажњу владике Серафима нису уживали само орловски манастири, семинарија и епархијска школа, већ и црквене новине и часописи. Клир је ценио бригу и пажњу свог архијереја и подржавао је његова дела. Међутим, убрзо је главни труд владике Серафима постала заштита Православља због започетих прогона Цркве и религије. Уместо затворених школа и богословија организовани су кружоци за изучавање Закона Божијег. Организоване су свечане литије. 1917-1918.г. епископ Серафим је учествовао на седницама Светог Сабора Руске Православне Цркве. 14. марта 1918.г. он је први пут ухапшен у Орјолу, али је ускоро пуштен на слободу. Четири месеца касније поново је ухапшен. Следеће хапшење се одиграло 1922.г. у Орјолу због „активног супротстављања изузимању црквених вредности“. Орловски револуционарни трибунал је осудио епископа Серафима на седам година затвора са строгом изолацијом. 1924.г. ослобођен је из Орловског затвора по амнестији. После ослобођења владика је морао да води борбу с обновљенческим расколом. Две године касније, у децембру 1926.г. поново је ухапшен и прогнан ван граница Орловске епархије. Од новембра 1927.г. је архиепископ Смоленски и Дорогобушки. 11. новембра 1936.г. ухапшен је у Смоленску због „антисовјетске агитације“. У марту 1937.г. осуђен је по члану 58-10 и 58-11 и изречена му је казна од пет година лишавања слободе. Прогнан је у Казакстан, у Карлаг. У новембру 1937.г. налазећи се у заточеништву поново је оптужен за кривично дело и донета је пресуда о најстрожој казни. 8. децембра 1937.г. стрељан је код Смоленска у Катињској шуми. 2001.г. свештеномученик Серафим (Остроумов) прибројан је збору светаца и уврштен у Сабор новомученика Орловске епархије.

младости и молио му се у својој старости, тражећи помоћ у последњем периоду свог живота.

Свети су били орловски архијереји, али су се по мало чему од њих у својој духовној узвишености разликовали оци-свештеници. Сваки од њих је у Вањиној души оставио неизбрисив траг. Њихова имена и особености духовног делања чувају се у сећању срца. Отац Владимир Сахаров,¹⁵ који је једини у граду носио митру; учен човек орјолски Златоуст и благодатни старац отац Всеволод Ковригин,¹⁶ духовни отац и васпитач дечака и младића Вање Крестјанкина – отац Николај Азбукин. Касније је отац Јован писао: „Духовници и народ Божји су живели једним духом, истим појмовима и стремљењем ка спасењу. А власт да разрешавају коју је Спаситељ дао духовницима, везивала их је великом одговорношћу за душе пастве, помажући сазидавању, а не рушењу.“

С десет година Вања Крестјанкин је ишао на ходочасничко путовање код духовног сина оптинског старца Амвросија, оца Георгија Косова¹⁷ у Спас-Чекрјак – код Јегора

¹⁵ Митрофорни протојереј Владимир Антонович Сахаров – магистар теологије, ректор Орловске духовне богословије, почасни члан школског савета губерније, главни уредник „Орловских епархијских новости“, члан савета Петропавловског братства при орловској саборној цркви.

¹⁶ Протојереј Всеволод Данилович Ковригин рођен је 1893.г. у Санкт-Петербургу. Завршио је Природно-математички факултет Санкт-Петербуршког универзитета и истовремено је студирао на историјско-филолошком факултету. 1918.г. је примио чин свештеника и служио је у Вавдењској цркви у Орјолу. За време харања обновљенчества као један од првих је подигао глас против „живоцрквеника“. Уживао је огроман ауторитет међу верницима. 1923.г. ухапшен је због „супротстављања одузимању црквених вредности“ и прогнан из Орјола. 1925.г. служио је у Лењинграду и тамо је поново ухапшен и осуђен на три године прогонства у Сибир. За време ислеђивања у ДПЗ је био заједно с писцем Н.П.Анциферовом, за кога је у овој атмосфери о.Всеволод постао „зрак светлости“. У својим сећањима „Мисли о некадашњем“ Анциферов је писао: „Био је у ћелији свештеник, о.Всеволод. Нејасно се сећам студента са својих предавања Ковригина, али је он био природњак, биолог. Сад је свештеник Ковригин, увек миран, увек ведар. Говорио нам је осмехујући се ујутру: „Лепо се може живети и у ДПЗ.““ После истека робије вратио се у Лењинград. 1929.г. поново је ухапшен и осуђен на три године прогонства у Велики Устјуг у Архангелској губернији. 1931.г. нова пресуда: три године прогонства у Коми. После 1933.г. судбина о.Всеволода Ковригина је непозната.

¹⁷ Свештеноисповедник Георгије Алексејевич Косов рођен је 4. априла 1855.г. у селу Андросово Дмитријевског среза Орловске губерније, у породици свештеника и на крштењу је добио име у част великомученика Георгија Победоносца. По свршетку сеоске школе уписао се у Орловску духовну семинарију. После семинарије радио је као учитељ. Оженио се сиротицом без мираза. 1884.г. примио је свештенички чин и био је постављен на службу у најсиромашнију парохију у Орловској епархији – у селу Спас-Чекрјак у Болховском срезу. Спаски храм је у то време био потпуно запуштен, о.Георгије је због безизлазности одлучио да моли да буде премештен у другу парохију и отишао је код познатог оптинског старца о.Амвросија. Преподобни Амвросије је у о.Георгију видео светог праведника и не само да га није благословио да напусти Спас-Чекрјак, него му је рекао да гради нови велики камени храм, прозревајући велико мноштво богомолника у будућности. Касније су саграђени и храм и сиротиште, чак и циглана. Изградња је почела 1896.г., 1905.г. храм је био освештан. За то време о.Георгије је постао познат и поштован као прозорљивац, чудотворац и молитвеник. Он је истеривао демоне из ђавоиманих. Код њега су богомолници долазили чак и из удаљених епархија. У селу Спас-Чекрјак је направио сиротиште и школу за дечаке. До 1917.г. око храма је организовано огромно домаћинство, свакодневно су се одвијала богослужења. 1918.г. о.Георгије је ухапшен и послат у среску тамницу, али је убрзо пуштен, због страха од „гнева народног“. Убрзо је домаћинство о.Георгија претворено у сеоску радну задругу, а сиротиште је затворено. Почетком 1920-их година за време изузимања црквених вредности о.Георгије је поново ухапшен по лажној оптужби да крије драгоцености и послат у губернијски затвор. Опет није могла бити доказана његова кривица и власти су биле принуђене да га пусте. Животне незгоде и неуморан пастирски труд погоршали су његово здравље и болест га је приковала за постељу. Господ му је открио дан упокојења и он се мирно припремао за њега: извршена је тајна јелеосвећења, причестио се Животворним Христовим Тајнама. О.Георгије се упокојио у 73. години живота, 8. септембра 1928.г. и сахрањен је поред храма.

Чекрјаског, како су га звали људи у народу. Боравак у кући оца Георгија у трајању од неколико дана у атмосфери духовног подвига служења страдалницима, болеснима и ђавоиманим људима био је незабораван.

Ево како се касније отац Јован сећао овог ходочасничког путовања: „У рано летње јутро тројица малишана упутила су се пешке из Орјола у село Спас-Чекрјак. Успут су се шалили и много смејали, шале су биле невине, али је расположење мало одговарало појму ходочашћа. Прва станица с конаком била је код оца Јована – брата чекрјаског оца Георгија. Отац Јован, строги подвижник, није изашао пред момичиће, али их је примио на конак. У кући је владала побожна тишина, као у цркви, и ходочасници су утихнули и усредсредили се. А увече се најмањи од њих (управо то је био Вања) завукао из дрвеног преградног зида и кроз рупу између њега и плафона угледао је подвижника како се моли.“

Утисак који је оставио Божји човек био је тако јак да Вања дуго није могао да заспи, сликајући у уобразиљи његов подвижнички живот по житијима светаца. А кад је уморни дечак заспао сањао је како у собу улази отац Јован и у рукама држи велике маказе. Он је пришао и изговорио: „А сад ћу да ти одсечем језичић.“ Вања се пробудио и све преостало време до сванућа провео је покајнички уздишући, секирајући се због свог греха. Ујутру су ходочасници не видевши Божијег човека, наставили свој пут.

У Спас-Чекрјаку је кад су они дошли било већ много народа. И после службе отац Георгије је лично распоређивао ходочаснике по кућама. У своју кућу примио је најстарију мати монахињу и најмлађег Вању Крестјанкина.

Код оца Георгија су људи долазили из читавог округа и из удаљених места. На колицима су довожени болесници, ђавоимани. Пратили су их крупни мушкарци, али ни они нису увек могли да изађу на крај с нечовечанском силом која би се понекад испољила у наизглед крхким болесницима приликом приближавања светињи. Отац Георгије, сеоски свештеник у обичној одежди од платна, служио је молебан Мајци Божијој испред Њене иконе. По завршетку молебана обилазио је народ који се молио, који се надао здрављу и утеси, помазивао га је и кропио светом водицом с копља. Вања је својим очима видео снагу ватрене молитве свештеника, који је с влашћу смиривао распојасаност демонске силе у болесним људима. Њихова лица су се преображавала, људи су се ослобађали мучних подстанара и поново стицали образ Божји. Исцелење је било очигледно.

Вања је у кући оца Георгија провео недељу дана, молећи се и гледајући како много може молитва праведника. Није дуго боравио, а сећање на оно што је осетио сачувао је за цео живот. „Отац Георгије је за служење добио полуразрушени храм,“ причао је баћушка, „и скоро сасвим мртва, запуштена парохија је почела да се моли. Прво је био сам, и данас, и сутра сам, и недељу дана сам, и месец дана. И није приметио како је иза његових леђа његова молитва окупила паству. А благослов оптинског старца Амвросија открио је у породичном парохијском свештенику старца-исцелитеља, који истерује демоне из страдалника. Само молитва и горење духа могу да обнове и зидове храма, и што је главно, нерукотворне храмове – душе заблуделих и да их врате Богу оживеле.“

Поштовање старца траје и после смрти. Ходочасништво на његов гроб није прекинуто. Мноштво људи сведочи о чудима која се дешавају по његовом заступништву. На гробу подвижника поштоваоци су подигли мермерни надгробни споменик (средства за споменик и ограду приложио је о.Јован). У августу 2000.г. на јубиларном Архијерејском Сабору протојереј Георгије Косов канонизован је у чину свештеноисповедника. 6. децембра 2000.г. одржано је свечано обретење светих моштију угодника Божијег. Данас се мошти светог Георгија налазе у Спасо-Преображенском храму града Болхова. Сећање на њега слави се два пута годишње: 8. септембра и 9. децембра.

Очи малог Вање виделе су живог човека, а срце је непогрешиво препознало у њему светог Божијег угодника. А сећање срца, молитвено сећање на оца Јегора Чекрјаковског прошло је кроз цео живот оца Јована и благодарна молитва светом праведном оцу била је упућена његовој старој фотографији која је висила у келији оца Јована још у време док о његовој светости није било ни речи.

Вањино ведро и срећно детињство завршило се 1917. године. „Наступило је такво време,“ говорио је касније отац Јован, „кад је све обузела брига за будућност, кад је оживела и расла злоба и смртна глад је почела да гледа у лице радном народу, страх од пљачке и насиља проникао је у куће и у храмове. Предосећај свеопштег хаоса који је надолaziо и царства антихриста обузео је Русију.“ С болом у срцу баћушка се сећао како се Орјол опраштао од хришћанског начина живота. Умукнула је звоњава звона. Немоћне старице из затвореног Ваведењског манастира кренуле су у нигдину колима на којима су били сандуци и сиромашно покућство. Богомолници би им пружили уточиште на неко време, али ни то није дуго трајало, пошто су се плашили да ће бити разобличени због преступних симпатија према прогањанима. Животну радост заменило је свакодневно очекивање невоље која долази.

Вања је напунио само седам година, али животне промене су биле тако вапијуће да осетљива дечја душа није могла да их не примети. Царев портрет који је висио у трпезарији час би нестао, час би се поново појавио на свом законитом месту, док није потпуно ишчезао оставивши тужно сећање на себе јарким тапетама које нису изгубиле боју. Живот је постао сив, прецветао од победничке најезде нових ватрених идеја.

Лицемерна суђења срцу драгим људима, владикама Серафиму (Остроумову) и Николају (Николском), свештеницима, прво су у њему изазивала недоумицу, али су га брзо приморала да одрасте у размишљањима о свему ономе што се дешавало. Једна за другом затварале су се цркве Орловског архијерејског дома.¹⁸

Вања је кренуо у школу, али су часови у школи прекидани често и за дуго. 1921. године школа је потпуно затворена. Уместо да иде на часове Вања је служио као црквењак у цркви светог Илије. Наставивши школовање 1925. године, кад је школа поново отворена, одмах је кренуо у седми разред.

У ово сурово и тешко време тешкоће новог живота Орјолчанима су олакшавали Божији људи – старци и старице. Њихова снага духа, топлина љубави, сажаљења и саосећања према људима, стрпљиво корачање својим тужним путем, а што је главно – мир у души, све је то била нема проповед која је била разумљива само онима који нису изгубили своју тежњу ка Богу.

И сам баћушка је дуго година касније тешио узнемирене душе: „Па ја сам стар човек и у време моје младости, кад се очигледно рушио некадашњи живот облагодаћени људи се нису усуђивали да објаве да је то време крај историје. Данас дрских има много, а треба живети, треба се спасавати, и милост Божија је и данас иста.“

¹⁸ У то време комплекс Орловског архијерејског дома (бившег манастира Успења Пресвете Богородице) бројао је шест храмова у којима се обављала служба. У априлу 1918.г. биле су одузете све црквене вредности, а 1923.г. све цркве Архијерејског дома биле су затворене. 1928.г. у сачуваним зградама организован је дечји поправни дом. 1930.г. минирања је саборна црква Свете Тројице. Од 1931.г. комплекс зграда предат је за потребе општежитија Орловског педагошког института, за време Другог светског рата ту је била смештена болница, а после ослобођења Орјола 1943.г. – логор за ратне заробљенике. Затим га је заменила поправно-радна колонија строгог режима. Последњи власник оскрнављених и разрушених зграда 1980.г. постала је Државна саобраћајна инспекција. 1993.г. зграде разрушеног црквеног комплекса враћене су Цркви. 1996.г. у Орловском манастиру Успења Пресвете Богородице обновљен је монашки живот.

А тада је у Орјолу мати Ана¹⁹ - старица Ваведењског женског манастира алегоричним језиком објављивала прво о судбини Цркве, а касније и о гневу Божијем који иде на земљу – о рату. Буквално је приказивала оно што ће у Русију донети освајачи, трчала је око цркве и бљувала такве псовке да су збуњени људи мислили да је јасан ум старице помрачен, на припрати је чинила недоличне ствари. Све ово је постало јасно тек кад су у град ушли фашисти, јер су они чинили дословце све оно што је старица пророчански објављивала.

У свеопштој пометњи и невољи за вернике је представљало охрабрење кад би се на улицама Орјола појавила старица, монахиња Вера (Логинов).²⁰ Бивша генералица строгог, храброг лица, с апостолником на глави и у раси, ишла је градом кочијама као жељена помоћница и саветодавка за све вернике и као неухватљива сенка за доушнике који су трчали по њеном трагу. Долазила би у куће учећи људе скривеном животу у Богу, служећи им даром речи, вере, својом прозорљивошћу. Међутим, у кући би остала тачно толико да избегне сусрет с чуварима и стражарима новог поретка. Без благослова мати Vere људи тада нису започињали ниједан важан посао.

Христа ради јуродиви Атанасије Андрејевич Сајко²¹ и Павел Павлович Кадило²² испољавали су Божију љубав према животу у ово сурово време. За Божије људе све

¹⁹ Монахиња Ана (касније схигуманија Аркадија) рођена је 1898.г. Била је сестра Орловског Ваведењског манастира до његовог затварања. Подвргавана је хапшењима, била је у прогонству. Не зна се где је и кад примила схиму. Упокојила се 1992.г. у Орјолу, сахрањена је на Атанасијевском гробљу.

²⁰ Монахиња Вера (Логинов) – сестра Орловског Ваведењског манастира до његовог затварања. Зна се да је касније извесно време живела у Кијеву.

²¹ Атанасије Андрејевич Сајко рођен је у јануару 1887.г. у селу Даничево у Ровенској области Волињске губерније у породици војног лица у пензији. Завршио је школу за децу војних лица у Варшави, после тога Варшавски конзерваторијум. Учествовао је у Руско-јапанском рату. Од 1910. до 1917.г. радио је као канцеларијски службеник у Украјини. После револуције дошао је кући у Волињ. 1919.г. ухапшен је и послат у Орловски логор на принудне радове. После ослобођења у зиму 1920-1921.г. остао је у Орјолу и сместио се на звоник Богојављенског храма, примио је подвиг јуродивости. 1924.г. је по благослову протојереја Всеволода Ковригина примио монаштво. Сви Орловчани су веома поштовали и волели Атанасија Андрејевича. Он је био висок, широких рамена, лице му је било продуховљено, с црном широком брадом, очи су му биле проницљиве. Јуродиви је врат повезивао пешкиром, крстић је носио преко одеће, понекад би око врата окачио будилник, а у качкет би забо пера. Поседовао је леп глас, свирао је многе музичке инструменте. Прозорљивост блаженог Атанасија је била необична: он је знао неизречене мисли људи и скривене поступке. Грехове је разобличавао алегорично, често би долазио у нечију кућу како би га упозорио на несрећу или на грех. Предсказао је своје заточеништво и упокојење. 1930-их година је певао за певницом једине цркве у граду која није била затворена, Васкрсења Христовог на Атанасијевском гробљу. 1931.г. је био још једном ухапшен и смештен у Орловску тамницу. 1932.г. је по налогу НКВД-а смештен у психијатријску болницу. Атанасије Андрејевич је 1942. пуштен на слободу, а 1948.г. је поново послат у исту болницу. Међутим, ни у болници није престајала река посетилаца и писама. Због тога је неколико пута премештан у различите болнице Орјола, Вороњежа и Томска. Укупно је у болницама провео око 20 година. Напокон, 1955.г. страдалник је пуштен на бригу духовне кћери која је добила старатељство над њим. 1957.г. настанио се на станици Снежатска у Брјанској области. Ту је живео све до упокојења 1967.г. Сахрањен је у Орјолу на гробљу светог Јована Крститеља у једном гробу с јуродивим Павлом Павловичем Кадило-Крестовским. Орловчани и данас поштују гроб блажених.

²² Павел Павлович Кадило-Крестовски рођен је 1863.г. Двадесетих година доселио се у Орјол. Био је образван човек, поетски надарен. Раста је био изнад средњег, мршав, тамно смеђа коса му је допирала до рамена. Облачио је дугачку хаљину, до самог мрза увек је ишао бос и непокривене главе, на грудима је носио крст од ивернице на којем је било написано „Крстом побеђујем“. Кад су му говорили да је сишао с ума блажени је одговарао: „Нисам с ума сишао, него сам ум нашао.“ Волео је да на хармоници или бајану свира духовне песме. Павел Павлович се упокојио у Орјолу 1930/1931.г. Ухапшен је неко време пред смрт. Након

унаоколо је Божије и у радости, и у невољи – све Господ води за руку. Иди и радуј се, само чувај ово драгоцену вођство чистотом срца и љубављу.

Атанасије Андрејевич је малог Вању волео и посвећивао му је много пажње. Чак га је водио код себе, у своју убогу келију на конак, и спавали су заједно на његовој тврдој подвижничкој постели. Ово васпитање је у духу творило своје невидљиво дело. Тако је Вања растао под окриљем Божјих људи, под њиховим надзором и вођством.

1923. године у Вањином животу се одиграо сусрет који је постао посебна смерница у његовом животу. Црквењак храма светог Илије, Петар Семјонович Антошин, позвао је Вању да путује у Москву. Москва је са својим светињама на тринаестогодишњег дечака оставила веома дубок утисак. Али највише га је охрабрио сусрет с Његовом Светошћу Патријархом Тихоном у Донском манастиру и благослов који је од њега добио. Душа је живо осећала благодат патријарашког звања, благодат исповедништва. Баћушка је у старости говорио да још увек осећа длан светог Патријарха на својој глави.

Тек 1929. године Вања је завршио школу која није оставила на њега било каква дубљи утицај. Јер, како се сећао баћушка, он је у то време био потпуно предат црквеном животу и осмишљавању онога што је почело да му противречи.

По окончању школе и завршетку курсева за књиговодство запослио се, оставши ревностан богомолник и црквени човек. Међутим, није дуго радио. Грозница свеопштег распада огледала се и у великом и у малом. Чести неодложни колективни послови реметили су сваки ред у животу, и скоро да није имао могућности да одлази на богослужења. И младић, који у суштини није био бунтовник неочекивано се успротивио: „Ја нисам узрок ваше заосталости, нисам ни жртва њене ликвидације.“ Следећег јутра је било истакнуто решење о његовом отказу.

Забринуо се кад је остао без посла. Мама је у то време већ била јако болесна и син није могао да је ражалости рекавши јој шта се десило. Савесно је сваки дан ишао на непостојећи посао, а кад је дошло време да донесе кући плату, из футроле је извадио своју омиљену виолину – поклон Атанасија Андрејевича Сајка – и растао се од ње. Футрола је чувајући тајну још дуго висила на свом месту, младић ју је однео у Москву и била је уз њега до хапшења, она га је подсећала на оно што се десило учећи га животној мудрости.

Време је протицало. Следећег месеца незапослени младић није имао шта да прода и морао је код куће да исприча све што се догодило. Сви покушаји да се запосли у родном граду били су неуспешни. Јован Крестјанкин је доспео међу непоуздане. Али ни то није било случајно, чак и учињене грешке Господ окреће на добро, само ако се човек повери Његовом Промислу.

Поставило се питање: шта даље да ради? И он се сетио прве посете Москви кад је био тринаестогодишњи дечак, њених светиња, незаборавног сусрета с Патријархом. Код куће је Јован све чешће говорио о Москви. Мама је, не одлучујући се да сама одговори на питање послала сина код мати Вере (Логинов) да из уста благодатне старице сазна вољу Божију. Мати га је благословила да живи у Москви, а сусрет с њом у будућности предвидела је у Псковском крају. И ове њене пророчанске речи о боравку оца Јована код Богом зданих пећина оствариле су се после више од четрдесет година. Сећање његовог срца чувало је лик старице и молитва за њу, и молитва упућена њој, пратиле су га целог живота.

што је тамо провео три месеца, тешко се разболео, био је премештен у болницу где је и умро. Сахрањен је на гробљу светог Јована.

Москва. Рукополагање
1932-1945.

Била је 1932. година. По Божијем благослову младић се први пут сам упутио у непознати престонички живот.

Тешкоће су се једна за другом испречавале на путу. Требало је одмах решити питања пријаве боравка у Москви, стана и посла. После дугог ходања по митарствима уз Божију помоћ све се средило. Пријава боравка је била на једном месту, а стан на другом. Ивана је тада у своју собу пустила, издвојивши му угао иза завесе, старица Анастасија Васиљевна.

Ни сама за то не знајући, припремила је себи молитвено сећање за дуги низ година. А тада, 1933.г. године, плашећи се младости свог станара газдарица је одмах одбила да му да пријаву боравка и рекла је категорично: „Шта да радим ако ми доведеш овамо девојку?“ Касније, кад је боље упознала свог станара, не схватајући његов живот, почела је да гунђа и да га зове „пањ с очима“.

Зграда у Бољшој Козихинској улици је била стара, хотелског типа, с мноштвом соба до којих је водио заједнички ходник. Узглавље сандука од метар и по на којем је спавао десет година ударало је у канализациону цев која је почињала да ради од пет сати ујутру. Овај сандук, табуре и сто су представљали су све покућство. Станар је донео иконе чиме је много зачудио домаћицу. Иван се запослио у малом предузећу као главни књиговођа. Колектив је углавном био женски и врло брзо су за младића почела прва нема искуства духовништва. Сараднице су у Ивана Михајловича, тако су га звале, стекле толико поверења да су му поверавале своје породичне тајне, своја осећања. Понекад кад би биле превише отворене сетиле би се да се пред њима налази младић. Молиле су за опроштај, али се све поново и изнова понављало.

Двадесет трогодишњи шеф није био само добар саветодавац, он је био и поуздан помоћник. Сваки пут кад би то било потребно пуштао је раднице да иду с посла покривајући њихове грешке и омашке. Иван Михајлович је остајао да ради до касно у ноћ трудећи се за оне којима је требало помоћи.

Из његових каснијих казивања види се шта је трпео – сасвим млад човек који тежи ка спасењу у виру московске таштине: „Наша кушачка пустиња траје целог живота. И у овој духовној школи у првим фазама добијамо лекције из којих не апстрактно, већ у реалном практичном животу треба да усвојимо безграничну дубину своје немоћи, и избегавајући све превртљиве непријатељске мамце треба да се предамо Богу, Његовој сили и мудрости. И сами себе Христу Богу предајмо. Друго и такође веома битно, што проистиче из свести о својој немоћи јесте благодарење Богу за све: за дане, сате и минуте среће са свешћу да нам то сила Божија шаље ради нашег укрепљења: за недаће, за наша спотицања на изабраном путу и на путу спасења као за драгоцене лекције које остају у сећању и у осећању срца до краја живота.“

Баћушка се сећао да је у то време ретко посећивао родни Орјол. 1936. године, за време одмора тешко му се разболела мама. Одмор се завршавао, а она се није опорављала. Требало је да начини избор између потребе да отпутује и жеље да остане с мамом. Иван је као увек, отишао код старице мати Вере (Логинов), а она га је кријући своје духовне дарове, послала код апотекара Ананјева: „Доктор Ананјев ће ти све казати.“ Ананјев који је био познат по обавезним карираним панталонама и вожњи бициклом, преписао је неку микстуру рекавши: „Сутра ћеш доћи код мене у дванаест и четрдесет и све ћеш ми рећи.“

Лекар је, а да сам то није знао, по молитвама мати Вере изговорио пророчанске речи. Сутрадан, тачно у дванаест сати и четрдесет минута мама се упокојила. Испративши маму на последњи пут Иван се вратио у Москву.

Московски црквени живот је одушевљавао младића. Московске светиње, храмовне славе и празници у част поштованих икона, благодатне службе свештенослужитеља, будућих новомученика и исповедника – све је то надањивало на живот, позивало на делатност. Појавили су се једнодушни пријатељи и истомишљеници, уједињени жељом да служе Богу. У Москви су већ живела Иванова браћа од тетке: Александар (будући архимандрит Атанасије)²³ и Василије (будући јеромонах Владимир)²⁴ Москвитин. Они су га увели у свој омладински православни круг. Млади људи су се често налазили, читали су књиге, с младићким жаром су разматрали црквене проблеме којих је у то време било много. Држава је плански спроводила политику уништења Цркве. С помном пажњом омладина је пратила дела Чуvara Патријарашког Трона митрополита Сергија (Страгородског)²⁵. И Иван је учествовао у томе. И једном, после једне беседе-дискусије, Господ му је дао поуку. Иван је сањао себе у саборној Богојављенској цркви. Црква је била пуна људи: дочекивали су митрополита Сергија. Владика је ушао у храм и стазом којом је под био застрт почео је да се креће према олтару. Дошавши до места на којем је стајао Иван сишао је са стазице и народ се померио испред њега. Митрополит је пришао младићу, ставио му је руку на раме и нагнувши се близу њега рекао је: „Осуђујеш ме, а ја се кајем.“ И Иван је истог часа осетио дубину душе митрополита Сергија, који се у међувремену већ попео на амвон и ушавши у олтар растворио се у таворској светлости. И Господ је овим сном-виђењем положио *храненије устом*²⁶ (чување устију) Ивана. Бог му је дао да види у каквој неприступној светлости пребива онај кога су они тако неразумно осуђивали.

Москва је у то време још увек била богата блаженим Божјим људима и често су млади људи хрлили код њих по савет.

Иван је с друговима посећивао болесну девојку Зинаиду. Она је тридесет година лежала на одру болести, сва је била у ранама, без ноктију и без зуба – чинило се да је то жалосна приказа човека. Међутим, сила њеног духа је била толико очигледна и велика да су се гледајући је обасјану радосћу, срца посетилаца преображавала. Дах благодати Светог Духа обајсавао је тамне кутке људских душа и учио их Истини Божијој.

²³ Архимандрит Атанасије (Москвитин Александар Иванович) рођен је 1906.г. у Орјолу. Од детињства је прислуживао у цркви, био је најстарији ипођакон архиепископа Серафима (Остроумова). Тридесетих година је живео у Москви, радио је као књиговођа у Државој банци. 1944.г. је примио чин и служио је као свештеник у селу Спаском у Московској области. У Москви је живео заједно с браћом Василијем (јеромонахом Владимиром) и Павелом (1909-1987.). Упокојио се 1971.г. Архимандрит Атанасије је дуго година чувао десницу свете мученице Татјане која је 1977.г. предата Псково-Печерском манастиру.

²⁴ Јеромонах Владимир (Москвитин Василије Иванович) рођен је 1895.г. у Орјолу. У младости је прислуживао архиепископу Серафиму (Остроумову) и епископу Данилу (Тројицком). Од краја двадесетих година живео је у Москви, радио је у трговини. У Москви је примио монашки постриг. Поставши 1945.г. јеромонах служио је у различитим храмовима Московске епархије.

²⁵ Митрополит Сергије (Страгородски Иван Николајевич, 1867-1944.) од 1925.г. заменик Чуvara Патријарашког Трона. У јулу 1927.г. издао је Декларацију „О односу Православне Руске Цркве према постојећој грађанској власти“ која је изазвала велике несугласице у Цркви. Од 1934.г. је митрополит Московски и Коломенски, од децембра 1936. Чувар Патријарашког Трона. 1943.г. Сабор руских јерарха изабрао га је за Патријарха Московског и целе Русије. Интронизација је одржана 30. августа у Богојављенској саборној цркви у Јелохову. Сахрањен је у Никољском олтару Богојављенске цркве.

²⁶ Уп. Мт. 10, 16.

Посебно упечатљиви су по сећањима баћушке били одласци у Воскресенск код блаженог Димитрија, у монашгву Доситеја, који је такође тридесет година лежао непокретан, али је јасно зрачио Христовом светлошћу и животном радошћу.

Иван је кући долазио само да преноћи и то је почело да љути газдарицу. Али, у младићу се већ тада појавио дар расуђивања. Враћајући се кући почео је да доноси старици слаткише и њено срце је било освојено.

Једном је Иван затекао Анастасију Васиљевну у сузама. На столу испред ње било је тесто које се развукло на све стране: било је очигледно да за пирог не може да се искористи. Младић је одлучио да утеши своју газдарицу. Пружио јој је новац рекавши да купује од ње тесто. На старичином лицу се прво појавило неразумеваше, недоумица, а онда је заблистала искрена радост. Заблестао је и купац. Тако је свакодневни живот учио младића да поступа Божји.

1939. године све се променило на најнеочекиванији начин. Једном приликом вративши се кући Иван је куцао на врата која нико није отворио и ушавши у кућу кроз прозор угледао је газдарицу како лежи на поду. Лекарка која је дошла сажалевајући младог човека рече: „Молите се, драги мој, да не остане непокретна, парализована је.“

Господ је био милостив: три дана касније Иван је затворио очи Анастасије Васиљевне. Сахранивши је хришћански и вративши се с гробља видео је да су врата претрпана завежљајима. Старице из целе зграде донеле су му своју спрему за погреб и дуго су га прогањале молбама-аманетима да их сахрани исто као Анастасију Васиљевну.

Резултат његовог неправног живота у Бољшој Козихинској улици било је то да је канцеларија за стамбена питања сама издејствовала да Иван Михајлович Крестјанкин добије пријављен боравак у соби која је остала слободна. Тако је постао Московљанин.

Уредивши собу и упаливши кандила испред икона Иван је сео у стару фотелју која је остала од газдарице и преплавило га је осећање дубоке завхалности према Богу. По његовим речима, у својој првој осамљеној келији се осећао као у рају.

А у будућности се надвијало озбиљно искушење. Почеле су ратне невоље. Иван није позван на фронт: болест очију је представљала разлог да остане у позадини. Наставио је да ради у Москви. Свеопштим тешкоћама ратних година придодало се неочекивано искушење које замало да се заврши трагично.

Брат од тетке Вадим²⁷ заостао је за својом фабриком, која је евакуисана на исток Дошао је код Ивана у недоумици и испричао је о својој несрећи. У то време се такав поступак сматрао дезертирањем и судило се по кратком поступку. А пошто је брат дошао код њега и Иван би се сматрао саучесником. Три дана и три ноћи, не склопивши ока ни за тренутак стајао је пред иконом светитеља Николаја молећи га за поуку и заштиту. Дању се Вадим крио у сандуку на којем је домаћин некада спавао: пробушили су рупице на њему како се привремени станар не би угушио, а ноћу је излазио из свог уточишта и придруживао се молитвенику.

2004. године, на дан светитеља Николаја, баћушка се детаљно сећао милости свеца коју су доживели он и његов брат. О светитељу Николају баћушка је говорио: „Ми својим религиозним искуством не знамо за њега само по сведочанству Цркве, само по предању, већ и по његовом живом учествовању у нашем животу. И у збору поштованих светаца

²⁷ Вадим Василијевич Овчиников. Рођен 1921.г. Син брата од тетке о.Јована Василија Николајевича Овчиникова и унук куме Параскеве Иларионовне о.Јовану је био братанац. Грађевински инжењер, живео је у Орјолу. Упокојио се 1993.г., сахрањен је на гробљу светог Јована Крститеља у истој гробници с Константином Михајловичем Крестјанкином.

нема много таквих који би у нашој свести били толико живи. Својство свете душе светитеља Николаја постало је умеће да воли, умеће да снисходи сваком човеку, различитим људима, и да свакоме да управо оно што му је потребно.“

А тада, на почетку рата Иван је морао да иде у команду да пријави брата. Убрзо је из штаба дошао генерал. Звао се Николај. Генерал је за трен ока погледом прешао по соби, на столу је била икона светитеља Николаја с кандилом које је горело испред ње. Генерала су понудили само чајем – владала је глад и он није одбио. Поседео је са шољом чаја испред иконе светитеља, свог небеског покровитеља, саслушао је верзију о Вадимовој контузији (недалеко од њиховог квартала експлодирала је бомба и Вадим се толико потресао да је изгледао болестан). Генерал је узео оружје које је припадало брату и рекао је младићима да чекају позив у штаб.

Неколико дана касније курир је донео позив. Браћа су чекала своју судбину с трепетом и молитвом. Ушла су у мрачну зграду налик на бункер, једва осветљену малобројним светилкама. Понекад би се чуо бат поткованих чизама по мермерном поду и ударање кундака стражара на сваком спрату. Кораци би утихнули и поново би завладала гробна тишина. Ушавши у тражену собу у пратњи наоружаног стражара браћа су саслушала пресуду. Контузовани Вадим је на неко време смештен у болницу и обојица су добила бонове за војничку порцију која је спасила Ивана од исцрпљености. Хранио се врло оскудно: три кромпира дневно и 400 грама хлеба. Тако је светитељ Николај пун љубави и милости према молитвама страдалника.

20. јула 1944. године Иван Михајлович Крестјанкин се ослободио цивилне службе. Овом догађају претходио је незаборавни сан који је са временом морао да призна као предсказање.

Сањао је да је дошао у Оптину пустињу на пријем код старца Амвросија. Старац је изашао из дрвене кућице и примао је посетиоце прелазећи од једног ка другом, али заобилазећи Ивана. Морао је стрпљиво да чека. А кад је старац испратио последњег госта пришао је и узевши Вању за руку рекао је монаху који га је пратио: „Донеси два пара одежде, служићу с њим.“ И повео је Ивана у храм. На томе се сан завршио.

Уочи празника Казанске иконе Мајке Божије Иван Крестјанкин је одређен за црквењака у храму Рођења Христовог у Измаилову.²⁸ Кад је ушао у њу препознао је храм у који га је у сну довео старац Амвросије.

Истог дана на вечерњој служби у селу Коломенско митрополит Николај (Јарушевич)²⁹ је увео новог црквењака у олтар и благословио га је да служи Мајци-Цркви.

Настојатељ храма у Измаилову био је уважени протојереј, отац Михаил Преферансов.³⁰ Он није дуго подучавао новог црквењака. Шест месеци касније дошла је

²⁸ Храм Рођења Христовог у Измаилову саграђен је крајем XVII в. У годинама прогона храм није затворан. Главна светиња је чудо творна копија Јерусалимске иконе Мајке Божије.

²⁹ Митрополит Николај (Јарушевич Борис Доротејевич, 1892-1961.) – од 1944.г. митрополит Крутицки и Коломенски, управник Московске епархије. Стални члан Светог Синода, најближи саветник и помоћник Патријарха у решавању свих питања од црквеног значаја. Од 1946.г. је председник новоотвореног Одељења за спољашње црквене односе при Светом Синоду. Активан, образован човек од иницијативе. Уживао је велики ауторитет, како међу клиром, тако и међу мирјанима. У јуну 1960.г. је пензионисан због погоршања здравственог стања. Упокојио се у децембру 1961.г. Сахрањен је у Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври.

³⁰ Протојереј Михаил Преферансов рођен је 1864.г. у селу Алфјорово у Клинском срезу Московске губерније у селачкој породици. 1891.г. је завршио Московску духовну семинарију, служио је у храмовима Московске епархије. Први пут је ухапшен 1929.г. али је убрзо ослобођен. Тридесетих година служио је у цркви Знамења Мајке Божије у Перову. 1938.г. је поново хапшен, а 1939.г. ослобођен. 1944.г. је већ био настојатељ храма Рођења Христовог у Измаилову у чину протојереја. Умро је у фебруару 1947.г.

депеша: Ивана је позвао митрополит Николај. Владика га је дочекао речима: „Шта си тамо направио?“ Иван се запањио, мисли су му се збркале у глави: „Неко се жалио?“ Није могао да се сети своје кривице и збуњено је ћутао. „Питам те шта си тамо направио?“ поновио је своје питање архијереј. Муцајући, Иван проговори: „Не знам, ништа нисам радио.“ И тада је митрополит Николај рекао да је први пут у току целе његове архијерејске службе код њега дошао настојатељ храма с молбом да рукоположи за ђакон црквењака који у храму није служио ни годину дана. И пренео му је речи оца протојереја: „Владико, рукоположите га, нека цвркуће.“

14. јануара 1945. године, на дан сећања на Василија Великог у храму Васкрсења Христовог на Вагањковском гробљу³¹ митрополит Николај је рукоположио у ђакон Ивана Крестјанкина, мршаваг младића с ђубом густе коврцаве косе. Око престола га је водио протођакон отац Сергије Туриков.³² Блиске, братске односе отац Јован је с њим сачувао до саме смрти протођакон. А касније су и унуци оца Сергија посећивали баћушку у манастиру, долазећи код њега са својим тугама и радостима.

Ни дан рукополагања није прошао без неприлике. Пратећи митрополита после службе нови ђакон је пожурио за клиром према вратима и зачуо је иза леђа реплика: „Оче ђаконе, оче ђаконе, подигните репић.“ Тада је владала оскудица и пертле којима су биле подвезане старе ципеле кандидата за ђакон одвезале су се и вукле иза ужурбаног ђакон стациом.

Први дан самосталне ђаконске службе оца Јована пао је на празник преподобног Серафима Саровског и Јеванђеље по Луки које је читао млади ђакон урезало му се у срце као страшно упозорење за цео будући живот: *Ево Ја вас шаљем као јагањце међу вукове...*³³

Отац Јован Крестјанкин је девет месеци служио као ђакон, сазревајући за примање одговорног звања свештеника. Скоро од самог почетка служења младог ђакон је задесило непредвиђено искушење које га је научило будности.

Попадија, удовица покојног свештеника Сергија Кедрова почела је да посвећује оцу ђакону посебну пажњу. Позивала га је у кућу, гостила га је чајем, из гардеробе њеног покојног супруга почели су да извиру поклони толико потребни оцу Јовану: час подрасник, час раса, чак су и квалитетне непромочиве чизме замениле старе ципеле од грубог платна. После сваког поклона и гошћења уследила би реплика: „Па, како ти се чини?“ Простодушни младић ништа није могао да схвати док му није отворено објашњен узрок тако велике благонаклоности према њему. Попадијина кћи Нађењка била је девојка за удају, и попадија је одлучила да је уда за младића којег је заволела. Горећи од срамоте

³¹ Храм Васкрсења Словушчег на Вагањковском гробљу саграђен је 1824.г. 1925.г. храм су освојили обновљенци. 1944.г. приликом распада обновљенчества црква Васкрсења Словушчег на Вагањковском гробљу прва се вратила под омофор Московске Патријаршије.

³² Протођакон Сергије Павлович Туриков рођен је 25. септембра 1885.г. у селу Шереметјевка у Сизранском срезу Симбирске губерније у сељачкој породици. Завршио је градску школу, служио је војску на далеком Истоку где су запажене његове вокалне могућности. С далеког Истока упућен је у Петербург како би се уписао на конзерваторијум. Музичко образовање није завршио јер је с почетком Првог светског рата мобилисан. За храброст и одважност више пута је награђиван и добио је све медаље светог Георгија које се дају у коњици. 1922.г. у Москви је рукоположен за ђакон. Подвргнут је хапшењима 1931. и 1932.г., прогнан је на три године у Казахстан (казну је издржавао у Алма-Ати). 1940-их година служио је у Москви са звањем протођакон, а затим у Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври у звању архиђакон. Од 1952.г. поново је служио у Москви, прво у цркви Преображења на Преображенском тргу, затим у храму Свих светих на Соколу. Многе генерације ђакон су училе од њега да служе. Упокојио се 26. јуна 1962.г.

³³ Лк. 10, 3.

отац Ђакон је почео да објашњава попадији немогућност оваквог савеза: по канонима Цркве човек који је примио свештени чин без брака, више не може да ступи у брак.

Попадија је негодовала због одбијања, није хтела да призна било какве каноне. Последња посета оца Ђакона њеној кући завршила се непријатним објашњењем. А после извесног времена добио је цедуљицу са захтевом да плати све поклоне које је добио. Отац Јован је без жаљења вратио ствари, превисока је била цена која је за њих тражена. Поново је обукао своје избледеле подраснике и обуо старе ципеле од грубог платна, после чега је одахнуо слободно и радосно, ослободивши се терета за који му није било јасно зашто га је притискао.

Почетком јесени настојатељ је неочекивано поставио оцу Ђакону питање: „Да ли желиш да будеш поп?“ Реч „поп“ му је парала слух. Ђакон је прећутао. После неколико дана настојатељ је поновио питање. Опет је уследило ћутање. Ово питање је поставио и по трећи пут и не добивши одговор и он је заћутао. А у срцу оца Ђакона су се борила противречна осећања. Васпитан у побожном односу према звању нипошто није желео да пристане да буде „поп“, а душа му је жудела за свештеничким служењем. Још у раној младости крст јереја је Вању наводио на дубока и нимало дечја размишљања. Речи, написане на полеђини крста: „Пример буди вернима речју, животом, љубављу, духом, вером и чистотом,“ урезале су се у таблице младог срца и усмериле га на пут свештенослужења. А ликови незаборавних добрих пастира из његовог детињства, који су својим животом испунили овај завет надањивали су га на делатно служење Крсту.

И у Москви је Иван нашао ове узвишене и за њега свете примере које је познавао од детињства. Жива сила Истине, испољена у животу и служењу Богу оца Александра Воскресенског,³⁴ преносила се на многе, привлачила је омладину, уједињујући је вером и духовним сродством. Око оца Александра се окупио круг младих људи: Александар Москвитин (будући архимандрит Атанасије), Василије Серебреников³⁵ (будући старац-протојереј), Константин Нечајев (будући митрополит Питирим),³⁶ Ђакон Јован

³⁴ Протојереј Александар Георгијевич Воскресенски рођен је 1875.г. у подмосковском граду Павлово-Посаду, у породици Ђакона. Завршио је духовну школу у Донском манастиру и уписао се на Московску богословију. 1898.г. рукоположен је за свештеника и постављен у храм светитеља Јована Златоуста у село Новљанско у Броницком срезу, а убрзо је премештен у храм светитеља Николаја у родном граду Павлово-Посаду. После затварања храма о.Александар је ухапшен. Кад је изашао из тамнице с породицом се преселио у Владимирску област. 1923.г. позван је да служи у Москви у храму Успења Мајке Божије у Кожевникама. Четири године касније премештен је у храм преподобног Марона Пустињака, а кад је 1929.г. храм затворен – у цркву мученика Јована Војника на Бољшој Јакиманки. У овом храму о.Александар је служио до смрти, а у периоду 1930-1946.г. скоро стално је живео при храму на звонику. Васпитао је цео нараштај ревносних свештенослужитеља. Упокојио се прве недеље великог поста 1950.г., сахрањен је на Ваведњском (Немачком) гробљу.

³⁵ Протојереј Василије Николајевич Серебреников (1907-1996.) – познати московски духовник, дуго година је служио на Јерусалимском подворју, у храму апостола Филипа на Старом Арбату. Сахрањен је на Ваведњском (Немачком) гробљу.

³⁶ Митрополит Питирим (Нечајев Константин Владимирович) рођен је 1926.г. у граду Козлову у свештеничкој ородици. Степао је високо техничко образовање, затим је завршио Московску духовну семинарију и Московску Духовну Академију, у којој је задржан као предавач. Од 1945.г. је ипођакон Патријарха Алексија I. 1952.г. је рукоположен у чин Ђакона, а 1954.г. – у свештеника. 1959.г. примио је монаштво у Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври. Исте године унапређен је у чин архимандрита и постављен за инспектора Московске Духовне Академије и семинарије. Од 1962.г. је одговорни уредник часописа „Журнал Московске Патријаршије“ и председник Издавачког одељења Московске Патријаршије. 1963.г. рукоположен је за епископа Волоколамског. 1971.г. унапређен је у звање архиепископа, а 1986.г. – у звање

Крестјанкин и његов друг, будући јереј Владимир Родин. Отац Александар Воскресенски им је помагао да се спремају за испите у семинарији из богословских дисциплина, као и пастирским саветима у вези са служењем и духовништвом. Он је примио исповест ђакона Јована Крестјанкина уочи његове свештеничке хиротоније.

На заласку живота отац Јован ће унуци оца Александра Воскресенског написати: „...Па Ваш дека је био мој духовник и његов потпис стоји на мојој свештеничкој повељи. Његове молитва и поука упутиле су ме на радосни пут служења Богу...“

Али и сам ђакон Јован је уложио много труда спремајући се за полагање испита. Књига свештеника Петра Заведејева³⁷ од тада, па све до краја живота увек му је била при руци. Знао ју је у танчине.

7. октобра 1945. године, на дан Никандра пустиножитеља Псковског, ђакону оцу Јовану Крестјанкину је предстојало да полаже испите за курс у богословској средњој школи. Испите у Новодевичјем манастиру³⁸ примала је група педагога на челу с епископом Макаријем (Дајовом).³⁹ Баћушка је све положио с одличним оценама. И ректор семинарије, професор, магистар теологије, протојереј Тихон Попов,⁴⁰ честитајући му, изговорио је речи које су за оца Јована биле веома значајне: „Драги оче Јоване, будите свештеник, а не поп.“

Уочи празника Јерусалимске иконе Мајке Божије, 24. октобра, бденије је у Измаиловском храму служио митрополит Николај (Јарушевич). За време службе благословио је кандидата за свештеника, оца Јована, Јерусалимском иконом Мајке Божије и дао му је поуку за рукоположење. А следећег дана, 25. октобра 1945. године, Његова Светост Алексије I (Симански)⁴¹ који је сасвим недавно постао Патријарх рукоположио је ђакона Јована за презвитера. Око престола га је водио протопрезвитер Николај Колчицки.⁴²

митрополита Волоколамског и Јурјевског. Упокојио се 4. новембра 2003.г., сахрањен је на Даниловском гробљу.

³⁷ Заведејев Петар, свештеник. Предавања из богословских наука: Потпуно руководство за припрему за свештенички испит. [Б.м.], 1908.

³⁸ 1944.г. у Москви у Новодевичјем манастиру отворени су богословски курсеви који су убрзо претворени у средњу богословску школу. 1947.г. је обновљена Московска Духовна Академија. А 1948.г. московске духовне школе су се вратиле међу рођене зидине Свето-Тројицке Сергијеве Лавре.

³⁹ Епископ Макарије (Дајов Сергеј Константинович) рођен је 1888.г. у селу Петровско у Московској губернији. 1911. г. завршио је Витанску духовну семинарију, 1912.г. је рукоположен за свештеника. 1940.г. је постао настојатељ цркве Положења ризе у Донској улици у Москви. 1944.г. је обудовео и примио монаштво с именом Макарије, ускоро је хиротонисан за епископа Можјајског. 1946.г. је одређен за председника Привредне управе Московске Патријаршије. 1951.г. је унапређен у звање архиепископа. Касније је вршио дужност помоћника управника Московске епархије. Упокојио се 13. јануара 1960.г. Сахрањен је на Вагањковском гробљу.

⁴⁰ Протојереј Тихон Дмитријевич Попов завршио је Кијевску Духовну Академију, 1944.г. је постављен за ректора отворених богословских курсева у Новодевичјем манастиру. 1946.г. кад је скоро потпуно ослепео био је принуђен да напусти дужност ректора, али је и даље предавао у Московској средњој богословској школи, а касније и на отвореној Московској Духовној Академији. Упокојио се 1962.г.

⁴¹ Патријарх Алексије I (Симански Сергеј Владимирович, 1877-1970.) после смрти Патријарха Сергија изабран је на патријарашки престо. Интронизација је одржана 4. фебруара 1945.г. Упокојио се 1970.г., сахрањен је у Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври.

⁴² Протопрезвитер Николај Фјодорович Колчицки – од 1924.г. до саме смрти настојатељ Богојављенског храма у Јеложову. Од 1941.г. – управник послова Московске Патријаршије. Од 1945.г. протопрезвитер. Упокојио се 1961.г., сахрањен је у Переделкину.

Дан је био сив, са суснежицом. А новопостављени јереј је ишао на службу у белој одећи: белом подраснику купљеном по туђим мерама и раси од грубог платна. Некадашњи власник ове одежде је био горостас и оковратник расе отац Јован је морао да закачи зихернадлама негде на леђима. Међутим, све су то биле ситнице које за њега ништа нису значиле у поређењу с оном радошћу која је као сунце сијала за њега, преображавајући све унаоколо. За њега је почињао живот који је желео од детињства – служење људима и Богу у чину свештеника.

Сутрадан, на празник Иверске иконе Пресвете Богородице новом јереју је дато да први пут служи самостално. Сви старији оци су отишли да се моле у храму где је била поштована Иверска икона. Оценивши ђакон Јована за годину дана нису се уплашили да га оставе самог, пошто су били сигурни да ће служба бити одржана по чину и са свештеним страхом. А по завршетку Литургије младом свештенику је пришла управница црквеног одбора и збуњено га је обавестила да су дошли људи с малим дететом и да моле да га крсти.

И дуго година касније отац Јован се сећао с каквим надахнућем је примио ову вест, јер први пут се његовим служењем човек рађао за Царство Божије. Побожно, без страха, узео је дете Олгу у наручје и видео је како се девојчица преобразила у крстионици. Крстио ју је по пуном чину, с погружавањем, брижљиво и одговорно изговарајући сваку реч чинопоследица. Тако је двома великим Тајнама које препорађају човека: Литургијом и Крштењем почело служење оца Јована у звању јереја.

Прве године свештенослужења.
Храм Рођења Христовог у Измаилову
1945-1950.

Послератна свакодневица Цркве била је напета. Народ се радовао и оплакивао је жртве принете великом дану Победе. Народна душа је у подношењу свих тешкоћа и невоља минулих ратних година поново осетила истинску помоћ Божију.

Људи су похрлили у храм. За време Великог поста долазило је велико мноштво народа. Од раног јутра па до четири сата поподне стално је трајала служба за службом, исповест, требе. А у пет је већ почињала вечерња служба. И само мало пре њеног почетка, како се сећао отац Јован, он је улазио у олтар, навлачио завесу и павши у фотељу, искључивао се тако да није знао за себе. А пре пет, уочи службе, освестио би се, био би бодар, Бог му је даровао снагу за служење.

Војници су се вративши се кући причешћивали без икакве припреме. Пuteви рата и све што су у њему преживели давали су им право на то. Они су ишли код Оца Небеског, знали су Га и ишли су с обиљем захвалности за сачуван живот, а што је главно – за проналажење Њега, Милостивог Оца, Који кажњава, али истовремено и милује, ишли су са својим живим религиозним опитом, стеченим у суровим искушењима.

Недељом се крштавало од педесет до сто педесет људи. Венчавало се мноштво војника у својим униформама које су мирисале на барут с невестама одевеним у похабане хаљине.

Свештеници су постали непосредни саучесници у овом невиђеном полету духа у народу. Нису имали прилике само да се радују с онима који се радују, већ и да плачу с онима који су плакали. Живот је захтевао улагање свих снага, и духовних, и физичких.

Млади баћушка отац Јован остао је да служи на парохији у Измаилову, где су људи већ стигли да га упознају. Проповедник и пажљиви пастир привукао је љубав парохијана. Међутим, то му је донело и много искушења и невоља. Баћушка је већ у време првих година служења морао да се смирава. Отац Јован се у потпуности посвећивао људима, понекад чак с прекомерном ревношћу. Није случајно што му је духовни отац, последњи оптински старац игуман Јован (Соколов),⁴³ којег је баћушка звао „професор небеске академије“, често говорио: „Вањечка, буди мало самољубивији.“ Али он га је упозоравао и на другу врсту искушења: „Вањечка, немој свуда бити домаћин.“ И ово „буди“ и „немој бити“ се тешко усађивало у енергичног и активног јереја. Због ове жеље да празнично и лепо украси храм, због лепих, али дугих проповеди, због духовних беседа с људима, отац Јован је често морао да трпи од сабраће. Али, то је привлачило пажњу оних који су држали Цркву у видном пољу. Вероватно је и настојатељ од њих морао да трпи због неуморног јереја. Отац Јован је од њега више пута добијао чврге за „грешке“, које му његова пастирска савест није дозвољавала да избегава.

Повијајући своју главу под гневом и љутњом настојатеља млади јереј би се само на тренутак зауставио у недоумици и трчао би даље. Јер, чекала су га битнија и важнија дела. А на питање да ли се вређао баћушка је одговарао: „Па кад да стигнем да се вређам? Немам довољно времена за љубав, а не да га трошим на увреду.“

Али кад је атмосфера око њега постала посебно напета и кад су од њега захтевани немогући уступци посумњао је да ли је у праву. И у том тренутку му је пала на памет добра мисао: да провери исправност својих унутрашњих ставова искуством старијих људи од несумњивог духовног ауторитета. Прилика му се убрзо указала. Отац Јован је служио с Патријархом Алексијем I, управо њему је поставио своје питање. Много година касније баћушка се тога сећао на следећи начин: „Из свог живота морам да наведем благослов Патријарха који ми је дат у тренутку дубоке недоумице у мојој души. Његова Светост Патријарх Алексије I је на моје питање како да поступам кад спољашњи и унутрашњи побуњеници захтевају да идем за њима, одговорио:

„Драги оче! Шта сам вам дао кад сам вас рукополагао?“

„Службеник.“

„Дакле, све што је тамо написано испуњавајте, а све што после тога долази трпите.“

Од тада су за цео живот унутрашњи контролор – пастирска савест и хоћење пред Богом – за оца Јована били једини критеријум за испуњавање сопственог свештеничког дуга. Али, много је морао и да претрпи. Спаљашња страна живота одвијала се наочиглед свих, а његов унутрашњи живот је видео само Господ. Његов пажљиви послушник још тада је пристао на пут добровољних невоља и сиромаштва. Свакодневно је тражио трагове Промисла Божијег и свакодневно је, у свим животним ситуацијама, постављао себи питање: „А шта од мене жели Господ? Чему овај промислитељни сусрет с човеком?“

⁴³ Игуман Јован (Соколов Иван Александрович) рођен је 8. септембра 1874.г. у Москви. 1890.г. је ступио у Вавдењску Оптину пустињу. Тамо је примио постриг у мантију и рукоположен је за јеромонаха, а затим је унапређен у чин игумана. После затварања манастира преселио се у Москву и служио је у храму мученика Адријана и Наталије у Мешчанској улици. 1928.г. ухапшен је и осуђен на три године прогонства у Тјуменски округ. 1940.г. је прогнан на пет година у град Кустанај. 1950.г. је поново ухапшен и осуђен по члану 58-10. Послат је на принудно лечење у тамничку психијатријску болницу у Лењинграду. 1953.г. је пуштен на бригу духовне кћерке која је постала његов старатељ. До своје смрти, 5. јула 1958.г. живео је у Москви. Сахрањен је на Јерменском гробљу у Москви. Старањем оца Јована (Крестјанкина) на гробу старца је подигнут мермерни споменик.

Радни дан младог свештеника био је потпуно испуњен. После службе он је беспоговорно и без роптања ишао на требе по кућама парохијана, тада је то још увек било могуће. Једном се задржао у храму, а кад је дошао на позив да причести болесницу испоставило се да га она није дочекала у животу, умрла је. Уместо Причешћа служио јој је први парастос. Баћушка се растужио. Кћерка старице га је тешила, јер старица се свакодневно причешћивала. Враћајући се од покојнице отац Јован се удубио у размишљања о свему што се десило: да ли је он за нешто крив зато што није успео да је затекне у животу? Из дубоке замишљености пренула га је жена која је стајала на капији своје куће. Била је одевена на брзину, у очима су јој биле сузе. Баћушка је на себи имао обичан капут испод којег је била подвијена раса, изгледао је као мирјанин. Пришао је жени и са живим сучешћем је упитао: „Шта се десило?“ И она, погођена несрећом отворено је испричала о свом младом сину на умору. Главна мајчина туга била је због тога што се никад није исповедио и причестио. Баћушка је одмах изразио своју спремност да уђе у овај дом туге. Не скидајући се да не би открио свој чин сео је покрај болесничке постеље и упознавши се с младићем заподео је пријатељски разговор, који се наизглед није тицао младића лично. Он је говорио о радости вере, о тежини непокајане душе. Ни баћушка, ни болесник нису гледали на време. Разговарали су као блиски људи. И однекуд се код младића појавила снага, почео је да поставља питања, почео је да говори о себи, о својим грешкама, заблудама, о својим греховима. Напољу је већ пао мрак и само је кандило испред иконе осветљавало искрену беседу двојице младића. Причали су толико да је болесника надахнула жеља да се причести. Иза преградног зида су се чули лаки јецаји мајке, али су то већ биле сузе утехе. Отац Јован је откопчао капут, пребацио га је преко столице и стао је испред болесника не као обичан саговорник, већ као свештеник с епитрахилем, са Светим Даровима на грудима. Исповест није морала да се понавља, она се у потпуности излила у беседи. Прочитавши разрешну молитву отац Јован је причестио болесника.

Дакле, ево какав је био Промисао Божји! Господ га са Светим Даровима није позвао код старице, већ код младића! И то је био одговор на мајчине сузе и молбе. А следећег јутра, у цркви је оцу Јовану пришла мајка јучерашњег болесника и позвала је баћушку да се опрости с њеним већ мртвим сином. Дивна су дела Твоја, Господе!

И још једног догађаја из тих година баћушка отац Јован се често сећао и увек с душевним узбуђењем и трепетом. 1946. године, убрзо након рукоположења, добио је благослов да прати мошти виљнуских мученика Антонија, Јована и Евстатија, које су се враћале у Виљнус, на место њиховог мученичког подвига. Баћушка их је носио авионом, непрестаном молитвом желећи да проникне у суштину онога што је Господ чинио с њим. Са свештеним страхом је прихватио бригу о свецима: спремао је кивот за њих, обукао их је и уређивао наставак њиховог благодатног служења у домовини. А свеци су, видевши у њему доброг и брижног пастира, поверили оцу Јовану за цео живот бригу о малом стаду – женској обитељи која се родила у Виљнуском манастиру Светог Духа.⁴⁴ Увек, чим би му

⁴⁴ Виљнуски манастир Светог Духа – мушки манастир, основан је 1597.г. Од 1826.г. у манастиру су се налазиле мошти виљнуских мученика Антонија, Евстатија и Јована. За време Првог светског рата мошти мученика су пренете у Москву, у Донски манастир. 1920.г. мошти су светојудно отворене, одузете и смештене у музеј Наркомздрава. После Другог светског рата, 26. јула 1946.г. мошти виљнуских мученика су враћене у Виљнус. Прво су смештене у Николски храм, у којем су некада биле погребене, а затим су пренете у манастир Светог Духа, где почивају и данас. Манастир Светог Духа је примио под свој кров сестре Виљнуског женског манастира равноапостољне Марије Магдалине који је затворила совјетска власт. Данас је женски манастир обновљен и његове сестре су се вратиле под свој кров.

се указала прилика, отац је помагао сестрама и новцем и намирницама, и наравно, молитвом и духовним саветом. Пошто је од детињства био богат даром изузетне љубави отац Јован је и сам заволео љубав и није могао да промени љубав чак ни онда кад се чинило да је она неумесна.

Отац је причао случај кад му је Господ дао очигледну лекцију која га је натерала да види и осмисли љубав-реч и љубав-дело. Отац Јован је ово положио у сећање срца, у ризницу свог духовног опита како више никад не би понављао сличне грешке.

Од самог почетка служења баћушка се врло одговорно односио према речима које се чују с амвона. И ево, спремајући се за проповед о љубави одлучио је да отклони све што би могло да га одвуче од овог важног занимања. Закључао се у своју собу и није одговарао на куцање које се с времена на време понављало.

Провевши цео дан у раду ставио је последњу тачку и прочитавши плод свог труда остао је сасвим задовољан проповеђу. А увече је, изашавши у ходник угледао комшиницу која му је збуњено рекла: „Иване Михајловичу, сигурно вас није било код куће, а ја нисам имала пара да купим хлеб, све време сам вас чекала да позајмим од вас копејку.“ Ову своју проповед отац Јован није одржао. Није могао да је изговори. Савест га је разобличавала због тога што речи нису одговарале делима протеклог дана.

Много брига, искушења, па чак и саблазни отац Јован је морао да претрпи у току првих пет година служења у звању свештеника због своје тежње да се одржи у љубави и истини. Због тога што је желео спасење заблуделом човеку, измољавајући за њега ово благо светили су му се непријатељ људског рода и људи.

Била је у току последња недеља Великог поста. После изношења Плаштанице отац се задржао спремајући се за чин Погребења. Потпуно се удубио у догађаје које Црква обележава. И у том тренутку живот га је грубо и немилосрдно вратио у земаљску реалност. Пришла му је непозната девојка и очајно, стидећи се и замуцкујући, испричала је да се упутила да убије живот који је у њој зачет и који никоме није потребан, односно да почини грех чедоморства. Њено срце рањено преваром и њен разум узнемирен немилосрдном лажју нису видели други излаз.

Отац ју је слушао налазећи се испред Плаштанице, стојећи испред гроба Спаситеља и други ковчег се тада појавио у његовој свести, ковчег невиног детета. У њему је све почело да се буну и он се с таквим жаром и тако убедљиво окупио на немилосрдни, нечовечни грех! Само је сатана могао тако да се руга људима, да се смеје Животворном Гробу Господњем.

И баћушка је био услишен, Господ је примио његову нему срдачну молитву. Млада жена је постала блажа. Сам Господ се дотакао њене душе. Давши несрећници новац, све што је имао код себе, пустио ју је да иде тек кад је схватио да она неће испунити своју безумну претњу. И родило се дете, дечак. За то је отац Јован сазнао од председнице црквеног одбора која је стиснутих усана, увређеног изгледа пришла да му честита рођење сина. Млада мајка је сећајући се добротe свештеника назвала цркву: јер није било никога ко би дошао по њу у породилиште. И отац поново није изневерио своја убеђења. Дао је председници новац и њу је замолио да по мајку и дете пошаље такси да их одвезу кући. Баћушка је туговао због саблазни која се десила, али другачије није могао да поступи. После извесног времена ова прича је добила наставак. Млада жена је дошла код оца Јована, басила је дете на кауч с речима: „Ево вам ваш благослов, мени он није потребан.“ И опет су молитва-вапај, самосавладавање свештеника и искрена беседа вратили мајци мајчинска осећања. Расплакавши се привила је уз срце свог малишана.

У ово послератно време се живело врло сиромашно. А отац Јован, свакодневно долазећи у додир са сиромашнима неприметно је давао потребитима и оно мало што је сам имао. Увек би се нашли људи којима је требало помоћи, коме је новац био потребнији него њему. Био је крхак, провидан од глади, и тиме је привлачио пажњу. Више пута кад би млади свештеник доспео у видно поље митрополита Николаја (Јарушевича) владика би код њега послао „мироносице“ с хлебом и супом да га нахране.

Бригом владике Николаја појавило се неколико фотографија младог оца Јована. Владика је послао код њега фотографа и благословио је да се потчини жељи владике.

1946.г. Цркви је враћен Успенски храм и неколико стамбених просторија у Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври – уделу преподобног Сергија. Требало је започети службу и обновити монашки живот. Требало је под хитно приступити послу. Од браће из некадашњег манастира скоро нико више није остао у животу, а и ко јесте, био је расејан и није се знало где се налазио. Свештеноначалије се молило Преподобном да дарује људе. Из Ташкента се вратио архимандрит Гурије (Јегоров),⁴⁵ који је прво тамо био прогнан, а онда је почео да служи, 1943.г. Њему је поверен жазал намесника. За њим су дошла његова духовна деца: јеромонах Јован (Вендланд), будући митрополит,⁴⁶ Саша Хархаров, потоњи архиепископ Михеј,⁴⁷ младић Игор Маљцев, будући протојереј.⁴⁸ За благајника Лавре која се обнављала одређен је архимандрит Нектарије (Григорјев).⁴⁹

⁴⁵ Архимандрит Гурије (Јегоров Вјачеслав Михајлович) рођен је 1. јула 1891.г., у селу Опеченски Посад у Новгородској губернији. Пошто је рано остао сироче васпитавао га је ујак у Санкт-Петербургу. 1911.г. с одличним успехом је завршио Петровску комерцијалну школу и уписао се на Санкт-Петербуршку Духовну Академију. 1914.г. је отишао на фронт као добровољац. Био је болничар, али пошто се разболео од туберкулозе, демобилисан је и наставио је школовање. У априлу 1915.г. примио је монашки постриг с именом Гурије. Исте године је рукоположен за јерођакона и јеромонаха. По завршетку Академије 1917.г. постављен је за благајника Александрo-Невске Лавре. 1922.г. је ухапшен и осуђен на две године прогонства у Архангелску губернију, 1923.г. је послат на две године у Туркестан. По повратку из прогонства служио је у Лењинграду, руководио је богословско-пастирским курсем. 1927.г. је опет ухапшен, годину дана касније је ослобођен, али не задуго. 1929.г. је ухапшен и осуђен на пет година казнено-поправних радова, казну је издржавао у Карелији, у Белбалтлагу. Од 1934.г. је живео у Ташкенту с породицом Вендланд, пошто је био у пензији због здравственог стања. 1944.г. је постављен за настојатеља Покровског храма у Самарканду. А 1945-1946.г. је намесник Свето-Тројицке Сергијеве Лавре. У августу 1946.г. је хиротонисан за епископа Ташкентског и Средњеазијског, 1952.г. је унапређен у чин архиепископа. 1953.г. је премештен на Саратовску катедру. Касније је владика Гурије скоро сваке године премештан на нову катедру. 1959.г. је унапређен у чин митрополита, од 1961.г. је стални члан Светог Синода. Покушавао је да се супротстави Хрушчовљевој антицрквеној политици. Митрополит Симферополски и Кримски Гурије упокојио се 12. јула 1965.г. после празничне Литургије. Сахрањен је на Симферополском гробљу Свих светих.

⁴⁶ Митрополит Јован (Вендланд Константин Николајевич) рођен је 1909.г. у Петербургу. 1925.г. завршио је школу, а 1930.г. – Лењинградски рударски факултет у струци инжењера-геолога. Преселио се у Ташкент са сестрама Јелисаветом и Евгенијом, где су купили кућу за о.Гурија (Јегорова), који је ослобођен из логора. Од њега је 1934.г. тајно примио монашки постриг. 1936.г. такође тајно, рукоположен је за јерођакона, а ускоро – за јеромонаха. 1946.г. постао је један од прве браће Свето-Тројицке Сергијеве Лавре. Каснијих година био је секретар владике Гурија у Ташкенту, а приликом премештаја владике 1953.г. на Саратовску катедру постављен је за настојатеља Саратовске саборне цркве. 1956.г. је ванредно завршио Лењинградску Духовну Академију. У 1957-1958. школској години је ректор Саратовске духовне семинарије. 1958.г. је одређен за представника Руске Православне Цркве у Дамаску и у децембру исте године хиротонисан је за епископа Подолског. 1960.г. је епископ Средњоевропски, а 1962.г. је премештен на Америчку катедру с унапређењем у чин архиепископа. 1963.г. је унапређен у чин митрополита, у октобру 1967.г. је постављен на Ярославску и Ростовску катедру. Од 1984.г. је у пензији. Упокојио се 29. марта 1989.г. у Ярослављу, сахрањен је поред саборне цркве, са северне стране.

⁴⁷ Архиепископ Михеј (Хархаров Александар Александрович) рођен је 6. марта 1921.г. у Петрограду, у радничкој породици. Почетком тридесетих година прислуживао је у храму Преображења у Петрограду. У то

У току светле седмице из Москве је послат млади свештеник Јован Крестјанкин и поверена му је ризница. Испраћајући оца Јована из парохије митрополит Николај (Јарушевич) га је надахнуо речима: „Ничега се не бој, већ Духом Светим прими силу и наду, веруј да је рука Божија с тобом.“

Поново су се код преподобног Сергија слетале птице небеске које му је Бог даровао, „даби пророчеству не солгатисја“. Отац Јован је био срећан. Чинило се да ће се његови снови о монаштву брзо остварити. Архимандрит Гурије је оценио активног и неуморног ризничара и поделио је с њим мисао: „Да види у њему првог човека који ће примити постриг у Лаври која се отворила.“ Чак му је и име одредио: „Бићеш Сергије.“

Међутим, једно је људски суд, а друго Божији. Господ је другачије судио о оцу Јовану. Пола године касније, на празник Успења Мајке Божије, отац Јован је био опозван из Лавре. За њега је ова промена била жалосна. Из обећане земље у родни храм се вратио као у место прогонства. Душа је туговала за монаштвом, али требало је радити, и вера у Промисао Божји брзо је помогла оцу Јовану да савлада своја осећања. И положио је у своје срце и ум једно: да потчини своју вољу вољи Божијој и да чак ни у помислима нема мисао да потчини вољу Божију својој вољу и својој жељи. Потпуно се смирио, и после таквог његовог душевног расположења неочекивано је дошла утеха. Добио је благослов да се школује на ванредном одељењу Московске Духовне Академије.

У старости је баћушка писао: „Сећања на време мог боравка и у Московској Духовној Академији и кратко време мог живота међу зидинама Свето-Тројицке Сергијеве

време се упознао с Константином Вендландом, а преко њега с о.Гуријем (Јегоровом). 1939.г. се преселио у Фергану, где је завршио средњу школу, а затим, у Ташкенту прву годину медицинског факултета. Учествовао је у Другом светском рату као официр. 1946.г. за архимандритом Гуријем преселио се у Свето-Тројицку Сергијеву Лавру и постао је њен сабрат. Образовање је стекао у Московској духовној семинарији. С постављањем епископа Гурија (Јегорова) на Ташкетнску катедру преселио се заједно с њим. 1. јануара 1947.г. примио је монаштво. На постригу му је старац био је глиински старац схиархимандрит Серафим (Романцов) који је у то време служио у саборној цркви у Ташкенту. Убрзо је монах Михеј рукоположен у чин јерођакона, а 1949.г. у чин јеромонаха. Као свештеник служио је у Ташкентској, затим у Саратовској епархији. 1955-1956.г. био је један од сабраће Глинске пустиње Рођења Пресвете Богородице. Од 1963 до 1969.г. – намесник Успенског Жировицког манастира. Од 1969.г. служио је у Ярославској епархији. 1993.г. хиротонисан је за епископа Ярославског и Ростовског. 1995.г. унапређен је у чин архиепископа. У октобру 2002.г. је због здравственог стања пензионисан. Упокојио се 22. октобра 2005.г. у Ярослављу, сахрањен је поред митрополита Јована (Вендланда).

⁴⁸ Протојереј Игор Маљцев рођен је 23. јула 1925.г., пре рата је неколико година живео у Загорску. Учествовао је у Другом светском рату. 1945.г. упознао се с архимандритом Гуријем (Јегоровом) и постао је један од првих искушеника отворене Свето-Тројицке Сергијеве Лавре. Ишао је за владиком Гуријем (Јегоровом) у Ташкентску епархију, а одатле 1953.г. – у Саратов. 19. августа 1951.г. Игор Маљцев је рукоположен у чин ђакона, а 7. јануара 1952.г. у чин јереја. 1955.г. епископ Саратовски Венијамин (Милов) упутио га је ради службе у град Енгелс. Касније је био клирик Ярославске епархије. Упокојио се на празник Успења 2000.г. у Ярослављу.

⁴⁹ Архимандрит Нектарије (Григорјев Николај Константинович) рођен је 1902.г. у селу Хохлову у Казанској епархији. Завршио је две године историјско-филолошког факултета Казанског универзитета и Виши богословски институт. У октобру 1923.г. примио је постриг и рукоположен за јерођакона. У фебруару 1924.г. рукоположен је за јеромонаха. Од 1929.г. служио је у различитим храмовима Москве и Московске области. У мају 1941.г. премештен је у Почајевску Лавру и до 1944.г. служио је у Украјини. Затим је био настојатељ Вазнесенског храма у Павлово-Посаду у Подмосковљу. 1946.г. био је сабрат Свето-Тројицке Сергијеве Лавре. Одатле је именован за намесника Псково-Печерског манастира. У јуну 1947.г. хиротонисан је за епископа Петрозаводског и Олоњецког. Од јуна 1948.г. је епископ Тираспољски, а од 1949.г. – Кишињовски и Молдавски. 1956.г. је унапређен у чин архиепископа, а 1963.г. – митрополита. Упокојио се 9. марта 1969.г. у Москви, сахрањен је на Калитњиковском гробљу.

Лавре и сад су жива и греју душу сваки пут кад их вадим из ризнице свог сећања. За данашњу генерацију већине људи оних година већ одавно нема у сећању, а за мене су они – и живи и преминули – пред оном својом дубином којом су тада ушли у мој живот.“

Почео је школовање 1947. године. И поново путовања код Преподобног, рад у библиотеци Лавре, религиозним полетом надахнути часови на Академији. Међу ученицима и браћом Лавре отац Јован је нашао људе блиске по духу – мудре помоћнике и искрене пријатеље: Костја Нечајев (потоњи митрополит Питирим), с њим је отац Јован седео у истој клупи, и блиски односи сачували су се међу њима до краја митрополитовог живота, Анатолије Мељников (потоњи митрополит Антоније),⁵⁰ Павел Голупцов (будући архиепископ Сергије),⁵¹ јереј Сергије Орлов.⁵² Дубину њиховог општења и светлу радост пријатељства нису помрачиле никакве животне недаће у току целог живота.

Предавања на академији и служење пред престолом Божјим доносили су младом свештенику такво богатство радости због блакости Божије да је дубока потреба његовог срца постала жеља да иде за Христом сустопице, прихватајући све незгоде животног пута који му је предстојао. А незгода је било све више. Притисак на Цркву који је ослабио у

⁵⁰ Митрополит Антоније (Мељников Анатолије Сергејевич) рођен је 1924.г. у Москви. Од 1944.г. је ипођакон будућег Патријарха митрополита Алексија (Симанског). 1945-1950.г. се школовао у Московској средњој богословској школи и на Академији. 1950.г. је ступио у братство Свето-Тројицке Сергијеве Лавре, примио је монаштво и био је рукоположен за јерођакона, а ускоро за јеромонаха. Следећих година је предавао у Одеској и Саратовској духовној семинарији. 1956.г. је унапређен у чин архимандрита, постављен је за намесника Жировицког манастира и ректора Минске духовне семинарије. 1963.г. је премештен у Одесу за намесника манастира Успења Пресвете Богородице и ректора семинарије. 1964.г. је хиротонисан за епископа Белгород-Дњестровског, викарног епископа Одеске епархије. Од 1965.г. је епископ Мински и Белоруски, исте године је унапређен у чин архиепископа. 1975.г. је унапређен у чин митрополита, 1978.г. је постављен на Лењинградску катедру, стални члан Светог Синода. Упокојио се 29. маја 1986.г. у Лењинграду, сахрањен је у Александро-Невској Лаври.

⁵¹ Архиепископ Сергије (Голупцов Павел Александрович) рођен је 29. априла 1906.г. у породици професора Московске Духовне Академије. Павлово детињство и младост протекли су у Сергијевом Посаду. 1923.г. завршио је средњу школу и почео је да учи сликарство. Специјализовао се у области староруског сликарства и до рата је радио у разним музејима као уметник-рестауратор. Учествовао је у Другом светском рату. 1945.г. уписао је другу годину Московске духовне семинарије, наставио је школовање на Академији, а након завршетка је 1951.г. остављен на дужности професора црквене археологије. 1950.г. је прибројан братству Свето-Тројицке Сергијеве Лавре, примио је монашки постриг и рукоположен је за јерођакона, а затим за јеромонаха. Обављао је послушање духовника и бавио се радovima на рестаурацији. 1955.г. хиротонисан је за епископа Староруског, викарног епископа Лењинградске епархије, од 1956.г. је епископ Новгородски и Староруски, 1963.г. је унапређен у чин архиепископа. Од 1967.г. је живео у пензији у Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври, сликао је иконе, бавио се научним радом. Упокојио се 1982.г., сахрањен је на територији Лавре.

⁵² Јереј Сергије Васиљевич Орлов рођен је 29. јуна 1890.г. у селу Акулово у Московској епархији у породици свештеника. Његови деда и отац служили су у храму Покрова Мајке Божије у селу Акулову. Сергеј Васиљевич је завршио духовну школу при Донском манастиру, затим Московску духовну семинарију, Варшавски универзитет и Кијевски Политехнички институт. Остао је удовац убрзо након ступања у брак. Радио је у колхозима Крима, Украјине и Сибира, био је на одговорним дужностима. Предавао је у школама у Москви и Московској области. Схиигуманија Тамара (Марцанов) и сестре, епископ Арсеније (Жадановски), епископ Стефан (Никитин) у различитим годинама крили су се у кући Сергеја Васиљевича. Често је код њега долазио и отац Јован Крестјанкин. 1946.г. епископ Макарије (Дајов) је рукоположио С.В. за ђакона, а убрзо за јереја који је служио у храму у родном селу. 1950.г. је завршио Московску Духовну Академију, 1965-1970.г. је спољни сарадник редакције „Журнала Московске Патријаршије“. По благослову Његове Светости Патријарха Алексија I протојереј Сергије Орлов је келејно примио постриг с именом Серафим, у част преподобног Серафима Саровског. 1974.г. због болести је отишао у пензију, али је по могућству и даље служио Литургију. Упокојио се 7. фебруара 1975.г., сахрањен је поред Покровске цркве у селу Акулову.

ратно време неочекивано за многе поново је почео да расте. Опет је главна позиција државне власти постала борба против Цркве. А Дух Божији, обилан у верним служитељима Цркве видно је најављивао приближавање непријатељског духа. Врло често се у овом периоду баћушка налазио у таквим ситуацијама да му је очигледна била помоћ Божија, која га је водила кроз мрак који га је опколио.

Црква је поново била под будним надзором властодржаца. И основна Тајна – Крштење које дарује човеку рођење у вечни живот, за многе је постајала недоступна. И како је свештеник-пастир видећи ватрено стремљење човека ка Богу могао да се не одазове на Божији позив? Често је, заборавивши на себе и на могуће последице, морао да твори дело Божије.

Тако је отац Јован требало да крсти шестогодишњу девојчицу, кћерку родитеља на високој дужности. Како се у њој, малишанки, родила ова жеља? Како је она сазнала за Тајну Крштења? То је остало тајна. Девојчица је инсистирала на Крштењу тако упорно и са сузама да су родитељи морали да попусте и да траже начин како да то остваре. Отац Јован није могао да одбије. Дошао је у њихову кућу ноћу и затекао је дете обучено у белу ваздушасту хаљиницу с великом белом машном на смеђој главици. Личила је на небеско створење. Сан ју је опхрвавао, али га је девојчица упорно одбацивала сва се претворивши у пажњу и слух. Чекала је свештеника. И Тајна је обављена.

Овај догађај није могао да прође без последица. Време је било превише безбожно. Којим бежичним телеграфом су органи добили податке о Крштењу које се одиграло? Али подаци су добијени, премда непотпуни. Скоро све је требало да се разјасни. Неоспорно је било само једно: свештеник је био из Измаиловске цркве. Али који? Спасио их је настојатељ храма који се мало пре тога упокојио. Иследник је одведен на још увек свеж гроб и покојни свештеник је немо преузео на себе „кривицу“ сабрата. И предмет је затворен.

„Руке и ноге су нам биле везане,“ сећао се баћушка, „и свака наш реч је мерена неправедном вагом непријатеља Цркве. Али, *сила Божија се у немоћи остварује*,⁵³ то видим реално целог живота и ми смо јаки само силом Божијом.“

У овом периоду баћушка је морао да на *пут свеја земљи*⁵⁴ испрати брата познатог политичког прегаоца Кржижановског.⁵⁵ Последња воља покојника је била да се над њим обавезно обави обред хришћанског погребња. И ову вољу нису смели да прекрше чак ни они који су себе сматрали безбожницима. Уследио је строг телефонски позив у цркву: наредба одозго да касно увече у храму буде свештеник. Телефоном није објашњен разлог. Избор је пао на оца Јована пошто је био најмлађи.

У одређено време испред цркве је стигло неколико аутомобила и на рукама је унет ковчег с покојником. Пратиоци у групи су били високи, утегнути, строгих непробојних лица. Један од људи који су дошли дао је налог да се брзо изврши опело за покојника. Нико се није крстио, али су сви узели свеће које им је свештеник рекао да узму. Завладала је тишина. Само су кандила и свеће које је свештеник упалио светлукале у тами. Лица-маске. И најживљи у овом мраку одједном је постао покојник који је својом вером пробио мрак безбожности. Баћушка се усрдно, без скраћивања, молио за покојника, дајући данак његовој храбрости и живој вери. Тешко је рећи како су окупљени доживели ово дирљиво

⁵³ Уп.: 2 Кор. 12, 9.

⁵⁴ Уп.: Ис.Нав. 23, 14.

⁵⁵ Кржижановски Глеб Максимилијанович (1872-1959.) – прегалац револуционарног покрета у Русији. Совјетски државни, партијски и политички делатељ. Научник-енергетичар, академик.

молитвено заступништво, али се брат покојника захвалио свештенику руковавши се с њим.

А кад је баћушка испраћао ожалошћену поворку и затварао врата храма код њега је као сенка склизнуо човек, један од пратилаца и врелим шапатам је исповедио бол своје душе: „Како да изгладим грех? Како да скинем терет с душе? Јер и ја сам затварао и рушио храмове?“ То је била дубока исповест, иза непробојне службене маске куцало је живо срце и оно је болело. А да би се овај бол излио био је потребан полумрак цркве и жива молитва једног човека. Баћушка је одговорио такође шапатам и кратко: „Сачувајте у скривеним одајама душе веру у Бога и веру у Његово милосрђе и Господ ће вас у будуће сачувати од сличне невоље.“

Човек је нестао исто тако тихо и брзо као што се појавио. А отац Јован је не знајући име исповедника сачувао његов лик у сећању срца, молећи се за њега Господу да не погине душа, „имја јеја, Господи, Ти сам вјеси“ (чије име, Господе, Сам знаш).

Тако су мало дете, које је тек крочило у живот и човек који је већ прошао кроз његове буре, сведочили о животу Духа упркос свим забранама и претњама, а баћушка је за цео живот сачувао у сећању срца успомене на ова два догађаја као лекцију која му је дата одозго. „Истина је јака сама по себи и њена светлост је бесмртна,“ волео је да понавља.

Баћушка је запамтио Васкрс 1949. године.

Црква се спремила за велики дан и отац Јован је у очекивању празника размишљао како да радост велике ноћи донесе до сваког човека, како да дирне и срца оних који су можда још увек далеки од Цркве? Идеја је сазрела: одлучио је да васкршњу литију освети илуминацијом. У то после ратно време појавило се много блиских и по духу рођених људи, који су прошли путевима рата. И мисао се претворила у дело. Око цркве су почели да врве дојучерашњи војници-пиротехничари који су постављали бурад и побадали кочиће. Њихови љубав и усрдност према делу отишли су даље од жеља младог свештеника. Све своје мајсторство уложили су у припрему за празник.

Почело је васкршње јутрење: „Воскресеније Твоје, Христе Спасе, Ангели појут на небесјех...“ – на црквеним вратима појавили су се барјаци. У том тренутку се на небу појавио светао лик Спаситеља у стојећем положају. Небо је заблистало у мноштву разнобојних ватри и лик Христа Који се узнео изнад литије најављивао је Његово Васкрсење. Наравно, оваква дрскост је у Стаљинском рејону престонице била неопростива. Отац Јован ни сам није препоставио да ће достићи овако запањујући ефекат. Он је само желео да обрадује срца људе који су се напатили у ратно и послератно време. И обрадовао их је! А сам је у том тренутку схватио да је његова судбина решена. Одмах је осетио изузетно „интересовање“ за себе. За тили час су се поред њега појавили слободоумни људи који су говорили на забрањене теме.

Да, неуморни млади свештеник који је око себе окупљао народ својим проповедима и беседама није се смео испуштати из видног поља. Чак су и властодршци схватили да су његова жива вера и самопожртвовање у служењу распламсавали срца верника живим примером. Отац Јован је и од своје сабраће добијао видљиве прекоре за своје горење. Једном, такође на Свети Васкрс набавио је дивне вошгане свеће обавијене златном траком и радујући се својој срећи са свештеним страхом их је ставио на седмокраки свећњак на престолу. Летео је по храму дајући последња упутства пред службу и његова душа се веселила празнику. Ушавши у једном тренутку у олтар затекао је настојатеља који је у јарости ломио свеће из свећњака. „Хладан туш“ је на неко време бацио сенку на радост очекиваног празника.

Све што му се дешавало ових година баћушка је осмишљавао на следећи начин: „Жива ревност за служење заступали су се за мене пред Богом и људима као за духовника. У ово послератно време то је било врло одговорно, озбиљно, и могу да кажем, опасно. Предавао сам се овом служењу. На Академији сам се школовао ванредно. И пола године пре њеног завршетка, кад је и дипломски рад већ био написан Господ ме је преместио на друго послушање – у заточеништво, код нове пастве и новог руководства. Да ли сам размишљао о оваквом испољавању воље Божије? Наравно да нисам. Али на основу искуства могу да кажем да што брже примимо срцем оно што нам Бог да тим лакше ће нам бити да носимо *благі јарам Божији и Његово лако бреме*.⁵⁶ Оно постаје тешко због нашег унутрашњег супротстављања.“

Заточеништво. Школа молитве 1950-1955.

Била је у току 1950.г. Приближавао се завршетак Академије. Већ је био написан магистарски рад из историје Руске Цркве на тему: „Преподобни Серафим Саровски чудотворац и његов значај за руски религиозно-морални живот тог времена“. Рад је добио топло одобрење Његове Светости Патријарха Алексија I. Међутим, отац Јован није стигао да га одбрани. Живот му је по Божијој заповести понудио свој испит.

У ноћи између 29. и 30. априла у баћушкиној соби у Бољшој Козихинској улици извршен је претрес и отац Јован је одвезен на Лубјанку. За ухапшеног то није било неочекивано, одавно је осећао да се над њим надвијају облаци. А и његов старац, игуман Јован (Соколов) неколико месеци пре хапшења је упозорио оца да је његов предмет већ написан, само што је одложен до маја.

На првом испитивању које је водио млади иследник Иван Михајлович Жулидов упознао је Ивана Михајловича Крестјанкина са солидним предметом, који је прикупљен против њега с његовом вапијуће неправилно представљеним мишљењем. Потпуно неочекивани су за оца Јована били одломци из његових разговора са старом монахињом,⁵⁷ о којој се он с љубављу бринуо, и духовно и материјално. Ишао је код ње црпећи за себе из њеног богатог духовног искуства живу воду живота проживљеног у Христу. Нису говорили специјално о политици, не, али су се с пуно поверења и отворено дотицали свега чиме је душа живела у овом периоду. Заједно су се радовали, туговали, питали се. Обоје су већ знали историју Православне Цркве у њеном периоду после револуције, и посматрајући њен данашњи дан прогнозирали су будућност. Међутим, испоставило се да се о матери извесно време није бринуо само отац Јован. Код ње су с времена на време долазили час радници за гас, час електричари, час неки агенти пред којима није могла да затвори врата. Не подозревајући који је прави циљ њихових посета она их је прихватала љубазно због бриге о њеној старости. Ево одакле су се појавиле магнетофонске траке са снимцима беседа између старице и оца Јована.

Пријаве, провокације и клевете које су улазиле у предмет, по мишљењу иследника, морале су приморати простодушног свештеника да промени свој поглед на средину и

⁵⁶ Уп.: Мт. 11, 30.

⁵⁷ Ради се о схимонахињи, у свету Марији Станиславовној Шчедриној, духовној кћери о.Александра Воскресенског. Познато је да је пре револуције била сестра у једном од украјинских манастира. 1948.г. упознала се с о.Јованом. После смрти о.Александра по његовом благослову прешла је под духовно руководство о.Јована Крестјанкина и преселила се у Измаилово.

људе око себе. И сукобили су се идејни противници. Енергичност и суровост иследника Ивана Михајловича Жулидова разбијале су се о ћутљиву добронамерност оца Јована. И све што се дешавало није могло да помрачи срце пуно љубави и поверења у Бога. Кад је на суочење позван свештеник који је испуњавао специјалне налоге органа баћушка је с искреном радошћу похитао да целива брата. А овај, приставши да служи двома господарима није издржао болан прекор савести, исклизнуо је из загрљаја оца Јована и изгубивши свест пао је испред његових ногу.

А отац је за време иследништва добио програм живота за цео период заточеништва. То је било сажето, али свеобухватно: „Не веруј, не бој се, не моли.“

Баћушкина сећања о времену и догађајима пет година заточеништва била су уздржана и некако апстрактна, није било речи о себи, о својим доживљајима. Сећао се људи који су били поред њега.

А касније су се и њега сећали они који су заједно с њим ишли овим тужним путем: „Прочитао сам Библију – целу, од почетка до краја. Ову књигу над књигама ми је дао Иван Михајлович Крестјанкин... Он се појавио на 16. ОЛП-у, чини ми се у пролеће 1951. године. Сећам се како је ишао својим лаким брзим кораком, није ишао, већ је летео – по дрвеном плочнику у нашу бараку, у својој уредној црној јакни, на којој су била закопчана сва дугмад. Имао је дугу црну косу – затвореници су шишани до главе, али је њему администрација дозволила да је остави, и понека влас му је била седа. Његово бледо танано лице било је устремљено некуда напред и горе. Посебно су ме запањиле његове блиставе очи – очи пророка. Међутим, кад би разговарао с вама његове очи, све његово лице зрачили су љубављу и добротом. И у ономе што је говорио били су пажња и саучествовање, могла се зачути и очинска поука, улепшана благим хумором. Волео је шалу и у његовим манирима било је нешто од старог руског интелектуалца. А пре хапшења је био свештеник у једном од московских православних храмова.“ Тако о оцу Јовану у својим успоменама „Пут за Аустралију“ пише бивши затвореник истог овог одељења Црна Речица Каргопољага Владимир Кабо.

А у сећању баћушке скоро увек су васкрсавале године заточеништва у вези с разговорима и питањима о молитви. „Каква је сад молитва,“ с нијансом горчине би говорио, „молитви најбоље учи суров живот. На робији сам имао истинску молитву и то је зато што сам сваког дана био на ивици погибије. Молитва је била она несавладива препрека иза које нису продирале гадости спољашњег живота. Није могуће поновити сад такву молитву, у данима мирног живота. Иако се искуство молитве и живе вере које је тамо стечено чува за цео живот.“

Два месеца је баћушка провео на Лубјанци. Убрзо после хапшења и неколико испитивања иследник је одједном нестао и два месеца затвореник није никуда позиван, дато му је време за размишљање. Некако су на различите начине ову психолошку методу доживљавали иследник и отац Јован. Оно што је по мишљењу неверујућег ума морало да исцрпи снаге заробљеника страхом за будућност, за баћушку је послужило као укрепљење и припрема за даљу етапу у животу. Све ово време он се скоро неометано молио, молећи од Бога и светаца разум и снагу за предстојећи и тада непознат начин живота. Сећао се оних који су за њега били живи пример, који су већ прошли овај пут. Негде далеко од страшне тамнице налазила се црква и звоњава звона је објављивала да почиње Божија служба. И баћушка се молио на овој служби. Али његова молитва се није завршавала са завршетком службе у цркви, њу је прекидао само бат поткованих чизама у ходнику и шкрипа катанца који се отварао.

Кад се вратио испитивању иследник је био зачуђен и разочаран резултатима психолошке обраде затвореника. Иван Михајлович Жулидов није могао да схвати духовну страну живота која је била главна за оца Јована. „Колико Божјих људи је провело свој живот у боловима и у тамницама и благодарио Богу. И њихова душа не само да није претрпела штету, већ је засијала светлије од злата и узрасла је до таквих висина духовности, да су ови добровољни страдалници постали свеци,“ говорио је баћушка.

Као последица неуспешног програма у предмету се појавила резолуција: „Непријатељ се не открива.“

У то далеко време „непријатељ“ се уопште није осећао као непријатељ, већ само као слуга Божји, спреман да иде по Промислу Божијем онамо куда га Он поведе. Отац Јован је чврсто веровао да светом управља Божји Промисао. Реч „непријатељ“ која се примењивала на оца Јована на ислеђивању није на њега оставила никакав утисак. Али 1953. године, кад је премештан на ново место заточења, у логор код Самаре кад је чуо исту ову реч из невиних дечјих уста, она је потресла његово срце својом бесмисленом суровошћу.

Група затвореника, који су већ били намучени годинама логорске тешке неслободе ишла је кроз град од станице према тамници. Лак ветрић је доносио осећај извесне слободе. И људи су веома желели да ова, са стране гледано, неугледна процесија траје дуго. Поред су ишли људи, они према затвореницима нису испољавали ни саосећање, ни прекор. Свако је био обузет својим свакодневним бригаама. Међутим, одједном је илузија слободе нестала, за трен ока се разбила о сурову реалност. Група мале деце, је понављајући као рефрен за лепушкастом младом васпитачицом неразумљиве речи и нежно и љубазно се осмехујући одраслима који су пролазили поред, појединачно и тепајући извикивала страшне речи: „Непријатељи, непријатељи.“ А госпођица је добро постављеним гласом понављала деци за њих бесмислену политичку лекцију: „Дечице, ево иду народни непријатељи.“

Каква су сад ова деца, која су већ одрасли људи и њихова мила васпитачица? Да ли их је живот научио памети и да ли су дорасли да схвате ко је пријатељ, ко је непријатељ, где је истина, а где лаж?

Сећање на првог иследника, Ивана Михајловича Жулидова урезало се у срце Ивана Михајловича Крестјанкина – оца Јована – за цео живот. О њему никада није речена ниједна негативна реч или реч осуде. Међутим, понекад је после својих ноћних тајних бдења баћушка управо о њему започињао разговор: „Добар је то човек био, добар, само да ли је жив?“ И после извесног размишљања сам је и одговарао: „Жив је, жив, само што је већ веома стар.“ А на питање да ли би баћушка данас желео да се сретне с њим журно је одговарао: „Не, не, Боже сачувај. А албум „Сусрет са старцем“ – његовим бившим пацијентом послао бих му као сећање на давно минуле дане и на то да сам још увек жив по милости Божијој.“ Последњи овакав разговор одиграо се 18. децембра 2004. године.

Чиме је овај човек проникао у срце свештеника? Зар је мало оваквих сусрета отац Јован имао у тужном периоду свог живота, али сећање на њих није остало с њим за цео живот. Шта је отац Јован видео у овом човеку? Можда жалосну живу душу заточену у службени мундир и њено мучење у њему и у тој атмосфери и у том предмету? И може бити да је по службеној дужности овај човек-иследник о свештенику писао као о непријатељу, а душа му је о њему рекла нешто друго?

А можда је и потпуно други узрок чувао сећања на овог човека. Прсти на левој руци оца Јована били су поломљени и срасли су укриво. Откуд то? То је ипак остала тајна коју је отац Јован однео са собом.

Више од четири месеца, под ислеђивањем, у очекивању пресуде, затим одласка на место издржавања казне отац Јован је провео у московским тамницама. 1. јула 1950. године премештен је с Лубјанке у Лефортовску тамницу, у којој је за њега био строжи режим. Скоро два месеца је провео у самици у коју су с времена на време убацивани доушници. Није било тешко препознати их, они су заподевали такве разговоре који су могли да дају допунски материјал за оптуживање ухапшеника. Ово издржавање казне прекидано је само исцрпљујућим испитивањима, најчешће ноћним. О ономе што је преживео у ово време баћушка је говорио ретко и мало. Међутим, судећи и по оном малом чега се сећао било је очигледно да га без обзира на тешкоће и ислеђивања отвореност и чак радост ни овде нису напуштали.

С осмехом се сећао несрећника-доушника, обесхрабреног разговором о академику Мару. Затвореник Крестјанкин никако није желео да приоритет академика-књижевника Мара препусти вођи народа Стаљину (недуго пре тога Стаљин је грмео у штампи убиственим говором против академика оптужујући га за непрофесионализам). А на питање зашто се баћушка макар ћутањем није сложио с провокатором, зар то не би било боље за њега, изнео је из сећања позив древног пророка Софоније: *И гле, анђео који говораше са мнош изиде, и други анђео изиде му на сусрет* (Соф. 2, 3). На овоме се разговор завршио.

Средином августа наступило је извесно олакшање, отац Јован је превезен у Бутирску тамницу, у ћелију с криминалцима. Међутим, ни ово друштво га није ометало да се удубљује у своје основно делање – у молитву. Више пута би се за време шетњи од по пола сата у шахту тамничког дворишта с куле би преко гласкоговорника зачуле речи упозорења: „Затвореник број... шетајте без замишљености.“ А овај свој број баћушка је заборавио неповратно.

8. октобра 1950. године завршила су се митарства затвореника Крестјанкина по затворима. Трочлана комисија га је осудила по члану 58-10 на седам година лишавања слободе с издржавањем казне у логору строгог режима, ишао је у Архангелску област, на споредни колосек Црна Речица.⁵⁸

У дупке пуним стопинским вагонима, у којима је затвореника било толико да се чинило да је ухапшено одједном пола Москве, ишла је још једна у низу група, а с њом и отац Јован у логор, у којем му је предстојало да проведе неколико година живота. Путовање је добро запамтио. Храњени су по логорском режиму: или трула харинга без

⁵⁸ Крестјанкин Иван Михајлович, ухапшен је 29. априла 1950.г. По одлуци Специјалног Савета при МГБ СССР од 6. септембра 1950.г осуђен је за „антисовјетску агитацију“ по чл. 58-10, део 1 КК РСФСР и затворен у КПЗ на седам година. Послат је у Каргопољлаг МУП (Архангелска област, споредни колосек Црна Речица, станица Јерцево Северне железнице). Због здравственог стања 1953.г. је премештен у логор за инвалиде. 21. октобра 1953. стигао је из Каргопољлага у логор на Гавриловој Пољани Молотовског рејона Кујбишевске (Самарске) области и одређен је у логорско одељење бр. 1. Ослобођен је пре рока 12. фебруара 1955.г. по одлуци народног суда Молотовског рејона Кујбишевске области с применом Декрета Президијума ВС СССР-а од 14.7.1954.г. „О увођењу условног ослобађања пре рока из места лишавања слободе“. Јавно тужилаштво СССР-а га је рехабилитовало 15. јуна 1989.г. на основу чл. 1 Декрета Президијума Врховног Совјета СССР-а од 16.1.1989.г. „О допунским мерама за васпостављање праведности према жртвама репресија, које су се десиле у периоду 30-40 и почетка 50-их година“ (Из „Потврде о рехабилитацији“ и „Извода из архива МУП града Самаре“).

воде, или вода без хране. Али ипак су сви релативно срећно допутовали. Два месеца боравка с криминалцима у Бутирки за баћушку нису прошла узалудно. Упознао се с овом категоријом људи и у њима није видео толико злочинце колико људе унакажене злочинима. Отац Јован је био толико дубоко прожет свештеничким, пастирским сажалењем према несрећницима, према њиховом животу, који је изгледао као неповратна погибелъ да је и већина криминалаца осећајући овакав однос благонаклоно гледала мршаваг свештеника. Проћи ће много година и старац отац Јован ће написати: „А ја бих вам пожелео да се молите и да молите да вам буде дарована љубав. Да љубав буде онај компас који ће вам у свакој ситуацији показати тачан правац и сваког човека претворити у друга. Јер ја сам то проверио, чак и у прогонству.“

А тада га је очекивала неизвесност, она сурова академија живота, која моћно захтева чврсту веру и праву дубоку спознају хришћанства.

Споредни колосек Црна Речица је групу дочекао озбиљним искушењем. Све новајлије морале су да иду заиста кроз црну речицу, која је неке дочекала разјапљеним црним чељустима гроба. Мост преко бујице која је врела дубоко у провалији био је од ретких дасака обраслих наслагама леда. Конвој са псима ишао је по стазама поред овог злокобног тепиха по којем су скакали са својим завежљајима људи уморни од дугог пута. Оне који су падали у ледену провалију реке нису подизали и за њих се нису бринули да ће побећи. Река је заувек примала сваку жртву у свој ледени загрљај. Баћушка се опраштао од живота. Видео је шта се дешава с онима који су ишли испред њега, али... „Госпoде, благослови,“ и с молитвом светитељу Николају није приметио како је минула опасност. Приближили су се логору. Од онога што је малочас доживео обузео га је страхан умор. А у будућности – тако жељени одмор. Међутим, у том тренутку је рика гласноговорника обећала оцу Јовану неку нову несрећу: „У групи има један свештеник, његову косу не треба дирати.“ „Шта је то? Подсмех? Очигледно, нећу извући живу главу,“ блеснуло му је у свести. Међутим, овог пута је очекивање невоље било без основа. Баћушка за све време свог заточеништва ниједном није ошишан. И опет лекција – не плаши се, не бој се *страха идјеже не бје страх*.⁵⁹

И формула прихваћена још у иследничкој тамници: „Не веруј, не бој се, не моли,“ оваплотила се у конкретно схватање: „Не бој се ничега осим греха, и немој имати било какав страх осим страха Божијег.“

Група се постројила на плацу и почело је распоређивање по командама.

И овде је оца Јована чекала још једна неочекивана непријатност. Кад је дошао ред на затвореника Крестјанкина најгори криминалци су сложено повикали: „А то је наш ћале, наш.“ На то је уследио одговор: „Па, кад је ваш, нека иде с вама.“ Баћушкино срце се стегло због мисли да ће дуго времена морати да проведе у непредвидивом друштву. Међутим, његова брига је била безразложна. Распоредивши све њега су оставили као последњег и одвели у бараку код „политичких“, а не код криминалаца. Барака од триста људи с креветима на три спрата сад је требало да пружи уточиште затворенику Ивану Михајловичу Крестјанкину уморном од логорских послушања. А послушања су била најразличитија, није се могло бирати. Дуго је морао да ради на сечи шуме, што је превазилазило његове снаге, и да гладује, пошто због своје физичке слабости није могао да одради строгу норму. Није он секао дрвеће, већ замало она њега да одведе у гроб. Тада се Господ смиловао трудебнику сугерисавши руководству да га пребаци на лакши рад.

⁵⁹ Пс. 52, 6.

С дубоком благодарношћу према Богу баћушка се сећао свега онога што му је било даровано одозго у ово сурово време. За цео преостали живот је усвојио да се само у пећи искушења и оскудице, кроз страдања рађа оно узвишено и живо што несумњиво бива запечаћено Духом Светим. И само је љубав она сила којом земнородни могу да пребивају у Богу и само љубав је она царска добродетел, којој је добро и у логорској бараци и у осамљеној келији. И само љубављу се чува богоопштење и приликом општења с округним људима и при молитвеном општењу са светом Небеским. И коликим живим примерима из свог логорског живота је баћушка потврдио ово искуство и закључке које је из њега извукао!

Ради релативне молитвене осамљености отац Јован се сместио на трећи ниво кревета скоро испод самог плафона, а ради већег осамљивања пребацивао је ћебе преко главе. И барака, и сва мрачна стварност би тада престајали да постоје за њега. Од сурове реалности је одлазио у молитву, у размишљања о Христу, у његовом срцу драге успомене. Враћао се у реалност као из парног купатила, зној му је текао низ лице, али је Дух Божји на неко време преображавао за њега логорски живот и људе у њему.

За недељну службу отац Јован је издвојио напуштену недовршену бараку где је могао да се моли у потпуној осамљености и тишини. Христова светлост, која је обасјавала његов унутрашњи свет после оваквих служби није остајала непримећена. Многи су обавезно код њега долазили с питањима где је био, шта му је, зашто је данас тако необичан.

Неко време је морао да ради у ћелији где је на врло високој температури требало да држи одећу затвореника спасавајући је од паразита. За ово послушање је одређен кад су се власти увериле да је на сечи дрвећа тако мршав и танак просто бескористан.

И кад нам је баћушка говорио: „Ослоните се на Промисао Божји и усрдно се молите. Господ вас неће оставити, Господ ће све Сам уредити на најбољи начин; а према свему спољашњем односите се равнодушно,“ делио је с нама реално искуство свог дугог живота, говорећи да се после невоља и тешкоћа ускоро појављивала и утеха, а често и таква радост душе да се за све горко појављала двострука захвалност Богу, јер утехе су очигледно биле неземаљске. И колико пуга се баћушка чудио кад би добио тренутни одговор не само на усрдну молитву, већ и на уздах срца.

Тако је једном лежао болестан на свом трећем кревету и чак није могао да се моли од ослабљености. А доле, у бараци, одвијао се свој живот. Одједном га је запахнуо љути мирис домаће атмосфере и свакодневице – тако је могла да мирише само домаћа кобасица. У глави му је синила мисао: „Кад бих појео овакву виршлу сигурно бих се опоравио.“ И није још стигао да се ослободи мириса који је донела помисао, а већ је зачуо глас: „Иване Михајловичу, да ли бисте појели виршлу?“ И заиста, Богом дато јело се показало као лековито. Болесник је сутрадан већ био на ногама.

А колико је дирљива била баћушкина прича о томе како је и сам једном нешто згрешио. Добивши пакет од своје духовне деце делио је садржај на комаде по броју оних којима су у том тренутку били потребни утеха и охрабрење. Испоставило се да се овог пута у пакету нашао и један-једини парадајз и није било могуће да се он било како подели. Тада је баћушка одлучио да се њиме сам почасти. Савесно поделивши све и распоредивши порције испод душека сакрио се испод ћебета и загризао је парадајз. Издајнички мирис свежине свима је објавио његов преступ. Зачуо се узвик: „Неко једе свежи парадајз.“ И одмах је мирис и укус плода који га је саблазнио нестао за оца Јована. У овој логорској атмосфери жив и сочан плод слободе је био неуместан, он је био забрањен.

У логору се читава њихова барака једном „маскирала“ у криминалце. Баћушка се касније дуго чудило колико је способна довитљивост непријатеља људског рода. Ово се догодило у прво време логорског живота. Затвореницима је обећано да ће се купати у парном купатилу. Дат им је по комадић сапуна и невероватно тешка дрвена кофа за воду. Логорски живот који је оскудевао у лепим утисцима и осећањима замирисао је привидом слободе. И толико су људи пожелели да оперу са себе зној тамничког рада и да макар у парном купатилу престану да се осећају као затвореници. И заиста су на трен заборавили на то ко су и где су. Међутим, власти су их одмах подсетиле. Испоставило се да је свим затвореницима за купање дато само једно ведро воде и ни кап више. У бараку су морали да се враћају с насапуњаним главама и до следећег купања били су принуђени да иду насапуњани и да изгледају као прави злочинци.

Ради веће убедљивости сутрадан после неуспешног купања сви су обавезно морали да се појаве испред фотоапарата. И логорске фотографије су ушле у предмет сваког затвореника убедљиво сведочећи о њима као о очигледним злочинцима: насапуњана, најезена коса променила је њихов изглед до непрепознатљивости придавши им потпуно разбојнички изглед.

С добродушном духовитошћу баћушка се сећао разговора с католиком кад му је за верност Православљу често претила опасност да га ревносни папин следбеник истуче. Баћушка нипошто није желео да призна католичког папу за свог „тату“ и желео је да остане с рођеним „оцем“ – нашим православним Патријархом.

Као што је већ било речено, Господ је баћушки даровао посебне односе с криминалцима и најгорим разбојницима. Очев уравнотежен и љубазан однос према свима није допуштао лицемерје. И њима, одбаченима, исто као и свима, његова љубав је давала порције из пакета и упућивала добру реч док главешина није прекинуо ово баћушкино добротинство. Строго и уједно нежно, тоном који није дозвољавао поговор једном му је наредио: „Хале, мене можеш да частиш, а њих, ђаволчиће (тако је звао криминалце) – јок.“

Криминалци су живели у свом клану и по својим законима. Често су се њихови обрачуни завршавали тучом с ножевима, а лоповлук је цветао и био је подстицан. Били су стручњаци за ове ствари. Недуго пред крај боравка на Црној Речици баћушка је постављен да дели ситан новац који су затвореници зарадили. И десило се оно што му је неминовно претило продужењем казне. Украден му је кофер с новцем. Баћушка се припремио за најгоре, немајући с људске тачке гледишта било какву наду да ће избећи ову несрећу. Повивши криву главу пред Господом молио Га је: *Ако је могуће, Господе, нека ме мене чаша ова, али не како ја хоћу, већ Сам Ти, Владико.*⁶⁰ У ватреној молитви сетио се и светитеља Николаја, који га је већ толико пута спасавао својом бригом из наизглед безизлазних ситуација. Сутрадан ујутру је баћушки враћен нетакнут кофер с новцем. И донео га је сам главешина. А с криминалцима се обрачунао зато што су увредили „ћалета“.

На Црној Речици је баћушка доживео још једно озбиљно искушење – саблазан да сам олакша своју судбину, саблазан слободе. У сурово зимско време у логору је објављен позив да се ради на пуштању балвана низ реку. Добровољцима је обећана лепа награда: биће им двоструко скраћена казна. Баћушка је у недоумици почео да се моли: „Жељена слобода! Али да ли је то Божија воља? Да ли је то милост или непријатељско искушење?“ И Господ је подарио мудрост Свом слуги. Отац Јован је одлучио да се не меша својим жељама у Промисао Божји. Одбио је понуду. А време је брзо потврдило исправност ове

⁶⁰ Уп.: Мт. 26, 39.

одлуке. Никоме ко је отишао на овај рад није скраћено време издржавања казне: за све њих се завршио живот.

У пролеће 1953. године по милости Божијој затвореник Крестјанкин је због здравственог стања и без његове молбе пребачен на друго место, у инвалидско одељење код Самаре, под називом Гаврилова Пољана. Пољана-котлина је била ограђена брдима и само с једне стране отворена према Волги. Лепо место у чијем центру је била саграђена квалитетна вишеспратница с мноштвом подземних објеката вероватно намењених за неке друге сврхе. Међутим, планови су се променили и поред овог велелепног здања на брзу руку су подигнуте дрвене бараке и смештени они од којих је требало чувати совјетску стварност. Затвореници су сами белим каменом калдрмисали пут до логора дуж којег су се ускоро појавили и први гробови.

Овај период заточеништва који је трајао од 1953. до 1955. године био је лакши од претходног. Отац Јован је одређен да ради у својој цивилној струци, као књиговођа. И овде су га ретко посећивала духовна деца, тешећи га главним: довијали су се некако да тајно предају баћушки Свете Дарове и он се причешћивао. То је преобразило живот. А сећање срца до краја дана је чувало имена многих који су се скупили у његовом синодику у ово тешко време. Много је и оних који су без помињања за здравље одмах уписали у његов поменик за покој душе: они које је прогутала љута стихија, који су живот окончали дубоко у шуми испод дрвећа које је пало, убијени, заклани због људске злобе... А колико је оних који су отишли на његове очи као озлојеђени, увређени, не сазнавши за истинску вредност и смисао живота, не стекавши у њој Онога Ко је увек близу и Ко је јак и има моћ да проведе човека и кроз сенку смрти извевши га у мир и истинску радост?

За оца Јована и у заточеништву, и у премештајима, приликом испитивања његове верности Христу није било непријатеља, није било људи кривих за ових пет година живота у тамници. Све се дешавало по Промислу Божијем, све је била милост и истина путева Господњих. А Бог је увек у праву. А људи... Људи су само оруђа у рукама Његовог Промисла. Свим својим бићем и заувек баћушка се потчињавао овој истини Божијој.

Ослобођење је оцу Јовану дошло неочекивано, пре рока, на дан Сретења Господњег 15. фебруара 1955. године. Казна је скраћена за две године.

Био је заслепљујуће сунчан дан. Сунце је преливајући се играло на снегу. А он се плашио да верује у своју срећу. Али, уручена су му документа и власти су му пожелеле свако добро у будућности. Начелник, који је примио од баћушке крштење опраштајући се с њим руковањем, рекао је значајне речи: „Грешка која вас је коштала толико скупо јесте што нисте ишли за народом, већ сте га водили за собом.“ Међутим, баћушка ову „грешку“ није исправио ниједном у животу.

На логорској капији је стајао бели разиграни коњ запрегнут у кола да води бившег затвореника на слободу.

У Самари је баћушка нашао цркву.⁶¹ Служба се већ завршавала, али је храм чувао у себи топлину молитвеног духа и светлу радост великог празника. И тек у храму је баћушка осетио да је на слободи. Од изобиља осећања која су га преплавила, од пуноте захвалности дуго је, занет у молитви, стајао напред храма док није чуо узвик који је био њему упућен: „Прођите.“ Ова реч, која је у току пет година звучала толико недвосмислено приморала га је да се тргне. Међутим, отац Јован је угледао како му у сусрет из олтара осмехујући се хита непознати свештеник. А радост којом је зрачио одмах их је зближила. Локални свештеник је у бившем затворенику препознао сабрата, обукао га је у

⁶¹ Ових година су у граду била само два храма у којима се служило: Покровски и Петра и Павла.

одговарајућу одећу и нахранио. Разговарајући нису ни приметили да је дошло време да се иде на воз.

Баћушка се враћао у Москву. На празник „Взисканија погибших“⁶² испред чудотворне иконе Мајке Божије и благодарио је Царици Небеској за све што се десило.

Међутим, убрзо се заувек опростио од Москве, - донедавном затворенику је боравак у њој био забрањен. Баћушка се видео с његовом срцу драгим људима и добио је од митрополита Николаја (Јарушевича) благослов за даље служење у Псковској епархији.

1955. године уочи Лазареве суботе отац Јован је допутовао у Свето-Успенски Псково-Печерски манастир и ушао је у Сретенски храм кад се појало „Благословен грјадј во имја Господње“. Пратио га је пријатељ из Академије, Константин Нечајев. Први кога је баћушка срео у манастиру био је његов стари познаник, економ обитељи, делија, отац Сергије.⁶³ Одмах препознавши оца Јована економ је похитао према њему за време службе, придигао га је од пода и стиснуо у загрљај.

У току Светле седмице баћушка је служио празнично бденије са старцима, оцем Симеоном⁶⁴ и оцем Исакијом⁶⁵. Отац Јован је постављен да предводи службу. С великом збуњеношћу стајао је између старца док није зачуо речи које су му упућене: „Где си постављен, тамо и стој. Моли се!“ Ове речи старца Симеона вратиле су оцу Јовану мир духа и присебност и он је уронио под покров њихове преподобне молитве. У ове пасхалне дане отац Јован је и нехотице поредио живот у логору који је за већину протицао без Бога и чак против Њега са животом у манастиру, овом највећом радошћу да човек буде тамо где Господ није заборављен, где је свима близак и драг, где људи живе у обећаној земљи, која доноси мир души и одмор телу.

Међутим, убрзо је у манастир стигла вест да се у Залесју упокојио свештеник и баћушкин одмор је прекинут, а да није ни започео, замољен је да испрати упокојеног брата на *пут всеја земљи*. У манастирском дворишту чекале су санке с коњем који је у њих био упрегнут и сељачки успорени монах-кочијаш у кожуху од овчје длаке. Васкрс је био рани и зима није журила да уступи пролећу своја права.

Кренули су рано ујутру. Коњић је равномерно каскао сам знајући чут. Кочијаш се скроз умотао у кожух и кроз дремеж би понекад узвикнуо: „Хајде, мили!“ Коњу није

⁶² Поштована чудотворна икона Мајке Божије „Взисканија погибших“ налази се у храму Васкрсења Словушчег у Брјусовљевој улици.

⁶³ Архимандрит Сергије (Лосјаков Иван Иванович) рођен је 1882. године у селу Угодски Завод у Калужкој губернији, у радничкој породици. Завршио је грађевински факултет. Живео је у граду Чудово у Новгородској губернији, био је ожењен, имао је четворо деце. На почетку Другог светског рата му је погинула жена. 1942.г. Немци су га ухапсили као партизана и прогнали у Прибалтику, у међувремену је изгубио децу. 8. октобра 1944.г. архимандрит Агатон (Бубиц) у Риги га је замонашио и он је ускоро дошао у Псково-Печерски манастир. 28. августа 1945.г. је рукоположен за јерођакона, а 1. јануара 1947.г. за јеромонаха. Од 1953.г. је вршио дужност економа манастира. 1946.г. је келејно примио схиму при чему му је остављено исто име. Упокојио се 7. јуна 1968.г.

⁶⁴ Преподобни Симеон (Желњин Василије Иванович) рођен је 1. марта 1869.г. у селу Јаковљевска у Островском срезу Псковске губерније. С 25 година је као искушеник ступио у Псково-Печерски манастир. 1900.г. је примио постриг с именом Васијан. 1901.г. је рукоположен за јерођакона, а 1903.г. за јеромонаха. 1927.г. о.Васијан је примио велику схиму с именом Симеон у част светог Симеона Богопримца и постављен је за духовника манастирске братије и мирјана. Ово послушање је испуњавао до самог свог упокојења 18. јануара 1960.г. 2003.г. старац Симеон је прибројан лику светих преподобних Псково-Печерских. Његове нетрулежне мошти се налазе у Сретенском храму Псково-Печерског манастира.

⁶⁵ Игуман Исакије (Будајевски) рођен је 24. фебруара 1873.г. Брат Псково-Печерског манастира, саподвижник старца Симеона (Желњина). Упокојио се 16. јуна 1957.г.

падало на памет да убрза због тога. Баћушка се смрзао у својој лакој одећи. Тако је почело његово служење у Псковској епархији.

Владика Јован (Разумов)⁶⁶ који је отац Јована познавао још из Тројице-Сергијеве Лавре уврстио га је у клир псковског храма Свете Тројице. У ово време се у храму, по речима баћушке, окупио „букет моје баке“ – отац Всеволод (Баталин)⁶⁷, отац Јован Крестјанкин и црквењак, такође Јован – сва тројица само што су се вратила из тамнице. Чезнувши за време утамничења за службом Божјом, за Божјим људима, са жаром су се прихватили посла. Сместили су се на звоник, али су ту долазили само да преноће. Владика Јован се јако заузимао за куповину куће, али се то због нечега није остварило. Псковљани су заволели енергичне свештенике пуне љубави. Неуморно су радили сами и око себе су окупљали помоћнике обнављајући не само храм, него и душе својих парохијана. Година заједничког рада преобразила је живот храма. Нажалост, ово није падало у очи само добронамерницима. И поново је отац Јован као некад добио вест од свог духовног оца, игумана Јована (Соколова), он га је упозоравао да је против баћушке отворен нови предмет: „Молимо се да се он не оствари, али ти нестани из Пскова,“ писао је прозорљиви старац, који је сам већи део живота провео у тамницама и у душевним болницама. И врло брзо су отац Всеволод и отац Јован морали да отпутују. Жаљење парохијана храма излило се у тужно: „Мислили смо да су они прави, а они су...“ Међутим, није им се смео објаснити прави разлог таквог бекства на брзу руку.

Касније је баћушка делио своје искуство са свештеником-почетником: „Увек сам у животу заузимао позицију: „Ништа не тражити и ништа не одбијати.“ У своје време сам примио и чин, као природан ток догађаја у животу (од детињства сам тежио ка Цркви), примио сам као од Бога и удаљавање на седам година од служења, и враћен сам служењу по вољи Божијој пре одређеног рока. *Све је кроз Њега, све је од Њега, све је ка Њему*⁶⁸ - тако и живимо. И ево сад, пред крај животног пута сведочим да нема бољег и поузданијег пута него што је живети по вољи Божијој. А вољу Божију нам толико јасно показују животне околности.“

Десет година у Рјазањском крају 1957-1967.

⁶⁶ Митрополит Јован (Разумов Дмитриј Александрович) рођен је 28. октобра 1898.г. у граду Коломни у Московској губернији. 1916.г. је постао искушеник Смоленске Зосимине пустиње. 1923.г. је премештен у Богојављенски манастир у Москви. 24. новембра 1924.г. је примио монашки постриг и следећег дана је рукоположен за јерођакона. Од 1928. до 1936.г. је служио у Успенском храму у граду Кашири, а затим је премештен у Москву на дужност економа Патријаршије. Од 1941. до 1943.г. заједно с Чуварем трона Патријарха митрополитом Сергијем налазио се у Уљановску. Тамо је у октобру 1942.г. рукоположен за јеромонаха, а затим је унапређен у звање игумана и архимандрита. У августу 1946.г. архимандрит Јован је постављен на дужност намесника Свето-Тројицке Сергијеве Лавре. У новембру 1953.г. хиротонисан је за епископа Костромског и Галицког. Од 1954.г. је епископ Псковски и Порховски. 1962.г. је унапређен у чин архиепископа, 1972.г. – митрополита. Пензионисан је 12. маја 1987.г. Упокојио се 13. јануара 1990.г. у Пскову, сахрањен је на градском гробљу.

⁶⁷ Јеромонах Всеволод (Баталин) завршио је два факултета: у Сибиру – медицински, у Лењинграду – универзитет (филолошки факултет). Предавао је у Топографском техникуму и због речи да је Троцки био добар оратор осуђен је на 17 година казнено-поправних радова по строгом режиму. После ослобођења 1954.г. дошао је у Печоре, владици Јовану (Разумову) га је препоручио намесник архимандрит Алипије. Рукоположен је и именован за настојатеља храма Свете Тројице у Пскову. Вероватно је тада примио и монаштво. 1957.г. је отишао на Урал и служио је у Свердловској епархији. Касније се преселио на Јалту. Умро је на Васкрс крајем седамдесетих година.

⁶⁸ Уп.: Рим. 11, 36.

Тако су животне околности 1957. године довеле оца Јована Крестјанкина у Рјазањски крај.

Рјазањска Русија... Какву обилну летину светаца, блажених, праведника и исповедника је сабрала у Божију житницу! И кад је отац Јован дошао у рјазањски крај још је затекао у животу оне који су били васпитани духовном енергијом ових праведника, који су упили њихову науку, који су наставили да иду за њима правим стазама, не саблазнивши се ничим спољашњим. У осећању срца непогрешивно су препознавали шта је добро и живот, а шта зло и смрт.

Посебно снажно се овај Дух Божји осећао у селима. Село је и даље било удео сеоских трудбеница које без обзира на то што су многи храмови били затворени, нису заборавиле ни молитве, ни благодатни доживљај Божије службе. А баћушка, који је био принуђен да се сакрије од поновног заточеништва доспео је у стихију која му је била рођена од детињства, где људи нису разумом прилазили питањима од животне важности, већ су духом видели основну истину или неистину живота.

Отац Јован је постао скроман сеоски свештеник. Десет година службе у Рјазањској епархији, у парохијским сеоским црквама јесу оно благодатно тле на којем су процветали његови духовни дарови.

Баћушка је напунио четрдесет седам година. Загледајући се у све што се дешава и осмишљавајући животне лекције још на затворским даскама, у тамници, постао је јасно свестан колико је народ жедан Бога и Његове истине и каква је несрећа за Руса да буде без Бога. Тако се коначно уверио у то да је власт љубави над човековом душом моћнија од разумске, али хладне захтевности. А из свог детињства је усвојио да се религиозност најбоље и најсигурније одржава примером оних који живе живом вером. С оваквим расположењем срца, већ стекавши мудрост суровим искушењима, изашао је отац Јован на њиву Господњу у Рјазанској епархији.

Прва парохија коју му је благословио Рјазањски владика Николај (Чуфаровски),⁶⁹ била је недалеко од Рјазања. Отац Јован је постао други свештеник у селу Тројица-Пеленица.⁷⁰ Настојатељ је био игуман Доротеј.⁷¹ Два усамљена свештеника, монах и

⁶⁹ Архиепископ Николај (Чуфаровски Александар Матвејевич) рођен је 13. новембра 1884.г. у селу Чуфарово Ростовске области у Ярославској губернији, у породици црквењака. Ярославску духовну семинарију завршио је 1908.г. и уписао се на правни факултет Варшавског универзитета. 1910.г. је рукоположен за јереја и прибројан саборној цркви у Ростову. Од 1915.г. је служио као војни свештеник. 1918.г. је унапређен у чин протојереја и био је настојатељ у различитим храмовима Ярославске епархије. 1944.г. је примио монаштво и био хиротонисан за епископа Полтавског и Кременчушког. До 1951.г. епископ Николај је сваке године премештан на различите катедре. У марту 1951.г. постављен је за епископа Рјазањског и Касимовског и на овој катедри је служио до одласка у пензију 1963.г. 1959.г. је унапређен у звање архиепископа. Упокојио се 7. марта 1967.г. у Ярослављу.

⁷⁰ Време оснивања храма Свете Тројице у селу Тројица-Пеленица (Јасаково) није познато, али се у документима с почетка XVII в. помиње Тројички Пеленецки мушки манастир. Манастир је почетком XVIII в. очигледно био затворен. Село и храм су настали на месту где је по предању речни талас донео икону Свете Тројице која се налазила на пелени. Храм је врло велик, с три престола. Главни престо је у част Свете Тројице, десни у част светитеља Николаја. Поштована икона храма је икона Живоначалне Тројице с натписом: „Пред овом иконом молимо се Дионисије, старац Глушички.“ У овом храму о.Јован је прво служио с игуманом Доротејем, а после његовог премештаја с о.Јованом Косовом.

⁷¹ Игуман Доротеј – настојатељ Тројицке цркве у селу Тројица-Пеленица. За време Другог светског рата служио је у морнарици. На молбу погинулог друга, такође морнара, узео је на васпитање његовог сина. После рата је живео у Прибалтици, где је обнављао храм, због тога је био ухапшен и утамничен. Касније је служио у Калушкој епархији, где се такође бавио обнављањем храма.

целибат, одмах су наши заједнички језик. Њихов живот је личио на живот у скиту, а службе на манастирске.

С постављањем новог свештеника живот парохије храма Свете Тројице је приметно живнуо. Драгог свештеника наши су његови московски парохијани, почели су да долазе ходочасници из Петрограда и они који су га као духовника стекли у заточеништву. Долазили су натоварени даровима за цркву и са жељом да својим вештим рукама раде и да помогну. Њихова главна брига постао је рад на украшавању дома Божијег.

Храм Свете Тројице у селу Тројица-Пеленица налазио се на високој обали реке Оке и параброди који су весело пловили по води гледали су мрачну цркву која је изгледала беживотна због своје запуштености. Трули кров и шупљи зидови кроз које су дували сви ветрови, говорили су о томе да је живот храма на измаку. А лепота и радост Божијег света с прекором су гледали занемарени дом Божји. И овај прекор није могао да остави равнодушнима свештенике и парохијане, они су горели од жеље да обнове и украсе храм. Међутим, баћушка је на основу искуства већ знао да све треба чинити крајње брзо и ако је могуће, кришом. Иако је Црква била одвојена од државе, држава ју је строго надзирала.

За једну сезону заједничким напорима успели су да доведу у ред зидове и кров. Са све четири стране цркве налазиле су се празне нише за иконе. А без икона црква, премда је и била лепа после кречења није објављивала да се у њој одвија служба Божија, није светлела као жив светионик људима који лутају у овоземаљској тами. И поново је уследила молитва упућена Богу за помоћ, за савет. Поново је било трагања, размишљања.

Убрзо се у селу појавила госпођица-уметница са штафелајем преко рамена. Дању је сликала скице лепих пејзажа, а ноћу... Ноћу, кад би село утонуло у сан, уметница је у храму, иза закључаних врата и замандаљених прозора, сликала велике иконе. И ниједан зрак светлости није узнемиравао људе који су спавали, није изазвао опрез у онима који су бдели над храмом. Једног дана нише су оживеле. Из њих су свет гледали угодници Божји, позивајући људе који пролазе и плове поред цркве да прекрсте чело или да макар помисле на величину дела Божјих.

Вест о ономе што се ради у Тројици-Пеленици одмах је стигла до Рјазања. Овлашћени функционер за послове религије је грмео и севао. А свештеници парохије наставили су своју активну делатност. По заједничком договору отац Доротеј и отац Јован су одлучили да укину црквено сандуче и да престану да узимају плату за требе... Задовољни собом и један другим, задовољни тиме што неподељено служе Богу, нису ни приметили да су постали предмет поклоњења парохијана-мештана. Убрзо је њихова парохија почела да се повећава због људи који долазили из Рјазања. У цркви се појавила омладина... А по народној мудости, „добар глас далеко се чује“. Вест о „бесребреницима и усрдним молитвеницима“ пронела се по епархији. Духовни губитак ускоро је постао очигледан и њима самима. Кад је код браће тројицког скита дошла делегација клирика с многочланим породицама прекоревачујући их: „Шта они да раде и како да не узимају новац за требе, јер им ваља хранити и гајити децу?“ обојица свештеника су морала да размисле како да разреше насталу ситуацију. Међутим, нису морали дуго да размишљају. Овлашћени функционер узнемирен и изнервиран оживљавањем живота у Тројицкој цркви једним потезом пера извео је свештенике из тешке ситуације. Отац Јован је премештен у нову парохију, у село Летово.⁷²

⁷² Село Летово се налази у Рибновском рејону у Рјазањској области, на три-четири километра од центра региона.

Ипак, две године служења у Тројицкој цркви већ су дале своје плодове. Људи су почели да живе црквеним животом, а храм се преобразио поставши чист и леп. Начињена грешка постала је део темељног искуства као мрвица расуђивања. И отац је касније често наводио овај пример из свог живота као ревност не по разуму и врхунац неразумности.

У децембру 1959. године отац Јован је постао други свештеник у цркви Козме и Дамјана у селу Летову. Настојатељ је био отац Јован Смирнов (будући епископ Глеб).⁷³ У народу су их звали Иван велики и Иван мали. Две и по године је баћушка провео у овој парохији. То је било време кад је богоборство букнуло с новом снагом, цркве су се једна за другом спремале за затварање. Колико је човек требало да има животне енергије, љубави према храму, према служби Божијој и према људима како би се после преживљених година затвора ипак супротстављао паклу, који је поново устао на дело Божије. И колико је требало имати вере и поверења у Бога и храбрости да би човек био онај ко је позван да буде, да би носио светлост Христову кроз све гушћу таму безбожности.

У Летову је доласком новог свештеника с још већом снагом и очигледношћу оживео црквени живот. Отац Јован је свако богослужење чинио светлом, празничном и свечаном службом, која је будила душе и подизала молитвено расположење. А појање монахиња затвореног Браиловог манастира,⁷⁴ које су се преселиле у Летово било је попут анђеоског и остављало је снажан утисак појачавајући опште молитвено заступништво.

Посебно су дирљиве успомене баћушке о службама посвећеним Мајци Божијој. Једном недељно је обавезно служен праклис. Канон су складно и осећајно појале монахиње за певницом, а рефрен „Радости пријателишче, Тебје подобајет радоватисја једињеј,“ прихватао је цео народ. После овакве службе људи су се нерадо разилазили по кућама, у осећању срца сви су желели да се ова молитвена једнодушност не заврши. Служба на Ваведење у храм Пресвете Богородице окупљала је много деце различитих узраста. Девојчице су долазиле у храм с уредно уплетеним плетеницама. Лепо обучене и надахнуте очекивањем свечаности стварале су у храму посебну атмосферу ваздушне радости и прозрачности. Баћушка их је распоређивао у паровима од празничне иконе и по степеницама амвона до олтара, у рукама су им биле упаљене свеће. Затим је почињала служба и каква је то служба била! Свеопшти духовни полет, видљиво надахнут Божијом благодаћу.

⁷³ Епископ Глеб (Смирнов Иван Иванович) рођен је 23. августа 1913.г. у граду Орехово-Зујево у Московској губернији, у свештеничкој породици. 1917.г. породица Смирнов преселила се у Рјазањску област. 1935.г. Иван Смирнов је завршио курс за техничке руководиоце у Москви и до 1953.г. је обављао административно-техничке послове у Рјазању и Рјазањској области. У септембру 1953.г. је рукоположен за ђакона, а 1957.г. за свештеника. Служио је у храмовима у Рјазању, као и у селима Михајлово и Летово у Рјазањској епархији. 1965.г. је унапређен у чин протојереја. Од 1973.г. је настојатељ саборне цркве Бориса и Глеба у Рјазању и секретар Рјазањске епархијске управе. У марту 1976.г. примио је постриг и у мају исте године хиротонисан је за епископа Орловског и Брјанског. 1978.г. унапређен је у чин архиепископа. Упокојио се 1987.г., сахрањен је у селу Летову у Рјазањској области.

⁷⁴ Браиловски женски манастир основан је 1635.г. у Виноци ради јачања Православља у Брацлавском крају. 1845.г. је премештен из Виноце у град Браилов. Највећи процват достигао је крајем XIX в. Манастир је затворен крајем тридесетих година. У годинама светског рата територија Браилова налазила се у румунској окупационој зони, а 1942.г. обновљен је монашки живот у обитељи. 1962.г. Браиловски женски манастир је поново затворен. Уочи затварања њиме је управљала игуманија Глафира. 1989.г. Браиловски манастир је враћен Руској Православној Цркви и започео је његов препород.

Служба Успења Мајке Божије захтевала је посебну припрему и у томе је учествовала сва парохија. Млађи су украшавали плаштаницу, око ње је ређано једанаест импровизованих ваза (флаше за млеко су се трудом парохијанки претварале у лепе вазе), у које су леђа у леђа стављане по две беле гладиоле. Ово цвеће као да је било намењено апостолима који су се окупили око смртног одра Мајке Божије. Између ваза светлуцала су зелена кандила. Из Рјазања је обавезно довожена велика палмова грана.

Сва ова лепота преносила је народ у време кад су апостоли испраћали Пресвету Богородицу са земље у Царство Небеско. Служба се одвијала с великим унутрашњим полетом. А кад би се сви разишли отац би остао сам у утихнулом храму и у мраку угаслог дана уз светлуцање кандила стајао би пред Мајком Божијом, пред Њеним животворним гробом, молио се и појао је сам оно што је појала његова душа.

У Летову се код оца Јована појавила посебна брига за вернике из крајева у којима су цркве биле срушене. На престони празник већ непостојећег дома Божијег отац је ишао у село, код оних богомолника који су били лишени радости црквених служби. У сваком селу у којем је некада постојао храм, отац Јован је имао своје „овлашћене људе за црквене послове“. Углавном су то биле старице које су за баћушкин долазак припремале своју дрвену кућу, а сеоске баке за примање Тајни, за службу.

А како су благодатни били ови празници, ови сусрети с Божјим људима! Старачка лица ишарана борама, сиромашан претежак живот. Међутим, испод белих марама свет су гледале ведре очи мајки и сестара које нису изгубиле живу веру и живу молитву Богу, и често је то била Исусова молитва.

Уочи свештениковог доласка у дрвеној кући „овлашћене“ окупљале би се богомолнице. Велики лавори с песком горели су од упаљених воштаних свећа, скоро сви су држали своје кошнице, тамјан је доносио баћушка. Служба је почињала од молебана покровитељу некадашњег храма. Старачким дрхтавим гласовима, али с великим надахнућем певали су сви окупљени. После молебана обављали су се Исповест, Јелеосвећење и Причешће, а мољење је завршавано парастосом – све што је од насушне потребе за Божји народ. А какве су биле исповести! Старице су омивале сузама своје детиње погрешке и омашке.

Баћушкина казивања о овим благодатним службама пуна су благодарности Богу, захвалности према драгим рјазањским простодушним сеоским женама које је учио и од којих је и сам учио. Стекавши мудрост и просвећење душе у суровом животу често су подизале пред свештеником крајичак завесе свог доживљаја свега што се дешавало, гледајући далеко унапред. И отац Јован се сећао њихових једноставних речи пуних прозрења.

Ево једног од примера који је ушао у свест и сећање баћушке. Из далеког села по њега је дошла старица чије се године нису могле одредити: треба ићи и испратити на последњи пут човека на умору. У студено зимско јутро тишину је реметио само снег који је скрипао под ногама. Бакица, одевена у јако изношен кожух од овчије коже, ослањала се на чворновати штап и бодро, ћутке је ишла испред њега. Неочекивано и нагло је застала, штап је уперила у козје брабоњке који су се смрзли по путу. Гурнула их је штапом и одговарајући на неке своје мисли изрекла: „Ево, оче Јоване, нема ко да се остави за племе, људи се изрођују.“ Не чекајући одговор отишла је даље давши оцу Јовану повод за дубоко размишљање. И често би се касније, добивши још један у низу примера неусклађености између људских поступака и појава отац сећању враћао на изреке баке Авдотје – тако се старица звала, и скрушено би одмахивао главом.

Љубав оца Јована према Рјазанџцима и њихова љубав према њему касније им је прокрчила потпуно посебан пут до Псково-Печерског манастира, у који се баћушка сакрио ради монашког труда. И ова стазица није зарастала до краја живота оца Јована, иако је прошло више од четрдесет пет година.

1961. година је за Цркву постала година напетог сукоба. Овлашћени за дела религије на лицу места су били врло усрдни у извршењу директива одозго. И непријатељ људског рода, започевши кроз властодршце нови погром хришћанства, није одступао од владара надањујући их на распојасаност у односу на Цркву и вернике. Поново су животворне Тајне Цркве за многе биле недоступне, а верујућа омладина је морала да изабере: да ли ће имати среће у спољашњем животу или ће ићи за својим убеђењима. Што су се људи активније будили за духовни живот, тим јароснији су били напади на њих и од стране мрачних сила и од њихових следбеника. И опет се непријатељска злоба која је преплављивала Русију разбијала о оне који су незлобиво, али чврсто ишли Христовим путем, верујући у Промисао Божји.

У парохији Козме и Дамјана радост и пуноћа живота, богата службама и духовним општењем с времена на време је била помрачена нападима невоља, које је душа болно осећала. Будни надзор је везивао руке. Студентска омладина, а и ходочасници из далека почели су да долазе у парохију, кријући се од људи који су им долазили у сусрет, чекали су у шумицама и јаругама којих је око Летова било велико мноштво. Међутим, није могао да пресуши извор духовног живота препун воде који је почео да бије у парохији. Добивши још једну порцију грдњи од овлашћеног и упозорење од архијереја за извесно време су предузимали мере предострожности, али не за дуго. Живот је захтевао жив однос, а код баћушке су људи стално долазили, долазили су по утеху, по поуку, долазили су по молитвену помоћ и савет, долазили су да се заједнички помоле на богослужењима. После служби и општења парохијани су се разилазили надахнути, огрејани заједничком молитвом и једноставном беседом с баћушком о животу, о Богу и о Његовој истини, а што је главно – одлазили су с одлучношћу да живе по истини Божијој.

У борбу против свештеника и надзор над њим укључена је сеоска омладина – комсомолци. „Активисти“ су с неразумном запаљивошћу почели енергично да пакосте парохијском животу. Поред цркве за време службе сад су се одржавале бурне игранке, а изнад глава народа који се молио са звоњавом разбијеног стакла летеле су билијарске кугле. Рођене баке су се прихватиле да смире унукe. Бука је престала, али су свештеници почели да добијају претећа писма ружне форме и садржине. Кад је дошло до физичких претњи отац је морао да повеже овај архив црвеном траком и да оде с њим код овлашћеног. Прво писмо које је овај отворио после увода састављеног од речи које не трпе ни папир ни слух, гласило је: „Знајте да ћемо дебелогузом архијереју исећи црева, а ти цвикерашу, немој да умишљаш, тебе ћемо да обесимо на истом стубу заједно с кривом Авдотјом,“ и потпис: „Часна комсомолска.“

Овлашћени је овлашћ прегледао неколико других сличних апела-претњи и равнодушно је слегао раменима: „Па то су анонимна писма.“ Али отац Јован се није повлачио: „Каква су то анонимна писма ако на сваком од њих стоји потпис државне омладинске организације? „Часна комсомолска“ је тачна адреса извршилаца ове кампање.“ Уследио је одговор: „Идите, средићемо то.“ И средили су, претње су одмах престале.

Међутим, непријатељ људског рода се није смиривао, с претњи је прешао на дело. У ноћи између 1. и 2. јануара 1961. године сенке у маскама и мантилима упале су у

свештеничку кућу која је стајала постранце, недалеко од цркве. У дневној половини куће у којој су обично ноћили гости, где је живела старица Агрипина, осим домаћице била су још три човека: очев помоћник у сваком грађевинском послу – Московљанин Алексеј Козин,⁷⁵ и још двојица ходочасника. Нису стигли чак ни да схвате шта се десило, а већ су били везани електричним кабелом леђа уз леђа. Везујући Алексеја за Агрипину разбојници су угледали на његовом рамену велики ожиљак – траг рата и закукавши саосећајно над бившим војником мало су му попустили чвор што је касније омогућило Алексеју да се ослободи.

Даље су неочекивани гости отишли на половину баћушке. После ругања са захтевом да им преда кључеве од цркве и новац и добивши одговор да он нема ни једно ни друго, разјарени посетиоци су му везали руке за ноге иза леђа, запушили су му уста и напревили су претрес-погром који је био праћен непристојним грдњама и батинањем везаног човека. Кад су се неуспешна трагања завршила донета је пресуда – сведока треба убити. Исмевајући веру свештеника везаног су га бацили пред иконе да „измоли себи рај“. Лежећи на боку баћушка је подигао очи према икони Јована Богослова, која се налазила у центру и заборавио се у молитви. Не сећа се колико се молио, а кад је почело да свиће чуо је кретање у соби. Алексеј је пао ничице пред оца мислећи да је мртав, али уверивши се да је жив, дрхтавим рукама је почео да одвезује кабел који се урезао у тело. Не дошавши одмах к себи ослободио је баћушкина уста од крпе. Заједно су брзо довели у ред уништену собу благодарећи Господу: *Наказуја наказа мја Господ, смрти же не предаде.*⁷⁶

А ујутру је баћушка служио. И у храму су сви с чуђењем запазили необичан почетак службе. Баћушка је одмах започео службу благодарственим молебаном и помињао је своје ноћне посетиоце чија имена „Ти, Господи, сам вјеси“ (Ти, Господе, сам знаш). И скоро нико није схватио да се молио за разбојнике који *не знају шта чине.*⁷⁷

Исте ове године отац Јован је задобио још један тежак ударац: упокојио се митрополит Николај (Јарушевич) који је за баћушку био драгоцен. Отац Јован је хитно отпутовао у Москву како би на *пут всеја земљи* испратио архијереја који га је рукоположио за ђакона, чији духовно-очински однос је отац Јован са захвалношћу уживао свих ових петнаест година.

У рано пролеће 1961. године ослободивши се на неколико дана од послова у парохији баћушка је отпутовао у Пјухтицу⁷⁸ да се духовно поткрепи. Ходочасништво је било врло утешно. Служио је, насладио се духовним општењем и посебно сусретом с

⁷⁵ Козин Алексеј Степанович (10.3.1908.-18.11.1977.) до Другог светског рата живео је с породицом у Бакуу, радио је као бравар, а затим као радник на нафтној бушотини. 1942-1945.г. био је на фронту, неколико пута је рањен. После последње тешке ране у раме и контузије једна рука му је до краја живота остала скоро непокретна. По завршетку рата Алексеј Степанович се преселио у Москву где су се 1949.г. он и његова супруга Пелагија Васиљевна (18.10.1909.-29.4.2003.) упознали с оцем Јованом и од тада су с њим били у блиским односима. Кад се баћушка вратио из заточеништва и служио у Рјазанској епархији породица Козин му је помагала у обнављању разрушених храмова. Алексеј Степанович је без обзира на свој инвалидитет био одличан столар, тесар, кровопокривач, а Пелагија Васиљевна је шила црквене одежде и свештеничке одоре.

⁷⁶ Пс. 117, 18. Карајући покора ме Господ, али ме смрти не даде (Пс. 118, 18).

⁷⁷ Уп.: Лк. 23, 34.

⁷⁸ Пјухтици Свето-Успенски женски манастир основан је у Естонији на месту јављања Пресвете Богородице и обретења Њене иконе Успења. Његовом свечаном отварању 1891.г. присуствовао је свети праведни Јован Кронштатски. Манастир никад није затваран. Од 1968.г. до данас обитељи управља игуманија Варвара (Трофимов).

блаженом старицом Катарином.⁷⁹ Међутим, кад је свратио код ње да се опрости пред одлазак чекало га је нешто запањујуће. Бујица ружних речи и псовки лила се из њених уста, на лицу су јој играле одвратне гримасе. Испоставило се да је потпуно немогуће попричати с њом. Баћушка је видео да је старица у духу. Међутим, смисао њених пророчанстава је остао скривен. Једно је било несумњиво, требало је очекивати неку несрећу.

И несрећа је дошла. Уочи омиљеног празника Успења Мајке Божије у Летову, у црквеној стражарској кућици умирала је стара схимница из Браиловског манастира. Умирала је потпуно свесна и радосна. Опраштајући се од свих окупљених свакоме је говорила неке утешне речи, али кад је дошао ред на искушеницу, појца Марију, схимница ју је одједном загрлила с обе руке, привила је уз своје груди и прошапутала: „А тебе бих повела са собом.“ На речи умируће нико није обратио пажњу. Убрзо се догодила тајна њене смрти.

И управо искушеница Марија је послата на пошту, у друго село да телеграмима обавести све сестре бившег манастира о смрти схимнице. Марија је требало да се врати на службу. Међутим, искушеница није дошла ни на бденије, ни на Литургију сутрадан на сам дан празника, ни увече. Потрага је довела трагаче у дубину шуме где је љутом, насилном смрћу прекинут њен живот.

Тешка је била сахрана искушенице појца Марије растргнуте сатанском злбом. Тужни вапаји су се откидали ка небу из сваке душе. Како преживети ову страшну смрт, како не роптати, повивши главу пред Божјим допуштењем, како се не поколебати у вери и поверењу у Бога? По благослову мати игуманије искушеница је на последњи пут обучена као монахиња и опојана је по монашком чину. И сви су плакали за прерано изгубљеним животом, и црни облак ове несреће за дуго времена се надвио над парохијом.

Да, пророчанства откривају своју тајну тек кад се остваре. Тако су оцу постале јасне и радње и речи блажене мати Катарине којима га је испраћала из Пјухтице. Божија старица је очигледно видела шта ће за неколико месеци снаћи парохију Козме и Дамјана у Летову.

А смирење се свему покорило, смирење је утешило, и сваки пут кад би бол оживела, смирење је дахом свог тихог гласа објављивало: „Тако треба. Тако је Господ изволео. Нека је име Господње благословено од сада и до века.“

И Господ је Својом силом супротставио непријатељском безакоњу најчистију срдачну молитву многих људи, бол њихових срца и вечно молитвено сећање на инокињу Марију-мученицу.

А сећање срца, саткано од невоље, до последњих дана живота баћушке узносило је молитву ка престолу Божијем. Она није пресушила и време је ублажило бол, али није могло потпуно да га излечи.

⁷⁹ Блажена монахиња Катарина (Маков-Пањин Катарина Василевна) рођена је 15. маја 1889.г. у Финској, у тврђави Свеаборг, у породици војног инжењера. 1900.г. породица се преселила у Гатчину, затим у Петербург. По завршетку природног факултета Бестужевских курсева 1912-1913.г. радила је у Ентотолошком друштву. 1914.г. завршила је курс милосрдних сестара и неговала је рањене војнике. 1919.г. с родитељима се преселила у Естонију. 5. јула 1922.г. Катарина је ступила као искушеница у Пјухтички манастир. Дуго времена је живела у Гетсиманском скиту. Од 1942. до 1948. неговала је старе родитеље. Вративши се у манастир живела је у старачком дому. Била је јуродива, поседовала је дар прозорљивости. 5. априла 1966.г. примила је постриг у мантију при чему је сачувала раније име. Упокојила се 5. маја 1968.г.

У јуну 1962. године баћушка је добио ново решење о премештају. Храм у селу Борец,⁸⁰ у који је отац Јован добио премештај посвећен је Васкрсењу у Христовом. Храм-дворац могао је бити украс града, али је по вољи некадашњих усрдних богомолника израстао у великом селу које се данас изродило у забачено село осуђено на изумирање. Заједно са селом требало је да нестане и храм.

Историја настанка храма је уобичајена. Грађен је старањем богомолника од средстава земљопоседника и већ је приликом постављања темеља добио из његових уста пророчанство о својој будућности. Кад су представници народа дошли да моле земљопоседника за помоћ приликом изградње он је изговорио пророчанске речи: „Храм ћемо саградити, али за кога? Знајте да ваша деца неће прекорачити праг овог храма.“ Тада многи нису схватили ове речи. Време је објаснило њихов смисао.

Без обзира на то што је знао судбину будућег храма земљопоседник није шкртарио. „Дворац“ од цигле с огромним италијанским прозорима и с мермерним иконостасом складно се уклопио у лепоту околне природе и продуховио ју је.

Пре него што је отац Јован премештен овамо све је било запуштено. Није било могуће издржавати овакав храм снагама старица које су остале у селу, у округу није било омладине. И дошао је нови свештеник, без средстава, без помоћи, само с налогом и с ватреном жељом да учини све што је могуће како би дом Божји оживео.

И опет су са свих парохија у којима је отац Јован раније служио потекли у Борец људи-мајстори. Одежде су шиле трудбенице у Рјазању, у Москви, у Петрограду, готове су их доносиле опремајући цркву у Борцу за службу, као невесту Христову. Није било богослужбених књига, али молитва, усрдност и љубав многих људи нису остали без одговора од Господа. Књиге које је неко некада сачувао из разрушених цркава дошле су у храм Христовог Васкрсења.

Најтеже је било довести у ред зграду цркве, на чијем крову је расла млада бреза, а летња киша се у потоцима сливала на под. Иструтели рамови италијанских прозора довршавали су ову тужну слику.

Нигде није било материјала за поправку да се купи. Све су с великим ризиком морали да довозе из Москве. Али људи су веровали Богу, молили су се и набављајући све што је било неопходно, доносили су с молитвом. И парохија и њени добротинитељи су учили да се моле. Понекад би ситуација била врло критична. Неко је понудио гвожђе за кров сиромашне цркве. И колико је размишљања и сумњи, па чак и бојазни је изазвала ова понуда! А шта ако је провокација? Ипак, цркву треба покрити, треба је заштити од тога да је стихија не уништи – кров вапије за помоћ. И опет размишљања и молитве упућене Господу. „Треба покривати. Бог ће помоћи!“ Под хитно је из Москве дошао одличан мајстор Алексеј Козин. Тајно, ноћу, у цркву је донето гвожђе, нико се није занимао чак ни одакле се оно појавило и рад је почео пуном паром. Отац Јован и Алексеј су сами, без сна и одмора покривали кров, али на врло необичан начин – споља се нови кров није видео. Месец дана касније су се појавили представници органа с изјавом да знају да је гвожђе незаконито купљено. „Тражите,“ одговорили су им. И тражили су, али узалуд.

Тајну несталог гвожђа баћушка је испричао много година касније. Поделио је своје искуство кад се поставило питање о пружању помоћи једном храму. Испоставља се да су он и Алексеј поставили гвожђе испод старог крова, а Господ је затворио очи оних који су

⁸⁰ Село Борец налази се у Сарајевском рејону Рјазањске области, на 30-40 км од регионалног центра. Храм Васкрсења Христовог има три престола, с високим звоником. За време док је тамо служио отац Јован служило се само у једном олтару.

га тражили, а и нису се усудили чак ни без терета да се попну на таван иструлелим степеницама.

Једино с чим баћушка није успео да изађе на крај у цркви Христовог Васкрсења била је хладноћа. Није било могуће загрејати „дворац“ дрвима. Зимом, кад је температура била јако ниска, свештеникове руке су се лепиле за Путир, а глава му је била покривена пликовима.

Не зна се како би се за њега завршило служење у овом храму да није уследило ново решење. Овлашћени функционер, љут због вести о животу храма у селу Борец својом влашћу је прогнао свештеника тамо где људи нису могли да дођу. Село Некрасовка⁸¹ се налазило на осам километара од регионалног центра. Авион-кукурузар је на осам места летео у Некрасовку из Јермиша једном дневно и то не увек, већ само кад је било лепо време. Ето, тамо, у храм светитеља Николаја премештен је отац Јован Крестјанкин.

Касније је баћушка писао: „У свом животу и служењу променио сам јако много парохија, али ништа од тога није било по мојој вољи, већ по вољи архијереја. „За добробит Цркве, ради користи дела,“ таква је била резолуција. За дванаест година шест парохија. Тако су се храмови обнављали. И ниједног човека, чак ни најпотребнијег, нисам повео ни из једне парохије. Сви су остајали на својим местима. Међутим, веза између нас не само да се није изгубила због тога, баш напротив.“

Црква у Некрасовки је била пред затварањем и сигурно је сам светитељ Николај пронашао за њу активног свештеника. Лепота краја у којем се храм налазио била је необична. Шуме и мочваре су као чврст прстен оивичавале заборављено село. Као увек, отац Јован је живот у новој парохији започео од молебана упућеног покровитељу храма. И опет две године напорног труда: цркву су углавном подизали мештани парохијани. Ноћу су доносили из Јермиша материјал који је био потребан за храм. А духовни односи између свештеника и парохијана рађали су се у саборној молитви, у заједничком труду и бризи за цркву, учвршћивани су честим пословним општењем и беседама.

Али, наравно, као и свако дело Божије, обнављање некрасовског храма није протицало без искушења. Миран дух самог баћушке и његова способност да воли људе помогли су да се избегну уобичајени нежељени парохијски немири. А требало је да учи да излази на крај с искушењима духовног карактера. То је отац Јован схватио још у својој првој парохији у селу Тројица-Пеленица, кад је покушао да оваплоти свој сан о монаштву. У трагању за помоћи и духовним саветом још 1957. године је похитао у Глинску пустињу која је била позната по својим старцима.⁸²

Глинска пустиња Рођења Пресвете Богородице пленила је ходочаснике својим духовним светом и посебно молитвеном тишином. Отац Јован је дубоко осетио традицију овог манастира – то што су браћа ревносно чувала монашке завете и усредсређеност њиховог унутрашњег живота у Богу. Дух живе вере, смирене простодушности и искреног

⁸¹ Село Некрасовка налази се у Јермишском рејону Рјазањске области, на 60 км од железнице.

⁸² Глинска мушка пустиња Рођења Пресвете Богородице основана је у XVI веку на месту јављања чудотворне иконе Рођења Пресвете Богородице. Пре револуције је спадала у Путивљски срез Курске губерније, а данас је то село Сосновска у Глуховском рејону Сумске области у Украјини. Највећи процват Глинска пустиња је достигла почетком XIX века. 1922.г. обитељ је затворена, монаси су прогнани, а црквена здања, привредне грађевине и већи део бедема су срушени како би се узеле цигле. 1942.г. манастир је обновљен, а њега су се вратила браћа на челу с настојатељем архимандритом Нектаријем. Обитељ је постала позната по својим старцима, код којих су ходочасници долазили из целе Русије. Манастир је поново затворен 1961.г. У њему се налазио Сосновски психоневролошки интернат. 1994.г. Глинска пустиња је враћена Цркви и данас се манастир обнавља.

братољубља видљиво је сијао у духоносним оцима, старцима Глинске обитељи: настојатељу схиархимандриту Серафиму (Амелину),⁸³ схиигуману Андронику (Лукашу),⁸⁴ Серафиму Романцову.⁸⁵ Баћушка је заволео све од настојатеља до искушеника, али су се потпуно посебни односи створили између њега и оца Серафима (Романцова) који је на своју бригу узео парохијског свештеника који је у свом срцу маштао о томе да постане монах. Ово духовно сродство које је настало 1957. године трајало је до самог упокојења старца Серафима, које је уследило 1976. године. А лекције које је од њега добио – жива знања науке над наукама руководиле су животом оца Јована до краја његових дана.

Изглед старца Серафима, његов свештени страх приликом служења, страхопоштовање и у општењу с људима били су очигледно оваплоћење светоотачких традиција. Отац Серафим, којем је Бог у младости дао неколико година живота у сили Исусове молитве покретане духом што му је дато као дар, као залог спасења, а потом одузет, целог преосталог живота с великим трудом је тражио нестало благо. Ову милост Божију стекао је само на кратко време пред своју смрт, већ као оцену целог свог подвижничког живота, као сведочанство да се његово спасење остварило. Врло шкрт на речима о себи отац Серафим је ово лично посведочио на самртном одру: „Оно за шта сам се молио целог живота и што сам тражио, открило се сад у мом срцу, моју душу је благодат испунила толико да не могу чак ни да је примим. Сад ћу умрети.“

У блиском духовном општењу отац Серафим је за оца Јована постао и духовник и отац. Кад је отац Јован једном приликом дошао у манастир старац је дошао код њега необично узнемирен. „Треба да се исповедим код тебе,“ замолио је и почео причу-исповест. С Далеког Истока допутовала је ходочасница с живом и искрено простодушном

⁸³ Схиархимандрит Серафим (Амелин Симеон Дмитријевич) рођен је 21. јула 1874.г. у селу Соломино у Курској губернији. 1893.г. ступио је у Глинску пустињу. 1904.г. примио је постриг у мантију. 1913.г. рукоположен је за јерођакона, 1917.г. за јеромонаха. После затварања манастира тајно је примио схиму, живео је у селу Ковенки у Курској (касније Сумској) области. Од 1941.г. о.Серафим је служио у храму светог Илије у селу Ковенки, који је отворен после доласка Немаца. 1942.г. отворена је Глинска пустиња и он се вратио у рођену обитељ. У мају 1943.г. постављен је за настојатеља и унапређен у звање игумана. 1948.г. у чин архимандрита. Упокојио се 18. октобра 1958.г. и сахрањен је поред олтара храма. После поновног затварања обитељи његови остаци су премештени на заједничко братско гробље.

⁸⁴ Схиархимандрит Андроник (Лукаш Алексеј Андрејевич) рођен је 12. фебруара 1889.г. у селу Лупа у Полтавској губернији. 1905.г. је ступио у Глинску пустињу, 1921.г. је примио монашки постриг. После затварања манастира, 1922.г. рукоположен је за јерођакона и служио је с епископом Павлином (Крошечкином). 1923.г. ухапшен је и прогнан на пет година на Колиму. После амнестије вратио се из прогонства пре рока и 1926.г. рукоположен је у чин јеромонаха. Годину дана касније за време тешке болести келејно је примио схиму. 1939.г. поново је ухапшен и осуђен. 1948.г. вратио се у Глинску пустињу и постављен је за намесника и ризничара манастира. После поновног затварања обитељи на позив митрополита Зиновја (Мажуге) преселио се у Тбилиси. Служио је у храму светог Александра Невског у Тбилисију. 1963.г. унапређен је у чин архимандрита. Упокојио се 21. марта 1974.г.

⁸⁵ Јеросхимонах Серафим (Романцов Иван Романович) рођен је 28. јуна 1885.г. у селу Воронок Крупецке области Курске губерније у сељачкој породици. Завршио је црквено-парохијску школу. 1910.г. је ступио у Глинску пустињу. 1914.г. је позван у војску, 1916.г. је рањен и после опоравка вратио се у обитељ. 1919.г. је примио монашки постриг с именом Јувеналије. 1920.г. рукоположен је у чин јерођакона. После затварања Глинске пустиње прешао је у Драндски Успенски манастир у Сухумској епархији. Тамо је 1926.г. рукоположен за јеромонаха и ускоро је примио схиму с именом Серафим. Од 1928. до 1930.г. после затварања Драндског манастира о.Серафим је живео у околини Алма-Ате чувајући кошнице. 1930.г. је ухапшен и казну је издржавао на изградњи Беломорканала. После ослобођења живео је у Киргизији. 30. децембра 1947.г. вратио се у Глинску пустињу и постављен је за духовника обитељи. 1960.г. унапређен је у чин игумана. После поновног затварања обитељи преселио се у Сухуми где је служио у саборној цркви Благовештења. 1975.г. унапређен је у звање архимандрита. Упокојио се 1. јануара 1976.г.

вером. И да ли због умора, да ли због нервне напетости или због замки непријатеља људског рода десила јој се непредвиђена ствар. Стајала је у припрати, потишгена, с буром помисли бичујући себе њима због свој недостојности. Старац-духовник није могао да прође поред болне душе. Кад је сазнао узрок туге и да животне околности захтевају да отпутује из манастира већ сутрадан, исповедио је ходочасницу и сам ју је причестио, сјединивши је са Христом. И сад је врло искусан старац-духовник дошао да исповеди свој грех љубави, истинске Христове љубави, љубави која газии непријатељске замке, јеванђељске љубави. И баћушка је са свештеним страхом прочитао молитве изнад главе старца, благодарећи Богу за духовну науку.

Отац Јован је у Глинску пустињу путовао сваке године, до самог њеног затварања, 1961. године, а касније је посећивао старца у Сухумију, где је отац Серафим (Романцов) служио у саборној цркви. Долазећи код старца у Сухуми баћушка је драгоценим сматрао сваки тренутак општења с њим. Живео је код њега, пратио је старца на службу ујутру и увече, гледао је, слушао, удубљујућу се осећањима у оно што му се откривало у овом разоврсном општењу. Упијао је благодат којом је старац зрачио како би од ње живео до следећег сусрета. То је трајало неколико година. Трудећи се у парохији без одмора отац Јован је и у Сухумију настављао да живи подједнако интензивним животом. А за време једног од долазака старац је потпуно неочекивано поставио оцу Јовану питање: „Па што си дошао код нас?“ Зачуђени баћушка је почео да објашњава да је на одмору и да је дошао да се одмори. Управо тада је постало јасно старчево питање: „Ако си дошао да се одмараш зашто од ујутру до увече радиш са мном у храму? Марш на море.“ Како се испоставило, старац је оцу Јовану прописао у најпотребније време. Срце ослабљено дугогодишњим напорним радом и секирацијом било је на ивици инфаркта.

А кад је отац Јован следеће године дошао у Сухуми више ни море, ни ваздух, ни радост сусрета с оцем Серафимом нису могли да му удахну животну енергију. Његово стање је било такво да је старац почео да сумња у то да ће се жив вратити у своју парохију. И тада је отац Серафим рекао тешко болесном чеду да ће извршити постриг и тако га потпуно препустити вољи Божијој. Испративши с лепим изговором из куће мати-келејнице монахиње Јефимију и Јелисавету,⁸⁶ отац Серафим је лично извршио постриг. То је било 10. јула 1966. године, на дан преподобног Сампсона странопримца.

Касније је правдајући своје право на бригу о људима који су долазили баћушка рекао: „Примио сам постриг на дан Сампсона странопримца, зато целог живота примам госте.“

И није случајно отац Серафим на постригу оцу Јовану дао име апостола љубави, јеванђелисте Јована Богослова. Старац је видео да су и благод и строгост оца Јована текли из једног извора – из срца које уме да воли Христовом љубављу. Пратећи баћушку кући после пострига отац Серафим му је упорно препоручивао да Његову Светост моли за благослов да живи у манастиру. Молитве старца и постриг постали су она животворна сила која је болесника вратила у живот. Из Сухумија се није враћао очврснуо, али ипак очигледно живљи.

⁸⁶ Монахиње Јефимија и Јелисавета – келејнице схиархимандрита Серафима (Романцова) дуго година су живееле у Сухумију, 1990-их су се преселиле у Русију. Упокојиле су се у манастиру свете Анастасије у Костроми.

Четири месеца пре овог одмора, у пролеће 1966. г. декретом архијереја отац Јован је премештен из Некрасовке у градић Касимов.⁸⁷ Енергична председница црквеног одбора једине Никољске цркве у граду успела је да сломи отпор овлашћеног функционера и да издејствује да за настојатеља храма буде постављен отац Јован Крестјанкин, који је био познат као активан свештеник у епархији. Година дана службе у Касимову прошла је у раду и у тајној припреми за промену начина живота. Настављајући да се труди у парохији баћушка се молио да Господ Сам управи његов даљи пут.

Промену која се десила у његовом животу поделио је са својим старим другом оцем Виктором Шиповаљниковом,⁸⁸ који је категорично изјавио да ако хоће да иде у манастир треба да иде одмах како би се потрудио, касније ће већ достојно и праведно ићи у старачки дом.

А живот у градској парохији био је још напетији него у сеоској. Душебрижништво је потиснуло домаће и грађевинске бриге, али ни оне нису потпуно отишле из живота. Све је захтевало време и снагу. Празником и недељом служене су две Свете Литургије. Храм је био препун, а свештеника су била само двојица, отац Јован и отац Владимир Правдољубав.⁸⁹ Смењивали су се: ако је прву Литургију служио баћушка, он је исповедао и проповедао на другој, отац Владимир је на првој обављао требе, а другу је служио.

Неколико пута баћушка би уграбио мало времена и летео у Сухуми код старца Серафима, а од њега у Москву код Његове Светости Патријарха Алексија I. Лично се срео с Патријархом и решено је питање о његовом премештају у манастир. Кући, у Касимов, враћао се с одлуком коју је потписао Његова Светост. Овим решењем почињао је нов период у животу, жељени, одстрадан многим стрпљењем.

На путу отац Јован није ни тренуо. У мислима и осећањима био је у прошлости проничући у путеве Промисла Божијег.

Сећање срца је васкрсло детињство. И сећао се своје три жеље којих тада није био свестан. Као шестогодишњи црквењак Вања је често имао прилике да одлази у кућу настојатеља, оца Николаја Азбукина и загледао се у велики портрет угледног свештеника у раси, с крстом и камилавком. Тада дечаку није било важно да зна ко је приказан на портрету, одушевљавао га је сам изглед поштованог свештеника. Али што је главно, толико је желео расу, крст и камилавку на глави!

⁸⁷ Касимов је регионални центар Рјазанске области. Није познато време оснивања касимовског храма светитеља Николаја. У летописима се 1627. г. помиње као Николајевски мушки манастир. 1701. г. на месту старе дрвене подигнута је камена црква и освећена 1705. г. 1764. г. манастир је затворен, а црква је претворена у парохијску. 1941. г. храм светитеља Николаја је затворен, а 10. марта 1943. г. у њему су обновљене службе. Храм је отворио протојереј Сергије Анатолијевич Правдољубов, који је данас канонизован као светац.

⁸⁸ Протојереј Виктор Георгијевич Шиповљаников рођен је 1915. г. 1936. г. завршио је техничку школу, 1943. г. завршио је Одеску духовну семинарију и у новембру исте године митрополит Николај (Јарушевич) рукоположио га је за свештеника. Поседује многе црквене награде. Данас је у пензији, живи у насељу Кратово у близини Москве.

⁸⁹ Протојереј Владимир Сергејевич Правдољубов рођен је 9. јуна 1931. г. у Касимову у породици протојереја Сергија Анатолијевича Правдољубова. Високо образовање стекао је 1948-1953. г. на машинско-математичкој катедри Московског државног универзитета. Од 1953. до 1956. г. предавао је у средњој школи у Кујбишевској области. 29. маја 1957. г. рукоположен је у чин ђакона, следећег дана, на празник Вознесења – за јереја и одређен је за Никољски храм у Касимову. Од 1967. г. је настојатељ овог храма, касније – почасни настојатељ. Од 1958. г. ванредно је похађао Лењинградску духовну семинарију, након које се уписао на Московску Духовну Академију. 1978. г. одбранио је дисертацију и стекао звање магистра богословља. Данас је почасни грађанин града Касимова, има све црквене награде, укључујући и митру.

Друга жеља није нимало била дечја, откако се сећао себе, увек је покушавао да помогне ожалостињенима и увређенима. И увек је Господ окупљао око њега људе који су жудели за утехом.

А трећа жеља, које опет није био свестан, одредила је животни пут који је изабрао. Кад су старији у шали нудили дечаку да изабере себи девојчицу-невесту, дечарац је солидно и као одрастао озбиљно одговарао: „Ја сам монах...“ Сад је и ово требало у потпуности да се испуни међу зидинама обитељи.

А сећање је листало и листало странице проживљеног живота: пет година у Москви на служби Божијој, пет година – испитивање верности у заточеништву, десет година с народом Божјим у Рјазању. Баћушка их је називао „моје петолетке“. И ниједан дан није желео да избрише, да истргне из књиге свог живота, јер је био свестан да је све милост и истина путева Господњих. „Слава Теби, Господе, за све во вјеки.“

Баћушка није приметио како је допутовао кући. У Касимову га је чекало обавештење о томе да је позван у епархију. Не одморивши се од пута одмах је отишао у Рјазањ. Владика Борис,⁹⁰ благословивши оца Јован ћутке му је пружио ново решење о премештају на следећу парохију.

За десет година служења у Рјазањској епархији било је шест оваквих решења. И само последње није реализовано. 1967. године, извинивши се владика отац Јован му је показао друго решење које је укидало архијерејско, то је било решење Његове Светости Патријарха Алексија I о томе да се јеромонах Јован (Крестјанкин) упућује на служење у Псково-Печерски манастир Успења Пресвете Богородице.

Сва решења о премештајима звучала су исто: „Ради користи Цркве, за добробит дела“. И корист је била очигледна. Храмови који су били спремани за затварање и због животних околности и због помоћи богоборца с доласком новог свештеника су оживљавали, стицали су животну енергију за дуги низ година. Ниједан храм у којем је отац Јован служио ни данас није затоврен. Око храма су оживљавале и људске душе.

А отац Јован је поново с једним својим кофером који је могао да прими све његове једноставне потрепштине, ишао у нову парохију. А тамо где се потрудио све је остало на свом месту у очекивању новог свештеника. Само су плакали људи који су успели да с сроде с њим за две године и да постану његова духовна деца у најдубљем смислу овог Божијег сродства. Све и сви су остајали на свом месту, само духовно сродство није могло да се прекине. Барем једном годишње духовна деца су журила код баћушке у нову парохију, а касније у манастир како би му на исповести открила оно што их боли, добила савет и утеху.

У Касимову, као и свуда, вест о одласку оца Јована болно је одјекнула у сваком срцу. А и баћушка, ма како да је прижељкивао овакву будућност, придружио је општој жалости своју. Растајао се од људи који су му били сродни по духу, који су му постали породица. Последња служба оца Јована у Касимову била је на Сретење Господње. Храм је био препун, многи су плакали, а отац Јован је опраштајући се тешио жалосне: „Одлазећи

⁹⁰ Епископ Борис (Скворцов Борис Гаврилович) рођен је 30. септембра 1895.г. у селу Стрешњево у Рјазанској губернији у свештеничкој породици. 1917.г. завршио је Рјазањску средњу богословску школу и у септембру исте године рукоположен је у чин ђакона, а затим свештеника. Око 50 година био је свештеник у храмовима града Рјазања, био је намесник, члан епархијског савета. 16. фебруара 1965.г. у Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври примио је монаштво и унапређен је у чин архимандрита. 21. фебруара у саборној цркви Бориса и Глеба у Рјазању хиротонисан је за епископа Рјазањског и Касимовског. Упокојио се 11. августа 1972.г., сахрањен је на гробљу града Рјазања код олтара храма иконе Мајке Божије „Свих жалосних радост“.

од вас телесно, не растајем се од вас духовно. Прокрчићу вам стазицу у Псково-Печерски манастир.“

И по речима оца Јована, за њим су по овој стазици кренули сви они чији се живот преобразио по његовој молитви, сви они који су стекли у животу ослонац у Богу, који су се поверовавши у љубав Божију, показану кроз свештеника устремили својим животом ка стицању ове љубави.

А отац Јован је отишавши у манастир од света довео овај свет, исмејан и напаћен, са собом и стао је пред жртвеник Божји с молитвом и копљем у руци како би у Чаши Живота омивао његове болести.

Манастир 1967-2006.

У Псково-Печерски манастир Успења Пресвете Богородице отац Јован је допутовао 5. марта 1967. године, на дан сећања преподобномученика Корнилија, заједно са својим другом из академије, епископом Питиримом (Нечајевом). Од станице до манастира други су ишли пешке. Манастир их је дочекао празничном звоњавом „на сва звона“. Починјала је Света Литургија. Помоливши се на служби баћушка је остао код кивота светог игумана манастира. У молитви је повио главу уз његове мошти молећи за благослов да живи у манастиру. У радосном, ведром расположењу после тога је отишао код намесника архимандрита Алипија,⁹¹ осећајући у срцу да је благослов преподобномученика Корнилија већ добио. Намесник је отац Јована дочекао с најтоплијом срдечношћу и братском љубављу и одмах га је повео у братски конак. Попели су се на први спрат. Искушеник је отворио закључана врата и намесник је увео баћушку у малу уску собу с једним прозором. Прекорачивши праг келије баћушка је замро. Он је у тој соби био и раније, кад се још није постављало питање о одласку у манастир. Једном је у лаком сну-полудремежу видео себе у уској соби с једним прозором, а испод плафона је лебдео анђеолоподобне лепоте. Ваздушаста бели вео скривао је његове груди и лако се њихао због треперења крила. И отац Јован је чуо одлуку о себи. С нежним осмехом анђеолоподобно је изговорио: „Целог живота ћеш скитати.“ Отац Јован се пренуо. Виђење га је узбудило, срце је сведочило о божанском пореклу виђења. И ево, сад се испоставило да је управо ова соба његова келија, подсећајући на одозго донету одлуку о путу који му предстоји: „Целог живота ћеш скитати.“

⁹¹ Архимандрит Алипије (Воронов Иван Михајлович) рођен је 1914.г. у селу Торчиха у Московској губернији у сиромашној сељачкој породици. 1927.г. се преселио у Москву, где је завршио средњу школу 1931.г. Од 1933.г. је радио на изградњи метроа и истовремено је похађао уметнички студио при Московском савезу уметника. После војске 1941.г. је завршио уметнички студио при ВЦСПС. Од 1942. до 1945.г. је био на фронту. По завршетку рата организована је изложба његових радова с фронта и он је био примљен у чланове Савеза уметника. Од 1948.г. је радио у Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври као уметник-рестауратор. У фебруару 1950.г. је постао сабрат Лавре, а у августу га је намесник архимандрит Јован (Разумов) замонашио с именом Алипије у част преподобног Алипија иконописца Печерског. У септембру исте године рукоположен је за јерођакона, а на Покров Мајке Божије – за јеромонаха и постављен је за ризничара манастира. 1953.г. унапређен је у чин игумана. Руководио је уметницима и мајсторима на радовима на рестаурацији и обнови Лавре. 1959.г. је постављен за намесника Псково-Печерског манастира. 1961.г. унапређен је у чин архимандрита. Много је урадио на обнављању манастирских зграда које су уништене због рата, на рестаурацији манастирских храмова. Управљао је манастиром до свог упокојења 27. фебруара 1975.г.

Не, отац Јован никада није машгао кад је у питању монашки живот. Још док је био у Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври, волећи преподобног Сергија и подвиг живота овог свеца, исписао је за себе речи његовог завештања: „Немојте своју душу примпремити за спокој и безбрижност, већ за многе невоље и лишавања.“ Управо невоље и лишавања отац Јован је добро познавао, од детињства је видео њихово оваплоћење у животу, сам је окусио њихову горчину и у њима је стекао сласт божанске утехе. Али реч „скитати“ и то још на монашком путу, мало му је говорила у том трену.

У годинама свештенослужења отац Јован се прилично темељно упознао с делима светих отаца. Прикупио је мноштво светоотачких књига које су битно допуниле манастирску библиотеку. Духовна деца, знајући за љубав оца Јована према књигама налазила су му за то време најређа издања од пре револуције. Баћушка је по њима изучавао азбуку монашког живота, али ни у њима није нашао објашњење за реч „скитати“.

Отац намесник је пренуо оца Јована из замишљености, благословио је новог брата и одлазећи изговорио је на опроштају: „Из ове келије ће те и изнети.“

Отац Јован није имао више времена да се препушта размишљањима, предстојало му је уређење келије. Рад на њеном сређивању му није одузео много времена. За своју келију је узео оно што се некада звало намештај, али је због старости и неупотребљивости било избачено у шупу. Нагорели ормар за књиге стављен је поред пећице. Три хрме полице, кауч на којем није могао да се испружи, уски гвоздени кревет с панцирном мрежом на коју је одмах стављена дрвена даска и једнокрилни ормар за одећу који је у свом веку променио многе власнике. Стари кухињски сто са скинутим вратанцима заузео је централно место поред прозора. Међутим, овај убоги изглед није дуго остао такав. Убрзо се келија преобразила: убогост је сакривена испод блиставо белих тканина.

Иконе су заузеле своја места. На полицама су поређане рукописне свеске које су прикупиле у себе одговоре на насушна питања из богослужбене праксе и духовништва. На зидовима су распоређене фотографије драгих људи који су га водили кроз живот. У келији је постало светло и празнично. Она је таква остала до последњих дана живота оца Јована.

Иконе су биле најразличитије и по стилу, и по времену кад су насликане и по мајсторству. Али све су имале нешто заједничко: свака икона је имала своју личну предисторију и до баћушке није дошла по његовој вољи, већ вођена невидљивом руком Промисла Божијег.

Велику централну икону Спаситељ с Путиром насликала је стара болесна монахиња у живописном маниру. Из њених руку које су се већ хладиле отац Јован је добио ову икону на молитвено сећање.

Две бочне иконе: Молење на камену преподобног Серафима Саровског и Мајка Божија „Умилење“, коју су насликале сестре Серафимо-Дивејевског манастира сакриле су се под кров баћушкиног дома од прогонитеља. Иконе су живеле у очекивању дана кад ће моћи да се врате у рођену обитељ. И хвала Богу, дочекале су овај светли дан. Баћушка је испратио светиње у поново отворени манастир.

Древна икона светог апостола Јована Богослова је благослов духовног оца, архимандрита Серафима (Романцова) на постригу.

Породична домаћа икона Мајка Божија „Знамење“ – мамин благолов, баћушки је била посебно драга. С њом су били повезани тешки, али неизбрисиви догађаји из детињства. Животне потешкоће приморале су маму, Јелисавету Иларионовну да прода накупцима неке ствари. У кућу су дошли трговци, али ништа осим иконе „Знамење“ Мајке Божије није привлачило њихову пажњу. Вања је видео како се мама узнемирила

привијајући икону на груди. Преплакавши целу ноћ мама је заспала са збрканим мислима тек пред јутро. И у лако м сновиђењу је видела своју кућицу и изнад ње Мајку Божију како га напушта. Мама се пробудила с чврстом одлуком да не даје икону. И ма колико купаца да је долазило мама је остајала неумољива. А Мајка Божија је Сама помогла породици да преживи овај тежак период. Касније је овом иконом мама благословила Вању, који је ступао у самосталан живот. А много после тога је баћушка у чију свест се заувек урезао мајчински благослов рекао: „И дрхтава мајчинска рука закршта крсним знамењем одрасло чедо, благосиљајући га на избор животног пута и мајчински глас који дрхти од узбуђења с дубоким осећањима изговара: „Во имја Оца, и Сина, и Свјатаго Духа,“ освећујући непознате путеве који му предстоје у животу.“

Тако је отац Јован могао да говори о свакој икони, па чак и о папирнима, ако би га неко упитао. Све су оне у његов живот дошле кроз нечије руке које су му биле драге.

Прво монашко послушање оца Јована било је служење чреде седмичног свештеника. И брзо, врло брзо му је смисао речи „скитати“ открио сам живот. Баћушкина судбина постала су честа путовања по сеоским парохијама. А у његовој келији за стално подсећање на то да му је Бог одредио овакав живот испод плафона се појавила скулптура анђела. И сваки пут кад би уморан падао у изнемоглости у свести би му охрабрујуће звучале пророчанске речи: „Целог живота ћеш скитати.“

Тако су одозго одређени монашки пут оца Јована Крестјанкина и његово монашко делање.

Иза манастирског прага оставио је ону активну спољашњу делатност која му је одузимала много снаге и времена у свету. Сад се надао да ће се устремити ка главном: ка Богу, ка молитви. Али то је желео човек, а монаху је Бог одредио пут у којем је за своје жеље и хтења снаге и времена остајало још мање него у парохији. Годину дана је отац Јован живео скривено од многе своје духовне деце. Није одговарао чак ни на писма сабраће по служењу док једном код њега није дошао отац намесник држећи у рукама коверат. У писму је стари друг оца Јована, отац Виктор Шиповаљников питао оца Алипија: „Где сте сакрили нашег Вањечку?“

По благослову оца намесника обновљена је преписка. Тада отац Јован није могао да претпостави да ће наступити време кад ће добијати брда писама, а пастирска савест му неће дозволити да их остави без одговора. И што више буде одговарао, тим већа ће бити ова брда.

Лекције монашког делања које је отац Јован добио још у Глинској пустињи омогућиле су му да се органски улије у уређење живота Псково-Печерског манастира. А и сам манастир – удео Мајке Божије – са својим светим пећинама, браћа са својом срдачном једноставношћу, искреним смирењем и живом вером у Бога открили су новом брату други свет, свет монашког живота. Овде је нашао оно за чиме је туговала и боловала његова душа у годинама лугања по свету. Тишина пећина видљиво се доживљавала као јединствени дах молитве браће обитељи од XV до сада. Све и сви су овде сведочили о животу Духа.

О свом монашком житију баћушка је говорио још мање него о свем протеклом животу. А шта и да каже? Од пет сати ујутру је био на ногама као и сви. И све је у његовом животу било као код све браће. Заиста је било тако. А скривено је остало недоступно људској пажњи и радозналости. Једино су Господ и духовник видели његово унутрашње делање. О њему човек може само да се досећа по плодовима који су зрели у онима који су прибегавали његовом духовном руковођењу. Крајичак завесе скривеног

живота би се одједном у беседи испред некога подигао, али тачно онолико да захвати одатле потребну животну лекцију коју је са собом односио баћушкин сабеседник. И опет је све било као код свих и он је био као сви.

Јако мало времена је отац Јован имао прилике да проведе у молитвеној осамљености. Прошло је мало више од годину дана и у манастир су похрлили ходочасници из парохија у којима је некада служио. Ни Печорани нису остали равнодушни према њему. А дошло је и такво време кад су у манастир кренули ходочасници из целог света. Баћушка се шалио: „Није случајно што живимо у Међународној улици, ето и ми, браћа, постали смо међународни.“

Примање људи би почело одмах после Литургије. У олтару су решавана питања с клиром који је долазио, за певницом су чекали свој ред блиски, који су допутовали са свештеницима, у храму су чекали парохијани мештани и ходочасници који су допутовали. Баћушка је излазио из храма окружен мноштвом људи кад би се већ приближило време за ручак. Међутим, и напољу су притрчавали окаснели запиткивачи и радозналци чију пажњу је привлачила гомила окупљених људи. И радознали су, распитавши се, проналазили у центру гомиле прво пажљивог слушаоца, а касније и духовног оца.

Једном дошавши у додир с феноменом Божанске љубави који је дат у оцу Јовану људи су му се враћали како би поново и опет осетили блискост Божију која им се откривала у општењу с баћушком.

Врло брзо је отац Јован добио оштроумни надимак „брзи воз са свим станицама“. Он је ходао врло необично, није ишао, него је клизио, као светли зрак, неухватљиво, равномерно и брзо. Ако је био ограничен у времену неким послушањем и протрчавао поред руку које су му биле пружене ради благослова његова пастирска савест није била мирна. И протрчавши често се исто тако брзо враћао и на брзину питао: „Па, шта је с тобом?“ А пошто није имао времена да чека да му човек објасни због чега је дошао, баћушка је одмах почињао да одговара на питање које му није било ни постављено. У тим тренуцима он је, а да сам то није желео, одавао своје сакраментално познавање човека и његовог живота.

Дошавши до своје келије тек са звоном звона на ручак буквално би збацио камилавку и мантију и отрчао. После ручка пут од трпезарије до келије је трајао најмање сат времена и опет у гомили. А у келији су га већ чекали посетиоци, за увече је заказиван пријем оних који су путовали тог дана. И тако сваког дана. Не дан, не месец, већ из године у годину, док је Господ давао снагу. У свом феноменалном памћењу баћушка је дуго-дуго чувао имена људи који су му се обраћали и молио се за све.

Молио се ноћу, а колико је спавао – то је прећуткивао. Ћутао је о себи, али савети о томе колико човек треба да се одмара ноћу били су одређени. Монасима је баћушка препоручивао да се придржавају правила преподобног Серафима Саровског – да спавају седам сати: три сата пре поноћи – од девет до дванаест и један сат после поноћи (сати до поноћи рачунају се по два сата). А код њега самог пријем посетилаца је трајао дубоко иза поноћи.

Ујутру, ако није било празника, после братског молебана баћушка би стао пред жртвеник и по његовом сведочанству, реке људи, стари и млади, већа и мања деца, тискајући се пролазили су испред њега. Ишли су породично, спајајући се у велике групе по градовим и селима, ишли су и они који су колико јуче замолили за његову помоћ у својим невољама и они с којима општење није прекидано за дуги низ година. Баћушки нису биле потребне цедуљице, јер он као да је својим очима видео људе за које је узносио

своја молења и молбе Богу, вадио је и вадио честице за све. Журио је, као и они који су пролазили испред њега како би све поменуо до Херувимске песме, да би омио њихове грехове у Чаши Живота и тако им помогао, олакшао тегобе и невоље.

Касније, кад је снага почела да га напушта, баћушка је сведочио: „Ево, ја сад ретко идем на службе, више се молим код куће, али и у томе има много драгоценог, нико ме не одваја од молитве разговорима са страна. А кад почнем да помињем, цела келија бива испуњена људима: и живима, и преминулима, и сви су живи и сви се тискају и журе подсећајући на себе и на своју родбину.“

Људи су осећајући реалну помоћ Божију по молитвама оца Јована остајали поред њега заувек, добијајући лекције о животу у Богу и о Божијој љубави, која се обилно изливала на њих преко баћушке.

Првих осам година живота у манастиру, за живота намесника оца Алипија баћушка је описивао речима: „Страх Божји и љубав према Богу били су путовође браће у животу.“ Спољашњем притиску који је вршила богоборачка власт браћа манастира супротстављала су се заједно са својим намесником. Окупљени у обитељи по зову Божијем, сви су они прошли кроз тешка животна искушења, неко ратом, неко заточеништвом и прогонством, а неки се у буквалном смислу *потуцаху по горама и по пеиштерамма и по јамама земаљским*.⁹² И сви су они попут древних отаца, храброшћу вере побеђивали неверје и творили правду, с трпљењем *хитали у подвиг који им предстоји, гледајући на Исуса, Начелника и Савршитеља вјере*.⁹³ Многа браћа су видљиво показивала плодове праведности. Схриархимандрит Пимен,⁹⁴ архимандрит Јероним,⁹⁵ архимандрит Серафим,⁹⁶ јерођакон Анатолије⁹⁷ светлели су свету својом вером, трпљењем и кротошћу.

⁹² Уп.: Јевр. 11, 38.

⁹³ Уп.: Јевр. 12, 1.

⁹⁴ Схиархимандрит Пимен (Гавриленко Иван Петрович) рођен је 23. септембра 1883.г. у Черњиговској губернији, у сељачкој породици. 1901.г. је ступио у Глинску пустињу. Од 1911.г. је био на послушању у Јурјевом манастиру у Новгороду. Исте године је примио постриг у мантију с именом Јоасаф. 1913.г. рукоположен је за јерођакона, а 1916.г. за јеромонаха. Од 1919.г. био је пустиножитељ у планинама Кавказа. 1951.г. примио је схиму с именом Пимен. Убрзо је постављен да служи у саборној цркви града Сухумија. 1953.г. унапређен је у чин архимандрита и постављен за настојатеља храма. 1958.г. ступио је у братство Псково-Печерског манастира. Дуго година је био духовник обитељи. Упокојио се 17. маја 1976.г.

⁹⁵ Архимандрит Јероним (Тихомиров Иван Матвејевич) рођен је 1905.г. у селу Мишуткино у Псковској губернији, у сељачкој породици с много деце. До 1917.г. похађао је црквено-парохијску школу. Од 1927. до 1930.г. поново је мобилисан, прошао је цео Други светски рат, био је тешко рањен. После рата је почео да ради у Кировској фабрици у Лењинграду, али је 1946.г. ступио у братство Псково-Печерског манастира, где су у то време искушеници били његови другови из детињства, о.Анатолије и о.Пајсије (Семјонов). У децембру 1947.г. примио је постриг у мантију, убрзо је рукоположен за јерођакона, а 1950.г. за јеромонаха. Од 1948.г. преко 30 године обављао је послушање економа. 1960.г. унапређен је у чин игумана, 1975.г. у чин архимандрита. Упокојио се 9. октобра 1979.г.

⁹⁶ Архимандрит Серафим (Розенберг Аркадије Иванович) рођен је 19. јуна 1909.г. у Санкт-Петербургу. Отац му се бавио трговином и поседовао је земљу у Псковској губернији, у Изборску. После револуције породица се преселила у Естонију, где је 1928.г. Аркадије завршио гимназију и био позван у војску. Од 1930.г. живео је у Печорама и служио је као апотекарски ученик при болници. У марту 1932.г. приступио је братству Псково-Печерског манастира. Ускоро је примио монаштво с именом Серафим, рукоположен је за јерођакона, а затим и за јеромонаха. Дуго година је обављао послушање ризничара. Удостојен је чина архимандрита. Упокојио се 9. јануара 1994.г.

⁹⁷ Јерођакон Анатолије (Семјонов Андреј Семјонович) рођен је 1. октобра 1905.г. у селу Варварино у Псковској губернији, у сељачкој породици. 1927.г. био је мобилисан у Црвену армију. По повратку се бавио земљорадњом. Од 1939.г. је био учесник финског рата, рањен је, после лечења је радио у Пскову. 1943-1944.г. је живео у Литванији, бавио се земљорадњом, 1944.г. је мобилисан на фронт као болничар. У

Намесник архимандрит Алипије, по речима светог старца Симеона „окат, зубат и с канцама“ стајао је на стражи манастира и монашког живота. По молитвама браће, захваљујући храбрости и неустрашивости оца намесника манастир се одржао у љутим годинама прогона, почетком 1960-их. Господ је свезао целатску руку безбожника која је замахнула на манастир.

Овлашћени функционер за религију није могао да уђе у манастир, а да не прочита молитву по уставу: вратар, старац монах Авакум,⁹⁸ је био неумољив. А отац Алипије, кријући осмех у бркове правдао се пред љутитим властима: „Па шта да радим с овим будалама?“ Он је волео старе монахе, који су стекли мудрост одозго и сам се угледао на њихову мудру простодушност, која је разоружавала гордост.

Отац Јован је осећао страхопоштовање према братији манастира и у њима је већ овде на земљи видео небеске житеље. Често је у беседама с посетиоцима наводио поучне примере из њиховог живота показујући како се овде и сад виљиво одвија подвиг спасења и како људима ништа не смета да живе у Богу.

Убрзо после доласка у обитељ отац Јован се озбиљно разболео, снага га је напустила, пожутео је и копнио наочиглед свих. Над њим је обављена тајна јелеосвећења и причешћивао се свакодневно, али до побољшања није долазило. Манастир се молио за болесника. У једном од најкритичнијих дана дошао је отац намесник да посети баћушку. Ударивши жезлом по поду и пажљиво гледајући болесника рекао је: „Шта је, оче Јоване, спремио си се да умреш? На, драги мој, још си нам потребан. Не, нећеш умрети. Има да живиш, да радиш.“

А увече је баћушка иза врата келије зачуо неке покрете. Неко је лако закуцао на врата и он је прикупивши сву снагу одговорио: „Уђите.“ Прошло је извесно време док су тражили кључ, док су њиме невешто вртели по брави. Напокон су се отворила врата и баћушка је угледао велику икону Царице Небеске како улази у његову келију. То је била икона „Взисканије погибших“. Баћушка је био потресен. Више ништа и никога није видео од осећања која су га преплавила.

Касније су оцу Јовану објаснили да му је икона донета на дар из Касимова. Она је из срушеног женског манастира сакривена у кућици монахиње која је сваког дана испред ње читала акатист. Умирући монахиња је завештала икону Мајке Божије „Взисканије погибших“ оцу Јовану.⁹⁹

Све заједно – посета Царице Небеске и с влашћу изречена реч оца намесника имало је утицаја. Болесник је почео да се опоравља и ускоро је већ био у строју.

А икона Мајке Божије „Взисканије погибших“ је свој долазак у манастир обележила још једним чудом.

Уочи празника у част ове иконе, 17. фебруара у Сретенском храму је служена свечана служба. Икона Мајке Божије се налазила у центру храма. Служба се завршавала, већ су читали први час кад су испод пода у храм почели да продиру облаци дима. Доле, испод Сретенског храма, налазила су се бурад с фарбом и запалиле су се крпе које су биле

борбама код Риге шрапнел му је откинуо длан десне руке. 1945.г. дошао је у Псково-Печерски манастир. 1947.г. примио је монаштво, 1953.г. рукоположен је за јерођакона. Од 1964.г. обављао је послушање руковође братског хора. Упокојио се 1986.г.

⁹⁸ Монах Авакум, у схими Теоктист (Коњајев Иван Томич) рођен је 26. августа 1898.г. у селу Пупки у Рјазањској губернији, у сељачкој породици. Завршио је црквено-парохијску школу. Учествовао је у Другом светском рату. 1955.г. дошао је у Псково-Печерски манастир. 1957.г. примио је постриг у мантију. 1977.г. примио је схиму. У обитељи је био на послушању вратара. Упокојио се 1982.г.

⁹⁹ Данас се ова икона налази у Сретенском храму Псково-Печерског манастира.

натопљене уљем и које су тињале. Да се то десило само пола сата касније кад би сви отишли из храма пожар би био неминован. Тако је Мајка Божија спасила обитељ од несреће.

Живот је текао својим уобичајеним манастирским током, време је одбројавало седмице. После недеље служби почињала је недеља исповести, затим молебана, а онда парастоса. Општење с људима који су се кајали на исповести спонтано је прелазило у молебанае – у општење са свецима и молбу за њихово заступништво за живе. Затим, што су људи посебно заволели, молили су се у пештерама за упокојене. И Божија благодат је овде брисала границу између земаљског и небеског живота. Народ који се молио буквално је трчао за баћушком који је летео с кадионицом по пештерама и свако је поред себе осећао своје рођене и ближње који су отишли у вечност.

Свако своје служење отац Јован је обавезно започињао беседом дотичући се у њој дневног Јеванђеља и апостолске посланице. Али што је било главно и најчудније у овим кратким беседама јесте то да је баћушка у њима одговарао на питања која су се скривала у душама људи који су стајали испред њега.

1970. године озбиљно се разболео братски духовник манастира, Божји старац архимандрит Атиноген,¹⁰⁰ била му је осамдесет девета година. Отац намесник је одлучио да му олакша подвиг и да за духовника одреди оца Јована. Међутим, ту се десило нешто непредвиђено, обично послушан, баћушка је одлучно и категорично одбио да прими ово послушање. Отац Алипије је покушао да га наговори, али „намерила се коса на брус“. Отац Јован није могао поред живог и тако искусног духовника да заузме његово место. И тада је отац намесник прибегао кажњавању непослушног брата. Лишио је оца Јована свих послушања изјавивши: „Отац Јован се ничим не сме оптерећивати, нека иде само у трпезарију.“

И потекли су дани душевне муке, испоставило се да је јако тешко изаћи из колотечине заједничког манастирског живота, осећати своју отуђеност од заједничког посла. А народ је стално долазио и долазио и тражио сусрет са својим духовником-наставником. Баћушка је помало почео да излази међу народ. И више пута би се кроз

¹⁰⁰ Архимандрит Атиноген, у схими Агапије (Агапов Василије Кузмич) рођен је 24. јануара 1881.г. у селу Карманово у Тверској губернији, у сељачкој породици. 1894.г. је завршио државну школу, отишао је у Санкт-Петербург и запослио се у кројачкој радионици која је припадала његовом ујаку. 1902.г. је добио позив за војску. 1903.г. је примљен као искушеник у Воскресенски Макаријев манастир у близини града Љубања у Новгородској епархији. 1908.г. је примио постирг у расу, а 1911.г. – у мантију. 1912.г. је рукоположен за јерођакона, а 1917.г. – за јеромонаха. 1924.г. је ухапшен заједно с настојатељем и браћом манастира и заточен у Новгородску тамницу. По пресуди прогнан је на три године у Осташков. Тамо је издејствовао дозволу да живи у Нило-Столобенском манастиру. После ослобођења вратио се у рођени манастир. 1932.г. је поново ухапшен и послат у лењинградски затвор „Крстови“. Казну је издржавао на изградњи Беломорканала. 1934.г. ослобођен је пре истека рока и прогнан у град Малу Вишеру у Лењинградској области где је живео до почетка Другог светског рата. У августу 1941.г. поново се преселио у град Љубањ, који су ускоро освојили Немци. Тако се о.А тиноген нашао на окупираној територији где му је дозвољено да служи у локалном храму који је био отворен. Одатле је премештен у град Тосто, а 1943.г. Немци су га одвели у Летонију и продали као „радну снагу“. 1944.г. обрео се у Спасо-Преображенској пустињи код Риге, а затим у Ришком манастиру Свете Тројице. Тамо се упознао с монасима из Псково-Печерског манастира и у јануару 1945.г. преселио се у Печоре. У манастиру је јеромонах Атиноген обављао послушања благајника и ризничара. 1947.г. унапређен је у чин игумана. Од 1949.г. служио је на острву Залит у Псковској епархији. 1960.г. је одређен за братског духовника Псково-Печерског манастира и по благослову старца Симеона почео је да чита молитве за ђавоимане. Ово послушање је обављао до дубоке старости. 1968.г. унапређен је у чин архимандрита. Схиму је примио неколико месеци пре упокојења. Упокојио се 24. јуна 1979.г.

прозор намесникове куће зачуо продоран глас оца Алипија: „А куда је то Иван кренуо?“ Али постепено се интонација његовог гласа мењала наговештавајући да је кривцу опроштено. Отац Атиноген се у међувремену опоравио и вратио се својим обавезама духовника. Само што је чешиће почео да даје благослов оцу Јовану да врши исповест браће и он је с љубављу ишао да испуни благослов оца Атиногена, који је до краја свог живота остао братски духовник, а отац Јован је наставио да обавља своје главно послушање седмичног јеромонаха.

1970.г. на празник Васкрса отац Јован је унапређен у чин игумана. Баћушка је, искрено осећајући нелагоду због своје недостојности, говорио: „Не, још ме живот није избрусио да достојно носим златни крст на прсима.“ А 1973.г. на празник Благовести Пресвете Богородице добио је митру и унапређен је у чин архимандрита. Изнад главе му је прочитана молитва, а он је размишљао само о једном: „Господе, шта да радим с тим?“ Дух му је био потпуно обузет страхом, а он је то објашњавао: „Добио сам оно што не заслужујем, али неко је требало да добије и ето, постао сам потребан као архимандрит. И ставили су ми митру, као на балвана, а она се даје тек након четрдесет година, и то за посебне заслуге.“

Сећањем срца се враћао у детињство и видео је једину митру у целом граду на глави поштованог орловског протојереја, оца Владимира Сахарова. И 65-годишњи архимандрит Јован је повио своју главу, оптерећену мислима о „трновом венцу“ – о митри, јер она је за њега значила само то, и само у томе је био и јесте њен смисао. И горко је туговао због савременог, потпуно другачијег однос према награди: „Раније су људи и на камилавку гледали с поштовањем, а сад је скуфија као капа.“ И као што се искрено баћушка радовао наградама сабраће, тако је искрено туговао због своје недостојности.

Од самог почетка живота оца Јована у манастиру он је имао још једно стално послушање. Често је на престоне празнике сеоских парохија и храмова у Пскову упућиван да служи с владиком Јованом (Разумовом), а понекад и самостално. Ишао је у било које доба године, по сваком времену, ишао је с радошћу, осећајући реалну блискост свеца чије сећање Црква слави тог дана.

Чим би добио решење да путује у баћушкиној келији је почињало спремање – паковање. Све што му је било потребно за службу носио је са собом, спремао је поклоне за појце. Обавезно је куповао цвеће за икону празника. Нико и никад од оца Јована није чуо реч незадовољства или роптања, иако је било и тешких путовања.

Једном је из парохије ишао трактором с џаком од кромпира на глави. Било је такво невреме да ниједно друго превозно средство није могло да прође по блатњавом путу. А у манастир је морао хитно да се врати. У селу се нашао трактор, али се комсомолац-тракториста, добродушни момак, плашио грдње због пружања помоћи поповима и дуго су морали да га наговарају. Приставши да помогне, поставио је услов: да се баћушка маскира као џак кромпира. На џаку су направљене рупе за очи и за нос да се не би угушио и кренули су. Све се лепо завршило. А баћушка се духовито сећао да ако су га у младости звали „пањ с очима“ у старости је буквално постао „џак кромпира“.

1978.г., у четвртак, у првој недељи Великог поста, баћушка је добио благослов да иде у Пјухтицу на монашки постриг. А у Печорама се у ово благодатно време окупило много његове духовне деце. Обично је прве недеље Великог поста баћушка обављао детаљну заједничку исповест, како је говорио: „Водио је оне који су се спремали за Причешће у парно купатило.“ Исповест се завршавала у петак кад је свако на своје покајање добијао разрешну молитву. После такве исповести осећали су се духовни полет,

лакоћа и душевни мир. Али овог пута окупљени су лишени ове очекиване духовне подршке. Баћушка је тешио ражалашћене: „Молите се да ме не задрже и да се вратим пре вашег одласка.“ Дао је благослов да се исповедају без њега: „Ето, каква су времена наступила. Девојке ће се исповедати код момака. Али, причешћујте се, немојте ме чекати,“ рекао је опраштајући се. Баћушка се с путовања вратио у недељу са свим болестан, али је савлађујући болест испратио људе на пут.

Испоставило се да је путовање у Пјухтицу било врло напето. Још код куће баћушка је осетио извесну тегобу, а допутовавши до манастира, потпуно се разболело, добио је високу температуру. Међутим, није било време за боловање. Требало је исповедати манастирског свештеника који се спремао за постриг, као и искушенице, које су своје главе повиле ка „објатијам Отчим“ (Очевом загрљају). После исповести – беседа о монаштву, о уском, али спасоносном и радосном путу под кровом Божјим који им предстоји. По завршетку ове беседе, не стигавши да се одмори, зачуо је кротко куцање на вратима келије и нежан, али упоран глас мати игуманије: „Баћушка, ако се нисте уморили требало би учинити још то и то.“ И већ је далеко иза поноћи беседу-исповест пожелео владика Алексије.¹⁰¹

Последње путовање у животу оца Јована, у парохију Горомулино, такође је било незаборавно. У току два дана колико је тамо служио пљускови су околину претворили у мочвару. Није могло бити ни говора да по баћушку дођу кола. Нашли су кола на високим точковима, направили су на њима нешто попут клупице и ту су посадили поштованог путника с кофером. Коњић је по пипању лагано почео да се провлачи кроз ово беспуће. Дуго су путовали и кад су напосок дошли до пута где су их чекала кола, возач и путник су били потпуно мокри и блатњави. А отац Јован је тада већ имао прилично много година, била му је седамдесет шеста.

Навика да потчињава своју вољу вољи Божијој, помагала му је да издржи сва искушења и да буде мирне душе у свим животним ситуацијама и незгодама. Богослужења која је обављао отац Јован, својим благословом, лепотом и духовношћу приближавала су људе Богу, привлачила су душе ка небу. И ако у обитељ нису могли да допугују верници из далеких парохија, Богу је било угодно да код њих допугује Његов посланик – служитељ испуњен свештеним страхом који је доносио радост празника и осећање живог богоопштења. Све парохије у које је баћушка долазио да служи, остале су неизбрисиве у сећању његовог срца. Јер он је био сведок како Христова светлост обасјава невеселу средину села која изумиру.

Путовања у парохије трајала су до 1986. године и престала су с одласком у пензију владике Јована, а баћушки је и због година већ било тешко да се трукца по путевима. И још једна обавеза је за дуги низ година била поверена оцу Јовану. Сваке године је путовао у Москву на пријем код Патријарха по миро за епархију. Ово путовање је по правилу било усклађено с његовим одмором за лечење у трајању од месец дана. А лечење је било врло карактеристично. Своју душу баћушка је хранио поклоњењем московским светињама које су му од младости биле драге. Обилазио је све цркве које су биле отворене, био је код Илије Обиденог, клањао се Иверској икони Мајке Божије у Сокољницима, „Нечајаној Радости“ у храму Васкрсења Слодушчег, „Споручници грешних“ у храму светитеља Николаја у Хамовницима и наравно, молио се у храму Рођења Христовог у Измаилову – својој духовној колевци. Обавезно је одлазио у Лавру преподобног Сергија, служио је

¹⁰¹ Митрополит Алексије (Ридигер Алексеј Михајлович) – 1961-1986.г. био је на челу Таљинске и Естонске епархије, затим Лењинградске митрополије. Од 1990.г. Патријарх Московски и целе Русије.

парастосе на драгим гробовима – Његове Светости Патријарха Алексија I и митрополита Николаја.

Радни дан на одмору оца Јована био је много напорнији него манастирска свакодневица. Вест о његовом доласку у Москву брзо би облетела град. И почињали су сусрети, приједи, беседе. Ова путовања у Москву трајала су до 1984. године кад је организам уморан до последњих граница захтевао извесну бригу о себи. Тада је почело осамљивање у шуми. Писма су и тамо сустижала баћушку, али у природи, у храму Оца Небеског, у осамљености било му је лакше да се моли за све оне којима су били потребни помоћ и утеха.

За време једног од својих последњих путовања у Москву отац Јован је у Переделкину беседио с Патријархом Пименом (Извековом),¹⁰² и из уста Његове Светости чуо је с влашћу изговорене речи које су одредиле курс црквеног брода за будућност – то су биле речи-завештање. Оставши насамо баћушка је записао за себе овај разговор. На таблице срца легле су речи као компас којим је проверавао исправност оријентације у данашње тешко време.

Завештање је гласило:

1. Руска Православна Црква обавезно треба да сачува стари календар – јулијански календар по којем се наследно моли већ хиљаду година.

2. Русија је позвана да у свој чистоти чува Православље које су нам завештали наши свети преци. Христос је *наш пут, истина и живот*.¹⁰³ Без Христа неће бити ни Русије.

3. Треба свето чувати црквенословенски језик молитвеног обраћања Богу.

4. Црква стоји на седам стубова – седам Васељенских Сабора. Будући осми Сабор плаши многе, али немојмо се плашити тога, већ несумњиво верујмо Богу. И ако на овом Сабору буде било шта што се не слаже са седам претходних Васељенских Сабора, имамо право да не примимо његове одлуке.

Његова Светост Патријарх Пимен је из године у годину примао оца Јована као посланика Псково-Печерске обитељи коју је заувек заволео, живо се занимао за њен живот, за њене старце којих се сећао још од времена кад је и сам био њен сабрат. А кад је стао на чело Руске Цркве више пута је говорио баћушки да у тајним одајама своје душе носи чежњу за монашким животом, с његовом једноставношћу и простодушносту, кроз које се види непомућени лик Христов.

До 1975. године манастирски живот, усмеравањем јаким молитвама Божјих стараца и чврстом руком оца Алипија, протицао је без посебних потреса по манастир. Дрхтали су

¹⁰² Патријарх Пимен (Извеков Сергеј Михајлович) рођен је 1910.г. у граду Богородску у Московској губернији у породици службеника. 1925.г. је у Сретенском манастиру у Москви примио постриг у расофор с именом Платон. Био је диригент у московским храмовима. Замонашен је 1927.г. у пустињи Светог Духа Свето-Тројицке Сергијеве Лавре. 1930.г. је рукоположен за јерођакон, а годину дана касније – за јеромонаха. Служио је у храмовима Москве, Муром и Одесе. 1947.г. унапређен је у чин игумана и премештен на служење у Ростов. Од 1949.г. до 1953.г. био је намесник Псково-Печерског манастира, а од 1954. до 1957.г. Свето-Тројицке Сергијеве Лавре. 1957.г. је хиротонисан за Балтског епископа, али је убрзо постављен за Дмитровског епископа, викарног епископа Московске епархије. Од 1960.г. је управљао пословима Московске Патријаршије у звању архиепископа. 1961.г. је унапређен у звање митрополита. 1971.г. је на Помесном Сабору Руске Православне Цркве изабран на патријарашки престо. Патријарх Пимен се упокојио 3. маја 1990.г., сахрањен је Свето-Тројицкој Сергијевој Лаври.

¹⁰³ Уп.: Јн. 14, 5.

спољашњи непријатељи, они који нису желели да се помире с жиљавошћу манастирског брода.

Тешко је било доћи у манастир, државни апарат је просејавао сваког кандидата, али они који су били довољно мудри да се провуку кроз ове иглене уши бирократских препрека нашли би се у стакленој башти с посебном климом и негом. Омладина је у људима одгојеним на њиви Божијој видела људе силе и духа. Имали су од кога да се уче живој вери, имали су где да повију главу коју су нападале непријатељске помисли. Изданци су се привијали из старце. Још је било живо сећање на валаамске старце исповеднике,¹⁰⁴ који су се недавно преселили у други свет. Срца браће обитељи, огрејана њиховом љубављу, ум, напојен њиховим причама о Божијем путу у животу и њиховом сакраментаном знању о њему, њихово свима очигледно живо општење с оностраним светом – све је било школа духовног живота.

Али духоносни старци су били већ у позним годинама и један за другим су почели да напуштају земаљско поприште, а нараштај који је растао још није стигао да сазри толико да надокнади овај губитак.

Смрћу оца Алипија 1975. године завршио се врло значајан период у животу манастира. Овај Христов војник је савлађујући препреке које су у то време биле заједничке за све, успео да препороди у живот не само храмове и зидине обитељи, већ и да удахне истински Божји Дух у многе људе. Он је умео да у живот позива искре вере које су негде дубоко и тајно тињале.

С одласком оца Алипија у манастиру је почела видљива смена нараштаја. Врло, врло брзо су за њим у вечне обитељи отишли они који су чинили духовно језгро манастира. Земаљски анђео и небески човек архимандрит Атиноген (у схими Агапије); схиархимандрит Пимен-пустиножител, који се 31 годину подвизавао у горама Кавказа, лица које је блистало неземаљском светлошћу и с младићким чистим тенором, који је до последњег даха славио Господа; архимандрит Јероним, који је грејао простотом, искреношћу и љубављу. И многи, многи други, они који су невољама у животу стекли вишестрано искуство и као похвалу искуства – страх Божји, који дарује благодат и разумевање за све, од малог до великог.

На овоме су се сећања оца Јована завршавала.

Међутим, живот се настављао. Видели смо шта је он чинио и слушали смо оно што је говорио.

С доласком у манастир новог намесника и новог нараштаја оних који су желели да „окусе монашки живот“ свет је почео да упада у манастирски живот и да га притиска и изнутра и споља.

Спољашње притиске од властодржаца опет је на себе примао настојатељ. А унутрашњи несклад и дух света донели су са собом нови искушеници, а њих је било већина. Баћушка, који је у то време постао братски духовник само је тужно климао главом: „Кога је свет изродио, тиме нас је Бог и наградио. „Они који нису прошли кроз животна искушења трудом и невољама, размажени светским саблазнима и слободама, високо су ценили свој „подвиг“ – напуштање света. Многи, изузев ретких изузетака, нису схватили да су учинили само први корак ка монашком животу и да треба да почну пажљиво да уче и усрдно да се труде. Спољашње чврсто и неопозиво осудивши световну

¹⁰⁴ Од 1957.г. у Псково-Печерском манастиру живели су у пензији старци затвореног Валаамског Спасо-Преображенског манастира: схиигуман Лука (Земсков), игуман Генедије, јеросхимонах Михаил (Питкевич), јеросхимонах Јован, схимонах Николај (Монахов), схимонах Герман (Соколов), монах Серги је.

прошлост, по свом унтрашњем стању остајали су малодушни пред нужношћу самоодрицања и пред сваком невољом и тескобом.

Такорећи, док још нису постали ни искушеници, већ су осуђивали и монаштво. Баћушка је туговао. Пошто је сам примио Промисао Божји као јединог путовођу у животу, дубоко је осећао да је све што Бог шаље или што допушта обавезно позвано да води човека ка спасењу, о томе је говорио и свима онима који су код њега долазили. Испољаво је ову своју веру коју нико и ништа није могло да поколеба у свим околностима и ситуацијама у манастирском животу. Непоколебљиво је чувао мир помисли и уједначеност расположења. А верност Христовим заповестима, основана на истинској хришћанској љубави и према правима и према кривима била је очигледна за све.

Отац Јован је стално подсећао своју духовну децу да су они који су на власти као злато које се испитује у пећи, а ми смо као сребро. Али средња генерација, која је још затекла монахе старе школе и нехотице их је поредила с новима и није прихватила новог младог намесника, који није прошао кроз монашка искушења, пожелела је самосталност и отишла у парохије.

А вера и верност младих искушеника испитивани су нужношћу самоодрицања и често, врло често су их страсти одгајане на животним распућима, побеђивале и истеривале поново ван манастирских зидина. Животворни страх Божји, који гради живот, уступио је место људском страху, а с њим су оживели човекоугађање и лукавство. Тешко је било онима на власти и ништа мање тешко и тужно није било ни искушеницима. Светски побуњенички дух није давао глави да се повије под јарам послушања. А баћушка је гледајући у корен свега што се дешава говорио: „У свету уопште више нема љубави. Љубав је мајка, а захвалност је њено дете. Ето, нема више ни захвалности.“ И колико пута је проливао сузе над главама оних који су одступили од своје прве љубави према Богу и монашtvу. Монах сломљен самовољом и умишљеношћу такође је тужно уздисао, али ништа није могао, није хтео да промени. А баћушка је по ко зна који и последњи пут брату који је одлазио давао поуку с љубављу: „Ево, и ти си шест година газио ову земљу заливену сузама и освећену молитвама праведника и крвљу преподобномученика Корнилија. Све си достигао и никакве захвалности, ни према Мајци Божијој, ни према праведницима, ни према архијереју који те је рукополагао, ни према другима. Ушао си на Царске двери, а излазиш на мала врата. Зашто?“ И горки уздах испраћања одавао је дубину баћушких осећања: „А мени си био поверен.“

Ово је значило да ће и очинство баћушке, које му је Бог благословио, и мајчинска осећања према детету с тугом и болом живети у његовом срцу. Често је сам за себе говорио да је он и отац и мајка у једном човеку, али чак више мајка. Пролазило је време и отац Јован је добијао покајничка писма од бегунаца и опет многобројна питања: како да живе у невољама које су их са свих страна опколиле? За баћушку су то биле поуздане вести о томе да Промисао Божји није оставио његово дете, да Господ поучава и лечи и води блудне синове ка покајању. Баћушка се молио и писао је узвратна писма: „Треба потрпети своју немоћ како би деловала Сила Божија и све у животу било по Промислу и остварено Његовом силом. Самовољом већ нисмо послушали Промисао Божји о нама и сад Господ у нашем животу не показује Своју силу и моћ, већ допушта да се у потпуности открију наше немоћи. Потрпи, чедо, епитимија Божија ће са временом излечити душу и невоља ће проћи.“

Кад су баћушку искушавали називајући га старцем, он се живо томе супротстављао. Сачувао се дослован снимак његовог разговора на ову тему, који се одиграо на Успенском тргу.

„Нема више стараца. Сви су умрли – сви су тамо (главом је показао према пешперема). Њима се треба обратити, они ће помоћи. Не треба бркати старца и старог човека. Има и стараца различитих, неко има 80, неко има 70 као ја, неко има 60, има и оних који су млади остарели. А старци су Божји благослов људима. А код нас више нема стараца. Иде по манастиру стар човек, а ми за њим. И време је данас такво: „Двоногих створења има на милионе, а сви ми желимо у Наполеоне.“ А треба да усвојимо да смо сви ми сушта непотребност и да нисмо потребни ником осим Бога. Он је дошао и страдао је за нас, за мене, за тебе. А ми тражмо кривце: Јевреји су криви, влада је крива, намесник је крив. *Примите, јадите, сије јест Тјело Моје* – то је због мене Он био разапет. *Пијте – сија јест Кров Моја*¹⁰⁵ - због мене ју је пролио. И ја учествујем у свему. Зове, зове нас Господ на покајање, да осетимо меру своје кривице у животним незгодама.“ И неко од присутних је можда у овим речима нашао одговоре и на своја питања која није ни поставио.

И како често су се људи оценивши драгоцену Божју дар баћушке обраћали с питањима: „Откуд мени оваква милост, оваква утеха?“ У овим тренуцима додира Божије љубави многи су постајали дубоко свесни своје убогости и греховности, долазило је покајање. А одговор баћушке је увек био исти: „Ни због чега, већ једино због љубави Божије према нама немоћнима и грешнима. Тако и ви волите Бога, засад макар нашом немоћном људском љубављу и Божија љубав ће надокнадити нашу оскудност и раширити душу и срце. И Бог ће бити све и у свему.“

А приближивши се крају свог земаљског живота осамдесетогодишњи старац ће нам опет и опет као завештање понављати схватање велике тајне живота: „...И ова тајна је – Љубав!“ Заволите и радоваћете се с другима и за друге. Заволите ближњег! И заволећете Христа. Заволите онога ко вас је увредио и непријатеља! И врата радости ће се широм отворити за вас. И Васкрсли Христос ће дочекати вашу душу васкрслу у љубави. Заволите љубав и бићете живи у Спаситељу Који је васкрсао у страдању љубави...“ Ове речи ће рећи човек, који је у искуству спознао силу љубави, који је њом прошао кроз животна искушења и у њој стекао пуноту живота у Богу.

А још касније, кад му приступе старачке немоћи, као мучитељи мученику, отац Јован ће опет наћи ослонац у њој – у љубави, у Богу. Он ће рећи: „Божанска љубав која се настанила у малом, слабом људском срцу, учиниће га великим и јаким, и неустрашивим пред свим злом света који је избежљив одступањем од Бога. И ова Божија сила у нама ће победити све...“ И сила Божија је већ потпуно очигледно и реално побеђивала у њему законе природе. Баћушка се молила као пре и плодове његових молитава окушали су људи који су прибегавали његовој помоћи.

Последње године
(записи келејнице)
2000-2005.

Отац Јован се дуго одупирао немоћи која је надлазила. Све до 1999.г. године његов распоред се по мало чему разликовао од манастирског живота по уставу. Он се молио у храму, служио је на празнике Литургију, примао је посетиоце, за послушање је

¹⁰⁵ Мт. 26, 26, 27-28.

држао проповеди, одговарао је на писма. Живо се радовао сакраменталном вођству оца намесника, који га је благословио да држи проповеди од којих је на крају сачињен годишњи круг поука на велике празнике. Видећи ову спољашњу страну баћушкиног живота заборављали смо да има 89 година, и да оно што он чини превазилази границе људских могућности. 1999. године је последњи пут надахнуто звучала у цркви на Васкрс беседа оглашења Јована Златоуста, коју је баћушка прочитао и његово „Христос Воскресе!“ које је доносило неземаљску радост.

Почевши од 2000. године отац Јован је често говорио о свом двоструком држављанству, о томе да је већ више грађанин неба него земље. О томе је сведочио и својим животом. А за свој 90-годишњи јубилеј први пут је наглас објавио: „Душа већ чезне за небом и воли га више него земљу.“ Сразмерно с тим како су баћушки приступале старачке немоћи, обнажујући гашење животних сила, видљиво за све оне који су општили с њим показивала се чврстина његовог духа и сила Божија која је живела у овом све старијем човеку. Али његова припрема за прелазак у други свет почела је дуго пре овог времена.

О сталном сећању на смрт сведочила је последња страница молитвеника оца Јована. На њу је био прилепљен папирни џеп, који је био похабан и много пута прелепљиван, у којем се налазила папирна иконица великомученице Варваре. На икону је причвршћена папирна трака с речима исписаним баћушкином руком: „Која много значи у мом животу.“ На полеђини је написана молитва светој великомученици: молба да се заступи за мирну хришћанску смрт. Испод ње је иста таква молба упућена Мајци Божијој. Судаћи по старости и похабаности странице, молитве су читане свакодневно.

1972. године баћушка и ја смо разговарали о следећој ствари. У руке ми је доспео каноник старог обреда. Листови с каноном кад се душа с телом растаје били су читани толико пута о чему је сведочило то што су листови били црни. Срце ми се загрејало кад сам видела ову књигу и од молитвених ручи упућених Мајци Божијој и ја бих понекад почињала да читам канон који ми се свидео. Кад сам једном приликом допутовала у Печоре одлучила сам да узмем благослов од баћушке како бих га редовно читала: „Да ли могу да читам овај канон?“ Баћушка ме је зачуђено и пажљиво погледао и одговорио је: „Добро је читати канон кад се душа с телом растаје. Јер откако смо се родили идемо према смрти сваког дана. Читај за себе, наравно, нећеш се за мене молити. Али након што је поћутао у размишљањима, додао је: „Уосталом, и мене помињи кад будеш читала, јер ја сад још немам времена.“

Међутим, дошло је време и отац Јован је замолио да му снимим канон кад се душа с телом растаје на касету. Не знам кад га је слушао, али ова касета му је увек била при руци. Касније, за време болести, кад сам почела да негујем баћушку, често ме је молио да вечерњим молитвама додам и читање канона кад се душа с телом растаје.

Не знам да ли га је знао напамет, само је понекад говорио да су га „наши старци знали напамет и његовом благодатном силом се припремали за одлазак на други свет.“ Међутим, дешавало се и да би ако бих ја у току читања одједном ућутала баћушка прихватао речи и неколико тропара говорио сам напамет.

1978.г. враћајући се с још једног од одлазака у парохију где је добио благослов да обави сахрану покојног сабрата изненада је рекао: „А ја сам данас сам себе опојао.“ На питање да није рано, он је гледајући некуда у даљину видео будућност и одговорио: „Сви ће журити кад буде моја сахрана. А овде је било јако добро. Лагано, ништа не

изостављајући, уз појање старица са свештеним страхом. Тихо, скромно и врло молитвено.“ На овом опелу баћушка се молио за двојицу, за покојника и за себе.

10. фебруара 2003. године прегледане су мошти старца Симеона (Желњина). Баћушка се радовао: „Дао ми је Бог да видим и чујем земаљске анђеле.“ Отац Јован је долазио у Псково-Печерски манастир још за живота овог старца, служио је с њим, беседио, допутовао је и на његову сахрану. И сад је наступило време да јеросхимонах Симеон остави место упокојења и да поново изађе на служење људима, али већ као свети молитвеник за њих. Није било кивота за примање моштију. Зато се знало да се у келији оца Јована налази храстов мртвачки сандук – дар који су му својим рукама направила браћа монаси и који је сам баћушка освештао. Ковчег се налазио тако да је увек био у видном пољу оца Јована.

На молбу оца намесника да ковчег уступи светом старцу Симеону баћушка је без размишљања одговорио добром спремношћу. Али је изразио жељу да за дан канонизације старца Симеона буде направљен исти кивот као за преподобног Серафима Саровског. То је било учињено и одмах после канонизације свети преподобни Симеон Псково-Печерски је баћушки вратио његов ковчег. Отац Јован је сандук који му се вратио прихватио као благослов свеца и замолио је да се унутра не мења постава, већ само да се прекрије одозго белом тканином. Тачно три године касније отац Јован је пронашао место упокојења у овом сандуку и у истој пештери у којој су четрдесет три године почивале мошти старца Симеона.

У писмима из ових година отац Јован се често дотицао теме свог скорог преласка из пролазног живота у вечност. „Код Господа је све на свом месту и у своје време. И све ово се назива – живот у Богу. И смрт у Богу је такође живот у Богу. То је нова етапа истог оног живота који је почео за нас рођењем у земаљски свет и Крштењем у свет небески, а смрт је прелазак у овај свет у који смо се родили Крштењем.“

2005. године у једном од последњих писама казао је: „Године су ме притисле свом својом снагом и ја се радујем што је вечност близу, али још по инерцији пребирам и овоземаљске послове и сећам се сећањем срца свих оних који тешко дишу, где се невоља чује.“

28. фебруара 2001. године ујутру баћушка није могао да устане и испричао је шта му се десило: „Ноћу се време зауставило и цариници-демони су ми приступили са својим мучењима. Не могу да кажем колико времена сам им се супротстављао молитвом. Време је стајало на месту. Сила вражија је одступила тек у зору. И Господ ме је утешио.“

Тако је почео његов прелазак у скривени живот. И није у њему због ових промена било ни горчине, ни жаљења. Мирно, покоран судбинама Божјим целог свог живота, и сад је без смутње повио главу пред одлуком Божијом. Иако је био силан духом постепено је чинио уступке свом узрасту. „Време је, време ми је по годинама да идем у пензију, али ме живот не пушта и морам да се прилагођавам његовим захтевима и својим могућностима истовремено,“ писао је.

Преставши да одлази у храм баћушка није прекинуо ни молитвено делање, ни служење, ни општење. Свој нови начин живот објашњавао је: „Благодаримо Господу, сад смо келиоти.“ За оца Јована је врло важно било да се моли заједно са свом Црквом, да осећа да је под њеним окриљем. Уочи празника и суботом у келији је служено бденије, а ујутру обедница, и он је предводио службе.

У току Великог поста баћушка се молио по уставу Цркве. До 2001. године је за време читања молитве преподобног Јефрема Сирина још чинио метаније, а после болести

се уместо три метаније једном клањао ослањајући се на фотељу. Читање Псалтира баћушка је поделио тако да смо у току прве недеље нас двоје читали цео псалтир. Велики Покајнички канон Андреја Критског увек смо читали заједно до последње године његовог живота. У петој недељи поста старац је осећајним појањем вапио Спаситељу: „Господи, прежда даје до конца не погину, спаси мја.“

У току Велике недеље ризничар му је доносио у келију велико напрестано Јеванђеље и на Велики четвртак сам је читао дванаест Јеванђеља. Само је 2005. године уступио ово читање оцу Филарету. Незаборава ни велики дани Страсне седмице кад је испред Гроба Господњег – келејне плаштанице Спаситеља украшене цвећем читао канон „Плач Мајке Божије“ заједно с Њом отац Јован је плакао пред својим Спаситељем.

Учествовање баћушке у васкршњим манастирским службама било је обавезно премда и невидљиво. Усредсређено се припремао за свештене тренутке облачећи се у одоре које су блистале од светлости и белине, бринуо се за све што је потребно: набављане су иконе, свеће. Последовање Свете Пасхе. Све је било промишљено до ситница, да ништа не би бацило сенку на службу. На видном месту је стављан црвени васкршњи епитрахил спреман да донесе вест о Христовом Васкрсењу.

У 11 сати баћушка би у ћутању пуном свештеног страха седао уз прозор, уперивши поглед у Успенску цркву. Ја сам тихо читала канон „Волноју морскоју“.

Кад би се појавио фењер – весник литије, баћушка би једва чујно почињао да поје: „Воскресеније Твоје, Христе Спасе, ангели појут на небесјех...“

А даље је све ишло како је одређено по уставу. И то је била трећа литија у манастиру у којој је учествовало свега двоје људи и треће јутрење које није било наведено у распореду.

Отац Јован би пред крај службе изнемогло заспао. Али кад би се у даљини код Михајловског храма зачуо васкршњи тропар и кад су браћа ишла са службе он би се будио, обавезно би се пробудио и придружио свој глас њиховом појању. Честитао би празник и поново срећан и умирен тонуо у сан. Он је био у Цркви, он је био са свом Црквом, славио је Васкрсење Христово. Слава Богу!

Свештени страх према службама и према светим Божјим празницима пронео је кроз сав живот и сачувао до последњег часа. Одавно, још као свештеник и служећи у парохијама отац Јован се с љубављу бринуо за лепоту храма за црквене празнике. Поставши „келиот“ баћушка је све ово пренео у своју келију која се у дане празника претварала у храм.

Танани мирис празника долазио је с припремама за предстојеће служење дуго пре почетка молења. Тамна драперија на налоњима и црни епитрахил доносили су напету тишину Великог поста. Изузетна радост Васкрса испуњавала је келију весељем и васкршњи лик оца Јована светлео је на Празник над празницима. Брезове гранчице, зелена одежа, објављивали су живоносну силу Свете Тројице. Уочи Божића појављивала се пећина од гранчица јеле с витлејемском звездом која је у њима блистала. На велике празнике после келејне службе отац Јован је с приметним узбуђењем чекао долазак браће-појаци који су завршавали његово осамљено молење црквеним појањем.

Последње године живота оца Јована биле су веома радосне за браћу манастира. Добили су могућност да ближе опште с баћушком. Раније су на њиховом путу често стајали гости и посетиоци који никад нису били одбијани кад би требало да путују. А сад кад је река ходочасника пресушила, браћа су могла да дођу код оца Јована и за време његове келејне службе и увече пре спавања. Повод да се посети баћушка појављивао се

чим би се појавила жеља да га неко види. Час је требало од њега узети дароносицу, час да му се донесе благословени хлеб, а час просто да се поседи покрај њега, да би га човек дотакао, да би чуо нежно: „А... Варушнок је дошао. Хвала Богу, Проша је стигао.“ Благосиљао је посетиоца – „своје детенце“ и нешто би му говорио. И како су касније многа браћа сведочила одговарао је на питање које му није било постављено, које се крило у души. Баћушка је према браћи био нежан, као да надокнађује љубав коју им раније није дао у довољној мери. Губећи снагу од бремена које више није могао да издржи: „Ето, ето, спремаш се да умреш, а пшеницу сеј, сеј, добро ће доћи.“ И сејао је до последњег дана.

Почевши од 2000. године, у последњем, скривеном периоду живота баћушке ја сам не удајући се у своје сећање почела да водим дневник. Кратко, свакодневно, не осмишљавајући виђено. Ускоро су људи који су се налазили поред оца Јована постали нехотични сведоци утеха којима га је Господ храбрио и тешио.

Дању се у њему видео старачки живот, а ноћу – живот у другом свету, где је настављао да буде смирени седмични јеромонах. Ноћне службе су за њега постале утеха, то је био живот надахнут небеском величином и силом. А дању – видљив за све вољни напор над немоћу плоти, подвиг да се поје у славу Богу.

Час би усред ноћи некога исповедао, час би служио Литургију и уздижући руке, на сав глас возглашавао: „Горе имјеим срдца... имами ко Господу... благодарим Господа...“ час би примао посетиоце.

Ујутру би се могло чути неочекивано признање да је ноћ провео у Царству Небеском. Тако ме је једном на у последњих година уобичајен поздрав „Христос Воскресе,“ у извесној недоумици погледао и упитао: „А где смо ми?“ Одговорила сам на питање: „Ја сам у келији оца Јована, а где сте ви?“ „А ја сам у Царству Небеском,“ одговорио је. Баћушкин изглед у таквим тренуцима није допуштао сумњу у истинитост његових речи.

Понекад би с небеских висина видео дела земље, а ујутру би почео да тугује и да се жалости због онога што је видео. Говорио је о државама у којима се потпуно гаси хришћански дух.

26. августа 2003. године усред ноћи отац Јован је три пута врло гласно повикао: „Свет пропада! Свет пропада! Све пропада!“

6. септембра 2003. године у три сата по поноћи отац Јован ме је позвао и кад сам пришла, узвикнуо је јаким и бодрим гласом: „Благослов је Господњи над Русијом, над нашом светом Православном Црквом, над народом Божјим и над нама.“ То је била несумњива тврдња. Говорио је Духом. И то је био глас Божји. Затим је благословио све четири стране, благословио је и мене, а онда сам отишла.

За нас је остало тајна шта му се откривало у ноћним бдењима.

2001. године „пасхални баћушка“ тако су га звала браћа обитељи, последњи пут у свом животу је служио васкршње јутрење и Литургију у храму. Међутим, милост Божија га је посећивала у васкршњим ноћним службама и касније и независно од црквеног календара.

Тако је 29. децембра 2000. године служио ноћу васкршњу службу код себе, у небеској обитељи. И ујутру није могао да сакрије изузетност свог стања, дочекавши ме пасхалним поздравом: „Христос Воскресе!“ Настављајући да живи осећањима и доживљајима протекле ноћи, испричао је о неземаљској благодати кад је ликовало све: и небо, и земља, и сви, сви који су се удостојили да буду на овој божанској служби. „Каква је то радост, каква радост! Христос Воскресе!“ понављао је и понављао баћушка.

Управо од тог дана су прве речи које је изговарао ујутру пробудивши се после сна, постале: „Христос Воскресе!“

У један сат ноћу 25. новембра 2004. године у келији се изненада зачуло појање. Из свег гласа, прикупивши све снаге, отац Јован је појао стихиру „Воскресеније Твоје, Христe Спасе, ангели појуг на небесјах, и нас на земљи сподоби чистим сердцем Тебе славити.“ Усрдно наглашавајући речи „чистим сердцем“ изводио је мелодију и завршивши, поново и поново је с истим надахнућем започињао појање ове стихире.

Дуго сам слушала плашећи се да ћу пореметити његову службу. А кад сам му пришла, видела сам да спава и да у сну и даље пева надахнуту васкршњу песму.

Неколико дана после овог јутрења, 29. новембра, поново ноћу, отац Јован се надахњивао великим прокименом „Кто Бог велиј, јако Бог наш. Ти јеси Бог творајач чудеса Једин.“ Започињао је појање високим дечачким фалсетом, али није издржавао до краја и „творјач чудеса“ појао је већ старачком лаком промуклошћу, завршавајући реч „Једин“ шапатам. Заћутао би на неко време нешто ослушкујући и поново почињао своје соло, узвишено и надахнуто, док га снага не би издала.

Оно што је у току дана баћушка брижљиво контролисао и крио, ноћу би се измакло његовој контроли и показивало. Постајао је очигледан његов благодатни живот у другом свету.

3. април 2005. године. Рано ујутру пришла сам кревету оца Јована. Очигледно, пао је у заборав, али је због нечега био врло блед. Забринувши се одлучила сам да му дам инјекцију. Тихо сам упитала:

„Благословите, да ли могу да вам дам инјекцију?“

Одговорио је одмах, као да није спавао:

„Не, причекај, сачекај, после.“

„Где сте?“

Уследио је кратак одговор:

„У цркви.“

„Шта се дешава? Пасија?“

Брзо је прозборио:

„Не, не. Литургија. И ја служим.“

Села сам у близини да сачекам да се заврши његова служба.

После оваквих ноћних служби ујутру на предлог да почнем молитвено правило могла сам чути протест: „Не, не, не могу данас с тобом да се молим, само што сам стигао са службе.“

Али обично ако бих се усудила да га упитам о ономе што ми се откривало ноћу, он би брзо одговорио: „Служио сам, служио. Откуд знаш?“ И одмах је прелазио на другу тему, а најчешће је просто избегавао одговор.

Понекад је усред ноћи отац Јован исповдао, наглас је читао разрешну молитву и закрштао је невидљивог исповедника крсним знамењем. Очигледно, код њега је било много људи на исповести, као увек, трудио се целе ноћи и не успевши да све учини у току ноћи будио се с речима молитве за оне који се кају: „Свјат, Свјат, Свјат јеси, Господи, Боже наш, помилуј ни, падшеје созданије Твоје, имени ради Свјатаго Твојего.“ (Свет, Свет, Свет јеси, Господе, Боже наш, помилуј нас, пало створење Твоје, ради имена Твог Светог.)

11. јун 2004. године. Ноћ. 3 сата 30 минута. Чујем како отац Јован наглас беседи с неким свештеником називајући га оцем Михаилом. Поставља му питања која се тичу

богослужбене праксе. Баћушка разговара бодрим гласом од пре десет година. Не чујем одговоре. Кад се отац Јован опростио од посетиоца пришла сам његовом кревету. Баћушка се није одмах вратио у земаљски живот. Кад ме је угледао забрину се: „А где је попадија, где је попадија? Зови је.“ И ја сам одговорила да су она и отац Михаил већ отишли.

Међутим, ноћне службе нису искључивале оца Јована из дневних послова. Као и ранијих година, баћушка је учествовао у разрешавању неразрешивих питања, отклањао је неспоразуме, не допуштајући да се учини грешка. У сумњивим околностима отац Јован је показивао задивљујућу чврстину својих убеђења, одговарао је кратко и јасно. Међутим, стављајући до знања да не одобрава намеру онога ко поставља питање увек је избор препуштао његовој слободној вољи.

Смирење, које је поседовао од ране младости, сад се у оцу Јовану испољавало с детињом једноставношћу. И било му је лепо да живи и с њим је било лепо. Једноставно и сигурно.

Од извесног времена код баћушке се појавила особеност, која је у мени изазивала трепет. Понекад би дајући одговор на питање посетиоца постајао свечан и надахнут и завршавајући одговор речима с посебним наглашавањем: „Иди, реци: Учитељ је рекао!“

У том тренутку и нехотице се постављало питање: „Ко је он?“ Увек тако скривен, једноставан и скроман и одједном порив смелости. Све што је раније изговарао притом би добило висину и дубину које се нису могле видети: „Учитељ је рекао!“ И то више није био одговор баћушке оца Јована, већ је била само воља Божија изражена људским језиком.

Отац Јован се разболео 1. фебруара 2002. године. Гледао је очима потамнелим од унутрашње напетости и није могао да говори. Његов окршај с ћутањем трајао је пет сати. Али кад је у келију ушао лекар баћушка је изненада изговорио: „Какве ја то овде збрка?“

Почело је лечење. Болест, појачавана годинама, повлачила се лагано. Није се жалио на немоћ, само се понекад могло чути: „Па где је моја некадашња снага?“ Али у правој недељи Великог поста, баћушка је, иако још увек врло врло слаб, ипак читао Велики Покајнички канон и у овом читању се видело како су у болести ослабиле везе између његове душе и тела и душа је стекла слободу у Духу која се није могла сакрити.

Манастирско свештеноначалије је узимајући у обзир године оца Јована решило да замоли њему блиске људе за прикупљање сећања о њему. Али сви они који су су замољени да се баве овим, одговорили су одбијањем знајући за однос оца Јована према прославитељима и прославитељкама и схватајући да он сам неће одобрити ову ствар. И тада су се отац намесник и братски духовник обратили самом баћушки. Отац Јован их је дочекао протестом: „Какве успомене? О коме то?“ Разговор је био дуг, отац намесник је навео убедљиве аргументе: „Писаће сигурно, али управо они који мало знају, али много измишљају. И тада се измишљањима о животу оца Јована неће супротставити истина. А и могућност да се његово име злонамерно користи неће бити искључена.“ Отац Јован се замислио, поћутао је и прекрстивши се, благословио је овај труд, али је рекао: „Само акатисте ми немојте писати.“ Предлог да се у посао укључи писац-професионалац одлучно је одбацио: „Не, не, сами пишете, ко је био поред, ко ме је видео и кога сам ја познавао.“

Пошто је успомене сматрао драгоценим и баћушка ипак није могао да сакрије бригу која га је обузела. Узнемиравала га је мисао о томе да се нису благовремено појавиле. Смиреног и деликатног оца Јована је болело то што је био свестан да привлачи пажњу. Потиштено је уздисао одајући осећања која су га мучила: „Кога да се сећају? Човека који је дошао до краја?“

А прикупљање успомена се наставило. Људи, захвални Господу за дар духовне помоћи добијен кроз оца Јована нису се одазвао само тиме што су људи почели да записују утиске од општења с њим. У изобиљу је у његову келију потекло оно за шта се чинило да је неповратно отишло. Са старих магнетофонских трака зачуо се глас баћушке – почетак његовог служења у манастиру. На аудио касетама оживеле су његове проповеди 1980-1990. година и свима је постало јасно: баћушкино служење благовести се наставља.

Поводом 60-годишњице свештеничке хиротоније оцу Јовану је на поклон донет први аудио албум с његовим проповедима „Од сувишка срца говоре уста“. Слушао га је с радошћу и живим интересовањем. Упознавши се с понуђеним планом и редоследом издања сачуваних снимака баћушка је рекао: „Ћутање је тајна будућег века и ја већ одлазим у ћутање. Али ако неко буде имао користи од онога што сам говорио раније, нека вас Господ благослови на ово дело, али *не нам, не нам, но имени Твојему дажд славу*.¹⁰⁶ Покажите наше време, живот Цркве и дух њене саборности.“

Овај благослов је добијен три месеца пре него што му је предстојало да прекорачи праг вечности.

Умирање 2005-2006.

Другог децембра 2004. године отац Јован ме је позвао у току ноћи и замолио да будем мало с њим у молитви. Тешко ће ти бити ако ме ујутру затекнеш да сам већ отишао.“ На моје питање: „А да ли сте већ добили вест о томе?“ рекао је избегавајући одговор: „Ја сам реку свог живота већ препловио и видео сам то.“ И замолио је да се ујутру причести.

Време је неумољиво разарало телесни храм оца Јована. 5. фебруара 2005. године у једном тренутку без икаквог видљивог разлога за време молитве га је покрило мртво бледило, као мртвачки покров. Тешке капи хладног зноја су наквасиле подрасник. Очајнички сам узвикнула: „Шта вам је, нисте се ваљда спремили да умрете?“ Слаба сенка живота промакла је по баћушкином лицу и он је једва чујно прошапутао: „Не, не, још мало ћу поживети.“

Тачно годину дана, дан за даном, отац Јован се спремао за свој одлазак и нас је спремао за растанак. Од почетка јуна почео је да се разрешава од телесних веза и сам је сведочио о ономе што је још било скривено од схватања околине: „Снаге нема, и више неће бити, повратка нема и сад идемо само напред, ка Царству Небеском.“

8. јула од 11 сати увече Господ му је допустио да доживи јаку душевну тугу. Баћушка је туговао, мучио се, уздисао је. Целе ноћи, не склопивши ока, призивао је Спаситеља и Мајку Божију. Кад је мука постајала неиздржива молио је да га помажем уљем од Гроба Господњег и кропим богојављенском водицом. Пред јутро је благодат Божија расејала тугу и страдање је одступило. На лицу је завладао мир и безвременост вечности. Наслађујући се блаженим миром, отац Јован је шапутао речи благодарности: „Слава Богу, удостојио ме је Господ да мало болујем и да поседим у келији. Час позивања у вечност не знам, али *близ при дверјех јест*.“¹⁰⁷

29. новембра у два сата поподне баћушка је одједном одушевљено запевао: „Исаије ликуј, Дјева имје во чревје...“ и поновио је овај тропар неколико пута. Медицинска сестра

¹⁰⁶ Уп.: Пс. 113, 9. Не нама, Господе, не нама, него имену Својему дај славу (Пс. 115, 1).

¹⁰⁷ Уп.: Мт. 24, 33.

која се налазила у келији придружила се његовом појању. Лице оца Јована је светлело неземаљском светлошћу. Изговорио је тихо и одрешено:

„Долазила је.“

„Ко?“

„Долазила је Царица Небеска.“

И ућутао је.

Сутрадан ми се баћушка обратио: „Тањице, већ сам се уморио, тешко ми је овде, пусти ме.“ Поћутао је. И лагано, испрекидано је додао: „Готово је. Престали су да ме лече... Не радимо ни-шта.“

Од 18. децембра отац Јован се свакодневно причешћивао. Био је усредсређен непрестано пребивајући у молитви. Увече, на бденију уочи празника светитеља Николаја, баћушка је служио у келији и с посебном пажњом је слушао канон. Није хтео да чита, али је возгласе изговарао с дубоким осећајем срца као да је био свестан да је то његово последње служење.

Десет дана касније, 28. децембра, постало је очигледно да живот одлази. Управо тог дана је из штампарије стигла наруџбина – дискови с баћушким проповедима обједињеним под називом „Блажени мртвији, умирајушчији о Господе.“ И нечија рука је потчинивши се мисли која је завирила у будућност, исписала на корицама одлучну пресуду: „Комплет за помен.“

Баћушка је у рукама држао албум и враћајући га рекао је: „Сачувајте га засад, ускоро ће вам затребати.“ Прва проповед на овом албуму била је о пожртвованом подвигу новомученика и исповедника руских.

Између 30. и 31. децембра у 3 сата 30 минута отац Јован је потпуно изнемогао и прикупивши снагу, гласно, али мирно је изговорио три пута: „Умирем.“ Почели смо да читамо молитву кад се душа с телом растаје. Доживео је до јутра.

После Причешћа у келију су дошли братски духовник и тужна браћа монаси. Отпевали су канон кад се душа с телом растаје. Отац Јован ни на шта није реаговао и сви су почели да се опраштају од њега. Опроштај је трајао до ручка. После ручка, сетивши се омиљеног празника баћушке браћа су се поново окупила покрај његовог самртничког одра како би последњи пут отпевали Пасху.

Приликом појања васкршњег канона баћушкино лице се променило. Да ли су се драге свете речи дотакле живоносном силом или је осећен благодаћу, заблистао је од унутрашње ружичасте светлости, која је избрисала мртвачко бледило. Тако је у последњим тренуцима земаљског живота, кад је душа већ била спремна да изађе из остарелог тела, Дух Божји зауставио растанак. Бог је на душу која је одлазила и тело које је остајало излио благодатни живот. По завршетку васкршњих стихира у одговор на возглас: „Христос Воскресе!“ сви су зачули тихи и испрекидани шапат умирућег: „Воисти-ну Воскре-се!“ После друго возгласа: „Христос Воскресе!“ отац Јован је с напором придигао руку, прекрстио се и већ је јасније изговорио: „Воистину Воскресе!“ И посебно очигледно је за све оне који су се окупили у келији било натприродно можно деловање у оцу Јовану Божејег Духа кад је на трећи возглас већ својим уобичајеним интонацијама тихо, али радосно потврдио сведочење о Васкрслем Христу: „Воистину Воскресе Христос!“ и снажно се прекрстио.

Од овог тренутка живот је видљиво почео да се враћа баћушки. И управо ово његово ново стање је окупило браћу око одра. Увече, после завршетка уставних манастирских служби окупљали су се код њега у келији. Седали су где год су могли, на

под поред кревета, код узглавља, покрај ногу. Уз светлост упаљене свеће по реду су читали Псалтир и разилазили би се тек пошто све прочитају до краја. А дању су читали Јеванђеље.

Оца Јована су причешћивали свакодневно, а од 3. јануара већ је сам могао да изговара возгласе и исповедање вере: „Вјерују, Господи, и исповједују, јако Ти јеси воистину Христос...“ (Верујем, Господе, и исповедам, да си Ти заиста Христос...)

Браћа су молила и плакала да се живот старца настави, али је он, погледавши смрти у очи и угледавши иза ње „жељени крај небеског плаветнила“ већ желео да се разреши и да буде са Христом. Он је молио и просио за то.

А ја сам се загледала у сутрашњи дан и постављала себи питање: „Хоћемо ли дочекати Божић?“ Схвативши моја размишљања баћушка је тихо и замишљено, гледајући негде преко мене изговорио: „Божић, Богојављење, а онда...“ и ућутао је.

У току претпразнства Божића поново смо се као у дане здравља наслађивали вољеним трипесенцима.

5. јануара после Причешћа баћушка се изненада променио у лицу и обраћајући се некоме кога је само он видео два пута је с умилењем замолио: „Господе, узми ме одавде што пре.“ Сутрадан се молба-молење поновила: „Разреши ме брже, Господе.“

На сам дан Рођења Христовог, пред јутро, уочи Причешћа, вероватно добивши благослов на своје молбе моћно је узвикнуо: „С миром изидем!“ И мало поћугавши завршио је молитву: „О имени Господњем“

После празника отац Јован је по изгледу ојачао и почео је да устаје за трпезу на обед. Али је 25. јануара показао тајно знање дана свог исхода. „Још недељу ћемо потрпети,“ и одговарајући на нека своја унутрашња осећања и мисли, додао је: „...А вечно је само Сунце Љубави.“

Дан 4. фебруар је прошао обично. Ујутру, причешћујући се, старац је сам изговорио возгласе, сам је прочитао: „Ниње отпушчајеш раба Твојего, Владико...“ Ничим нас баћушка није забринуо само је неколико пута питао колико је сати.

Увече је у баћушкиној келији служено бденије новомученицима и исповедницима Руским. И први пут на овој служби старац није служио, већ се само молио.

Ујутру, 5. фебруара се спремао за Причешће. Рано се облачио: бели подрасник, празнични епитрахил.

Крајњу изнемоглост скривао је сањиви дремеж. Измерила сам притисак и он је не одајући тајне припреме баћушке био нормалан. Прочитали смо канон Светој Тројици осмог гласа недељне полуноћнице.

Све се одвијало у потпуној тишини. На питање хоће ли се причешћивати он немо климну главом. Причестио се, узео је теплоту. Отац Филарет је прочитао: „Ниње отпушчајеш раба Твојего, Владико...“ и отишао је на касну Литургију.

Баћушка је покрио очи и лагано се окренуо на десно.

Пола десет. Петнаест минута касније ударило је звоно за службу, празнична звоњава је испунила келију. И у том тренутку сам схватила, видела, да баћушка више неће отворити очи.

Отишао је. Тајна смрти се догодила. У божанској тихости, уз звуке благовести отац Јован је завршио своје земаљско поприште. Поседела сам још увек не верујући у оно што се десило. Пружила сам руку да опипам пулс и он је потврдио оно у шта нисам желела да верујем. Баћушка је праг земаљског живота прекорачио тихо, неприметно.

Од 28. децембра до 5. фебруара трајало је баћушкиних четрдесет дана. 31. децембра дао је данак смрти и данак страдања свих земнородних. И оживевши, по Божијој заповести, последњих четрдесет дана живео је животом будућег века. И покрај његовог самртног одра није било оне вреле боли која је све погодила приликом прве вести о његовој смрти која се ближила.

Сад је сам његов прелазак у нови живот објавио да је „пасхални баћушка“ отишао у радост Пасхе. Његов труд, његова љубав и вера, искушани многим невољама отишли су пред њим у вечност заступајући се за њега. И његове молитве за оне који су остали на овој трулежној земљи, једном се настанивши у његовом срцу пуном љубави, не могу да престану, већ и сад трају пред Престолом Божјим.

Свој последњи пут по манастиру, од келије до храма, отац Јован је прошао у ковчегу отвореног лица и с високо уздигнутим крстом у рукама изнад гроба.

Четрдесет дана по упокојењу оца Јован браћа су се окупљала у његовој келији настављајући молитвено општење с њим. Појали су канон за покојника, тешили се сећањем на њега. И осећало се да је он ту, да чује наш мали труд и види нашу љубав према њему.

*Сјећајте се својих старјешина, који вам проповиједаше ријеч Божију; гледајући на свршетак њихова живота, угледајте се на вјеру њихову.*¹⁰⁸

¹⁰⁸ Јевр. 13, 7.